

Tweede Bestuursrapportage 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Inleiding	2
Programma 1. Inwoner en Bestuur	3
1.1 Doelenbomen Inwoner en bestuur	3
1.2 Financieel overzicht	9
Programma 2. Altena Samenredzaam	10
2.1 Doelenbomen Altena Samenredzaam	10
2.2 Financieel overzicht	21
Programma 3. Veelzijdig Altena	26
3.1 Doelenbomen Veelzijdig Altena.....	26
3.2 Financieel overzicht	38
Programma 4. Duurzaam Altena	40
4.1 Doelenbomen Duurzaam Altena.....	40
4.2 Financieel overzicht	48
Programma 5. Bereikbaar Altena	53
5.1 Doelenbomen Bereikbaar Altena	53
5.2 Financieel overzicht	63
Programma 6. Financiën	65
6.1 Doelenbomen Financiën	65
6.2 Financieel overzicht	69
Investerings	75
Samenvattend overzicht	80
Bijlage 1. Overzicht mutaties lasten en baten per programma	81
Bijlage 2. Overzicht aanbevelingen	82
Rapporten Rekenkamercommissie.....	82
Onderzoeken 213a.....	93

Inleiding

Voor u ligt de Tweede Bestuursrapportage 2024. Hierin wordt gerapporteerd over de uitvoering van de Begroting 2024 in de periode na vaststelling van de Eerste Bestuursrapportage 2024 tot september 2024. De Tweede Bestuursrapportage 2024 bevat voor het begrotingsjaar 2024 financiële mutaties van per saldo € 5.475.000 voordelig. De doorwerking van de mutaties in de jaren 2025 en verder is verwerkt in de Begroting 2025 en de Meerjarenraming 2026-2028.

De positieve mutatie is enerzijds het gevolg van de verwerking van de Mei- en Septembercirculaire 2024. Anderzijds werpt de Eerste Bestuursrapportage 2024 ingezette lijn zijn vruchten af. Voor de Eerste Bestuursrapportage 2024 is de lijn gevolgd niet alle aangevraagde budgetverhogingen te honoreren, maar deze opnieuw te bezien bij de Tweede Bestuursrapportage 2024, als ook meer zicht is op onderuitputting van budgetten. De keuze voor deze lijn heeft positief uitgepakt. In de Tweede Bestuursrapportage 2024 zijn de eerder gewenste budgetverhogingen grotendeels achterwege gebleven. Met een kritische(r) houding zijn relatief veel budgetten op basis van prognoses en inschattingen afgeraamd. Hiermee is het ramingsoptimisme verminderd en geeft de Tweede Bestuursrapportage 2024 een realistischer inschatting van het resultaat voor 2024.

Ook ten aanzien van de investeringsbudgetten is een stap gezet in het meer realistisch ramen. In de afgelopen maanden is een proces doorlopen waarin de totale investeringsplanning (oude en nieuwe investeringen) inclusief de investeringen uit het IHP Onderwijs in de jaren 2024-2028 opnieuw tegen het licht is gehouden. Dit leidt voor het jaar 2024 tot een neerwaartse bijstelling van de investeringsbudgetten met meer dan € 20 miljoen.

De stand van zaken van de beleidsmatige uitvoering wordt weergegeven via de in de doelenbomen samengebrachte doelstellingen uit de Begroting 2024, waarbij de voortgang wordt aangegeven door de kleur groen, geel of rood, voorzien van een korte toelichting.

Op de volgende pagina's worden per programma de beleidsmatige stand van zaken beschreven en de significante financiële mutaties in het jaar 2024 toegelicht. Conform de Financiële verordening worden alleen significante afwijkingen toegelicht, vormgegeven door een ondergrens van € 50.000. De rapportage sluit af met een overzicht van de ontwikkelingen in de investeringsbudgetten. Tot slot volgt een samenvatting van het financiële beeld.

Programma 1. Inwoner en Bestuur

1.1 Doelenbomen Inwoner en bestuur

	Doelstelling is behaald / Op koers om doelstelling te behalen.
	Bijsturing nodig om doelstelling te behalen.
	Nog geen actie ondernomen of forse bijsturing nodig om doelstelling te behalen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Uitnodigend bestuur en kerngericht werken				
De samenleving (inwoners, politiek, organisatie en maatschappelijke partners) werkt gezamenlijk aan maatschappelijke opgaven.	We werken verder aan bestuurlijke vernieuwing (Uitnodigend Bestuur) en het kerngericht werken in Altena. In 2024 ligt de nadruk op het verbreden van deze houding en werkwijze in het DNA van het gemeentebestuur en de hele organisatie. We maken het concreet door onder meer scholing, inbedding in beleidsprocessen en het etaleren van leerzame voorbeelden.	Q4 2024 / Doorlopend		De afgelopen jaren hebben we een stevige basis gelegd als het gaat om uitnodigend bestuur en inwonersparticipatie. In de kernen (ook kernen zonder dorpsraad) wordt gewerkt aan het opzetten van netwerken om de thema's te kunnen beleggen. Daar waar mogelijk kan dit leiden tot de oprichting van een dorpsraad (Het opzetten van een dorpsraad is geen voorwaarde voor samenwerking in de kern). Inmiddels hebben we 13 dorpsraden gericht op 14 kernen. Leerzame voorbeelden, initiatieven en projecten zetten we extra in de 'etalage'; bijvoorbeeld via ons digitale participatieplatform Aan De Slag. Op dit platform zijn 3083 inwoners ingeschreven. De beleidsdossiers waarin het uitnodigend besturen is opgenomen, buitendienst, preventief jeugd, gezondheid en sport worden vanuit dit uitgangspunt opgepakt. Zowel vanuit de desbetreffende teams als vanuit de programma's.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				In het kader van kerngericht werken wordt er integraal samengewerkt tussen teams en binnen programma's. De aanpak wordt afgestemd op het specifieke vraagstuk of de situatie.
Burgers en bedrijven, belanghebbenden, buurten en bestuur zijn tevreden over de dienstverlening van de gemeente Altena.	We monitoren de dienstverlening op verschillende niveaus. We meten de klanttevredenheid (kwantitatief) en verzamelen feedback van inwoners (kwalitatief) om gerichte verbeteringen door te voeren en de dienstverlening passend te maken.	2024-2026		In het eerste kwartaal van 2024 zijn drie onderzoeken opgestart. Deze onderzoeken de klanttevredenheid op het kanaal telefonie, het proces meldingen openbare ruimte en het proces huwelijken en geregistreerd partnerschap. In het najaar 2024 worden de eerste resultaten gepresenteerd.
Sterke speler, in de regio en daarbuiten				
Er komen themateams binnen de Baronie-samenwerking.	<ul style="list-style-type: none"> We dragen actief bij aan de verdere professionalisering van de samenwerking in de Baronie-regio. Dit komt voort uit de verkenning die in 2021 is gedaan naar de mogelijkheden. In onze bijdrage houden we oog voor de samenhang met de samenwerking in de regio West-Brabant (RWB) en op de schaal van de stedelijke regio Breda Tilburg (SRBT). We maken regionale en bovenregionale samenwerkingsafspraken om aan de beschikbaarheid en de verbetering van de zorgfuncties invulling te geven. Dit komt voort uit de resolutie Norm voor Opdrachtgeverschap van de VNG, vanuit het besef dat goede (boven)regionale samenwerking voor bepaalde zorgfuncties nodig is. In de Baronie blijven wij actief samenwerken en ons aandeel leveren aan de opgave voor het opvangen en huisvesten van Oekraïense ontheemden, asielzoekers en statushouders. 	<p>2023-2026</p> <p>2023-2025</p>		<ul style="list-style-type: none"> We leveren onze bijdrage aan de doorontwikkeling van de Baronie-samenwerking. De burgemeester van Altena is bestuurlijk opdrachtgever van het proces van versterking van de samenwerking in de Baronie. Met betrekking tot jeugd is in WBO verband de strategie voor implementatie van de regiovisie vastgesteld. Er is nog geen regionale strategie bepaald voor het implementeren van landelijke convenanten, zoals de Hervormingsagenda Jeugd. De ambities uit de visie, landelijke agenda's en programma NvO kunnen niet allemaal uitgevoerd worden met de bestaande middelen. Na de zomer van 2024 vindt een bestuurlijke discussie plaats in de regio over prioritering. Op basis hiervan wordt een begroting voorgelegd aan de vijf colleges in de jeugdhulpregio, voor programma NvO en de Dienstverleningsovereenkomst met Breda voor het jaar 2025. De actieve samenwerking in de Baronie positioneert Altena als sterkere speler in de regio. Binnen de Baroniesamenwerking worden stappen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	Met elkaar gaan we kijken naar bijbehorende thema's als structurele huisvesting, onderwijs, zorg en werk en inkomen.			gezet om de samenwerking te intensiveren. De verschuiving van taken tussen samenwerkingsverbanden wordt hierin meegenomen. Deze verschuiving hangt samen met de focus van het Rijk op <i>daily urban system</i> -niveau bij het maken van regionale afspraken.
Actieve bijdrage in de Regio West-Brabant (RWB).	<ul style="list-style-type: none"> De samenwerking in de RWB is belangrijk voor het realiseren van onze inhoudelijke doelen op het gebied van economie, arbeidsmarkt, mobiliteit en ruimte. Bestuurlijk zijn we de komende periode vertegenwoordigd in het Strategisch Beraad (portefeuille economische sector High Tech Maintenance). Daarnaast leveren we een bijdrage aan de speerpunten mobiliteit, circulaire economie en vitaal buitengebied. Dit alles ondersteund door betrokkenheid in ambtelijke overleggen en werkgroepen. Verder zijn we betrokken bij het aanbrengen van de focus in de samenwerking van de RWB. Het actieprogramma van de RWB wordt nog herijkt voor de periode 2023-2027. We zijn betrokken bij de keuzes die daarin gemaakt worden. 	2023-2026		<p>De Strategische Agenda 2024-2028 is in het voorjaar vastgesteld. Er is veel draagvlak voor de koers richting een nieuwe economie en de drie nieuwe programma's:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Circulaire regio - Plantaardige regio - Innovatieve regio. <p>Een samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers is noodzakelijk. Met de nieuwe regionale economische agenda kiezen we positie richting de provincies, het Rijk en Europa. Vanuit de kopgroep Vitaal buitengebied geeft Altena actief medesturing.</p> <p>De verdere concretisering van de Strategische Agenda is ver gevorderd. Onze portefeuillehouders bespreken in november de inzet van de RWB voor 2025.</p> <p>In het najaar van 2024 starten we het bestuurlijk gesprek over de vernieuwing van de governance op de Strategische Agenda. Dit heeft mogelijk gevolgen voor de taken van de RWB. Of er taken van de RWB verschuiven naar een ander samenwerkingsverband en om welke taken het in dat geval zal gaan, is nog onduidelijk.</p>
Verstedelijkingsakkoord	In het najaar van 2022 is de met de gemeenten in de regio Breda – Tilburg opgestelde verstedelijkingsstrategie vastgesteld. De inhoud van deze strategie is verwerkt in de reeds vastgestelde en ondertekende 'woondeal'. In	2023-2024		De ontwikkelstrategie is in het najaar van 2023 in de gemeenteraad besproken. De uitgangspunten van de ontwikkelstrategie zijn in 2024 uitgewerkt in een uitvoeringsagenda die wordt verwerkt in de Uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant. De

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	deze 'woondeal' maken we in 2023 op regionale schaal met de provincie afspraken over woningbouw. Verder wordt de verstedelijkingstrategie uitgewerkt in een ontwikkelstrategie die aan de gemeenteraden voor een procedure van wensen en bedenkingen zal worden aangeboden.			uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant wordt besproken met het Rijk.
We delen kennis en ervaring met vergelijkbare gemeenten	Wij nemen actief deel in de landelijke netwerken, zoals P10, M50, J42 en VNG. Daar maken we gebruik van de kennis en ervaring van anderen, maar brengen we ook in wat we in Altena leren en ontwikkelen.	2023-2026/ doorlopend		Aan de diverse bijeenkomsten wordt doorlopend deelgenomen.
Veiligheid				
Veilige Woon- en leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Uitrollen buurtpreventieteams kernen. • Nieuwe buurtpreventieteams in Almkerk, Hank en Sleeuwijk • Samenwerking met en het blijven betrekken van de inwoners en maatschappelijke partners • Werken van buiten naar binnen met behulp van boa's. • Samenwerking met veiligheidsregio's (wendbaar en duurzaam) • Actieve communicatie: preventie en voorlichting voor inwoners en bedrijfsleven en succes delen 	2023- 2026		<p>In Sleeuwijk en Hank zijn nieuwe buurtpreventieteams opgezet. Als alle teams zelfstandig opereren wordt een nieuwe kern opgepakt.</p> <p>De BOA's werken gebiedsgericht waardoor zij zichtbaarder zijn in de kernen. De burgers weten welke BOA's ze kunnen benaderen.</p>
Ondermijning.	<ul style="list-style-type: none"> • Het organiseren van BIT actiedagen. Inzetten op meldingen/ signalen van ondermijning. 	2023 - 2026		<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal AIT en BIT actiedagen voor 2024 zijn behaald. Hierbij zijn er o.a. op de thema's spookbewoning, prostitutie en ondermijning controles uitgevoerd.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> • Districtelijk 11 actiedagen per jaar uitvoeren, 3 afgeronde dagdelen voor de gemeente Altena. • Het organiseren van AIT actiedagen. Inzetten op meldingen/ signalen van ondermijning. • Controles op spookbewoning. Hierbij maken we gebruik van onze districtelijke projectleider die is aangesteld bij het Taskforce-RIEC. • In november 2023 is de MMA-campagne gestart, met het doel om de meldingsbereidheid onder de inwoners te vergroten. • Samenwerken aan de aanpak van ondermijning in de Biesbosch met de gemeente Drimmelen, Dordrecht en Staatsbosbeheer. • Vaststellen districtelijk Bibob-beleid. • Implementeren districtelijk Bibob-beleid. • Voldoen aan de Brabantse Norm Weerbare Overheid. • Voorlichting over het thema ondermijning voor vrijwilligers van buurtpreventie. 			<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt in 2024 ook weer aangesloten bij de landelijke MMA-campagne. • Het districtelijke Bibob-beleid is in 2024 vastgesteld en geïmplementeerd voor Altena. • Eind 2024 voldoen we aan de Brabantse Norm Weerbare Overheid. Hier zal in Q1 2025 een terugkoppeling op worden gegeven.
Zorg en Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Eenduidige aanpak complexe casuïstiek op basis van heldere criteria • Aansluiten bij het Meldpunt Crisiszorginterventie • Extra inzet voor de aanpak van jeugdproblematiek • Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 	2023 - 2026		<p>Het veiligheidsdomein en het zorgdomein moeten structureel beter met elkaar verbonden worden. Hierdoor kan zorg, overlast en criminaliteit vroegtijdig gesignaleerd en integraal aangepakt worden. Deze verbinding is al duidelijk zichtbaar doordat verschillende werkprocessen gezamenlijk worden opgepakt. Daarnaast is er een nieuwe procesregisseur</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten van de Wet aanpak woonoverlast • Aanpak mensenhandel • Verkenning invulling regionaal crisisinterventieteam. • Conceptvorm crisisinterventieteam bekend. 			<p>Zorg en Veiligheid gestart die de verbinding als prioriteit en aandachtspunt heeft.</p>
<p>Digitale veiligheid en Maatschappelijke onrust</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Preventie en bewustwording digitale risico's • Ontwikkelen actieplan Digitale Veiligheid • Communicatieplan Digitale Veiligheid • Interne digitale veiligheid • Werken aan terugwinnen vertrouwen inwoners • Intensiveren integrale aanpak en samenwerking partners • Districtelijke samenwerking • Ontwikkelen protocol online aangejaagde Ordeverstoringen • Opstellen actieplan 'digitale veiligheid en maatschappelijke onrust' 	<p>2023 - 2026</p>		<p>We willen onze inwoners bewust en weerbaar maken tegen de risico's van cybercriminaliteit en tegelijkertijd een betrouwbare overheid zijn. Hiervoor wordt er o.a. een bijeenkomst met de bibliotheken op dit thema georganiseerd.</p> <p>Doordat de BOA's gebiedsgericht zijn gaan werken en veel optrekken met andere teams zoals jongerenwerkers en gebiedsbeheerders, zijn zij meer benaderbaar en zichtbaar voor de inwoners van de kernen.</p>

1.2 Financieel overzicht

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
1. Inwoner en Bestuur					
Opbrengst grondverkoop	400 V	250 V	250 V	250 V	250 V
Latere invulling formatie Griffie	100 V	-	-	-	-
Meicirculaire 2024 - Bommenregeling	113 N	-	-	-	-
Diverse mutaties < 50.000	166 N	100 N	82 N	67 N	59 N
Totaal 1. Inwoner en Bestuur	221 V	150 V	168 V	183 V	191 V
Mutaties reserves programma 1					
Diverse mutaties < 50.000	5 N	23 N	16 N	16 N	16 N
Totaal Mutaties reserves programma 1	5 N	23 N	16 N	16 N	16 N
Eindtotaal	215 V	127 V	152 V	167 V	176 V

Toelichting op de mutaties

Opbrengst grondverkoop

De opbrengst van de verkoop gronden valt in 2024 € 400.000 hoger uit dan geraamd. Gezien in voorgaande jaren steeds sprake is geweest van een niet geraamde, maar wel gerealiseerde opbrengst wordt vanaf 2025 een structurele raming van € 250.000 opgenomen.

Latere invulling formatie Griffie

Op basis van het raadsbesluit d.d. 26 maart 2024 is voor formatie-uitbreiding bij de Griffie vanaf 1 januari 2024 extra budget geraamd. De extra formatie bij de Griffie wordt echter eerst per 1 september 2024 ingevuld. Een deel van het budget voor 2024 wordt niet benut en kan daarom vrijvallen.

Meicirculaire 2024

In de Meicirculaire 2024 is aangegeven dat Altena in het kader van de bommenregeling een bedrag van € 113.000 ontvangt. Deze ontvangst is verwerkt op programma 6a. De uitgaven die samenhangen met het ruimen van bommen worden op programma 1 geraamd. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.

Programma 2. Altena Samenredzaam

2.1 Doelenbomen Altena Samenredzaam

	Doelstelling is behaald / Op koers om doelstelling te behalen.
	Bijsturing nodig om doelstelling te behalen.
	Nog geen actie ondernomen of forse bijsturing nodig om doelstelling te behalen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Sociaal domein				
We werken informatie-gestuurd. We monitoren en evalueren op basis van data de impact van ons beleid en hebben daarbij een passend instrument waarmee zowel de raad als de gemeentelijke organisatie kunnen sturen binnen het sociaal domein.	<ul style="list-style-type: none"> We leveren frequente rapportages op aan de stakeholders, zodat er bij het constateren van afwijkingen en bijzonderheden kan worden besloten aan welke knoppen gedraaid moet worden. We leveren een scherpe analyse die niet eenmalig is, maar een continue activiteit. We intensiveren ons partnerschap met regiogemeenten, externe verwijzers zoals artsen en jeugdbeschermers, en zorgaanbieders. We benchmarken onze gegevens met de andere omliggende gemeenten en de P10 en M50 gemeenten. 	2024-2026		Begin 2024 is een eerste bijeenkomst geweest met de woordvoerders van de raadsfracties over de doorontwikkeling van de monitor sociaal domein. Tijdens deze sessie zijn de wensen van de verschillende fracties opgehaald. Er is behoefte aan kwantitatieve en kwalitatieve informatie, zodat in de toekomst (bestuurlijke) duiding kan worden gegeven aan de effecten van het (gewijzigde) beleid. Hierbij wordt uitgegaan van de wmo, de jeugdwet en de participatiewet en is er behoefte aan inzicht in de effecten van een vierde beleidsveld: terugdringen gebruik alcohol en drugs. Momenteel wordt er gewerkt aan de inrichting van een datawarehouse.
Door middel van een inwonersbudget (vervolgtraject Maatschappelijke Agenda) willen we de samenwerking tussen de inwoners en de gemeente versterken. Dit	<ul style="list-style-type: none"> We zetten het inwonersbudget in om te experimenteren met een gelijkwaardige samenwerking met inwoners. 	2024-2025		De eerste ronde van het inwonersbudget heeft plaatsgevonden in 2023. De evaluatiepunten zijn meegenomen om bij te sturen voor de tweede ronde in 2024. Deze komt in september 2024 tot een eind.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
<p>experiment omtrent burgerparticipatie gaat om vertrouwen, eigenaarschap, regie, gelijkwaardigheid en transparantie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We geven dit gehele proces transparant weer op Aan de Slag. • We evalueren de eerste ronde van het inwonersbudget met de gemeenteraad om zo eventueel bij te sturen voor de tweede ronde. • We zorgen ervoor dat het gehele proces toegankelijk is voor alle inwoners (digitaal en fysiek) en dat er wordt gecommuniceerd in toegankelijke taal. 			<p>Het proces is transparant weergegeven op Aan De Slag en was toegankelijk voor alle inwoners. In Q4 wordt een evaluatie van het inwonersbudget aangeboden aan de gemeenteraad.</p>
Bestaanszekerheid				
<p>We proberen financiële problemen bij onze inwoners te voorkomen. We pakken schuldenproblematiek vroegtijdig aan en we voorkomen dat een inwoner terugvalt en opnieuw schulden maakt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We stellen een beleidsplan schuldhulpverlening op voor de jaren 2024-2027. • We verbeteren de toeleiding van inwoners naar passende ondersteuning, we zetten activiteiten op om financiële vaardigheden van inwoners te ontwikkelen en zetten in op interne (afdelingen gemeente) en externe (partijen) signalering van financiële problemen. • We ontwikkelen Vroeg Eropaf verder door, verbeteren de ketensamenwerking en de monitoring van casussen. • We zetten in op het verbeteren van financiële vaardigheden van inwoners tijdens een hulpverleningstraject en bieden goede nazorg. 	<p>2024 - 2027</p>		<p>Het beleidsplan schuldhulpverlening is vastgesteld.</p> <p>We zijn aangesloten bij Geldfit voor een goede samenwerking tussen ketenpartners om inwoners zo vroeg mogelijk passend te ondersteunen.</p> <p>We brengen mogelijkheden voor ondersteuning beter onder de aandacht bij zzp'ers en ondernemers en bieden specifieke financiële hulpverlening voor ondernemers.</p> <p>Door het maatschappelijk werk wordt weer twee keer per jaar een budgetcursus gegeven.</p> <p>Er hebben weer bijeenkomsten vanuit het armoedepact plaatsgevonden. Het streven is om dit minimaal twee keer per jaar te organiseren.</p> <p>Doorontwikkeling vroegsignalering (effectievere benaderingswijze en codelijsten aangepast om de effecten van Vroeg Eropaf beter te kunnen monitoren) is ingezet. Er volgt nog een doorontwikkeling zodat de wijze van registratie volledig aansluit op dashboard</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<p>Divosa alvorens er in wordt gezet op de inzet van ervaringsdeskundigen. Dit zal vanuit het programma Bestaanszekerheid vormgegeven worden.</p> <p>De nazorg wordt uitgevoerd door Kredietbank Nederland. Naar aanleiding van het vaststellen van de 'basisdienstverlening schuldhulpverlening' door het rijk zijn we op dit moment bezig met het ontwikkelen van een nieuwe werkwijze, waarvoor een nieuwe aanbesteding wordt uitgezet.</p>
<p>Zoveel mogelijk inwoners doen mee in de samenleving en doen dit bij voorkeur via betaald werk. We ondersteunen onze inwoners bij het vinden en behouden van betaald werk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan de samenwerkingsovereenkomst tussen MidZuid en de gemeente Altena. • We sluiten meer aan bij de samenwerking in de arbeidsmarktregio West-Brabant waar de gemeente Altena toe behoort. • Met de vier Dongemond-gemeenten werken we verder aan de doorontwikkeling van MidZuid en vervolgen we het proces over de huisvesting van MidZuid. 	<p>2024</p>		<p>In de eerste maanden zijn het partnerschap met MidZuid en de uitkomsten daarvan geëvalueerd. In 2024 zetten we de samenwerking voort om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt op een passende arbeidsplaats duurzaam aan het werk te helpen.</p> <p>In de arbeidsmarktregio West-Brabant wordt gewerkt aan een beleid- en uitvoeringsplan met als titel van 'versnippering naar verbinding'. Hierbij wordt samengewerkt met o.a. gemeenten, UWV, Curio, Avans, VNO-NCW, sociaal ontwikkelbedrijven en vakbonden.</p> <p>Aanvullend worden in het nog vast te stellen programmaplan Bestaanszekerheid inspanningen opgenomen om in te zetten op een bredere samenwerking (buiten de arbeidsmarktregio), met het doel zoveel mogelijk inwoners via betaald werk mee te kunnen laten doen in de samenleving.</p>
<p>We bereiken een groter deel van de inwoners die gebruik mogen maken van minimaregelingen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Op basis van onderzoek en overleg in het voorgaande jaar richten we twee inlooppunten in de kernen in, waar kwetsbare inwoners langs kunnen komen voor informatie, advies en ontmoeting. Een 	<p>2024</p>		<p>We zijn bezig met het verstevigen van de sociale basis (Gala-middelen). Onderdeel daarvan zijn de ontmoetingsplekken in het teken van het samenbrengen en versterken van de ontmoetingsmogelijkheden in de kernen. De</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<p>belangrijk onderdeel van deze inloop is het informeren over en helpen met het gebruik van minimaregelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> We sluiten zoveel mogelijk aan bij de subsidietender Oog voor Elkaar. Deze inzet loopt gelijk op en wordt afgestemd met de ontmoetingsplekken Sociale basis, waarbij we de personele en financiële inzet zo veel effectief mogelijk inzetten. Hierbij zal ook aandacht zijn voor het aansluiten bij bestaande activiteiten in het dorp. Ondersteuning vanuit de GGZ en ervaringsdeskundigen zullen meegenomen worden. 			<p>ontmoetingsmogelijkheden worden losgekoppeld van specifieke doelgroep en problematiek; iedereen mag er zijn.</p> <p>De ontmoetingsplekken worden afgestemd met de programma's Vitaliteit, bestaanszekerheid, opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen en wonen. Momenteel wordt er een inventarisatie gedaan over wat we verstaan onder ontmoetingsplekken en hoe we dit het beste tot uitvoering kunnen brengen.</p> <p>Daarnaast nemen we dit mee in de woonzorgvisie/het volkshuisvestingsprogramma.</p> <p>Aandachtspunt hierbij is de structurele financiering van de ontmoetingsplekken. Hiervoor wordt gekeken naar de mogelijkheden om community building in te zetten.</p>
<p>We verstevigen de sociale basis door het vergroten van de zelfredzaamheid en mentale weerbaarheid van onze inwoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> We stellen een uitvoeringsplan op waarbij we de punten Sociale basis versterken, Mantelzorg en Welzijn in meenemen. We verzorgen doorverwijzing naar vrijwillige ouderenadviseurs, mantelzorgondersteuning, vrijwilligerswerk en activiteiten in de buurt. In overleg met huisartsen maken we een start met een Welzijn op recept aanpak. Waar dat kan zetten we vrijwillige ouderenadviseurs en een welzijnscoach in om de zelfredzaamheid van onze inwoners te versterken. 	<p>2024</p> <p>2024</p> <p>2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> In het eerste kwartaal is het bestedingsplan voor het GALA opgesteld. In het plan is aandacht voor de thema's versterken sociale basis, Mantelzorg en Welzijn op recept. We hebben een welzijnscoach ingezet en vanaf Q2 is gewerkt aan een ketenaanpak Welzijn op Recept.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
<p>We maken de Wmo toekomstbestendig</p>	<ul style="list-style-type: none"> We onderzoeken hoe we innovatie (zowel inhoudelijk als financieel) in kunnen zetten in de uitvoering van de Wmo. Voor de huishoudelijke ondersteuning wordt in 2024 een pilot reablement uitgevoerd. We voeren voor het product begeleiding een evaluatie uit. 	<p>2024</p> <p>2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> In 2023 hebben de gemeenten Altena, Drimmelen en Geertruidenberg en de aanbieders voor huishoudelijke ondersteuning met elkaar gesproken over de start van een pilot voor reablement. Begin 2024 hebben wij moeten concluderen dat er onvoldoende aanbieders zijn om een pilot te kunnen opstarten. We zijn in gesprek met aanbieders en bekijken in het vierde kwartaal nogmaals of er aanbieders zijn die de mogelijkheid zien om een bijdrage te leveren aan de pilot. Het onderzoek naar de effectiviteit van de inkoop begeleiding is gestart. Het doel van het onderzoek is om te beoordelen of de wijze van inkoop en contractafspraken het gewenste effect hebben gehad. Op basis daarvan kunnen we onderzoeken hoe we begeleiding kunnen blijven geven aan onze inwoners op een effectieve en toekomstbestendige manier.
<p>We willen een bijdrage leveren aan het humane probleem rondom vluchtelingen opvang in Nederland en ons sterk maken voor iedereen die onze steun nodig heeft, ongeacht afkomst of verblijfsstatus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> We openen locatie(s) voor asielopvang. We bieden intensieve begeleiding aan nieuwkomers na huisvesting in onze samenleving samen met woningbouwcorporaties en contractpartner 	<p>2024</p> <p>2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> Na het vaststellen van de criteria van asielopvang door de gemeenteraad eind 2023 is het college op zoek gegaan naar geschikte locaties. In het najaar 2024 heeft zij 2 asiellooties bekend gemaakt waar per locatie 150 personen worden opgevangen. Realisatie vindt naar alle waarschijnlijk de eerste helft van 2025 plaats e.e.a. afhankelijk van de capaciteit en planning van het COA. Deze begeleiding wordt geboden door de gemeente, corporaties en contractpartner. Eind 2024 is de maatschappelijke begeleiding aanbesteed. Om alles nog beter in beeld te brengen en rollen en verantwoordelijkheden

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<p>goed af te spreken, zijn diverse werkprocessen rondom inburgering met elkaar in beeld gebracht.</p> <ul style="list-style-type: none"> Er zijn 4 werkprocessen in beeld gebracht rondom de begeleiding van statushouders, zodat inzicht is in de rollen, taken en verantwoordelijkheden van de gemeente, corporaties en Vluchtelingenwerk.
<p>We streven naar een inclusieve samenleving waarin men respect heeft voor elkaar, waarin iedereen mee kan doen en waarin niemand aan de zijlijn staat. In een inclusieve samenleving is er sprake van gelijkwaardigheid en heeft iedereen dezelfde rechten om zelfstandig mee te doen op alle terreinen van het leven. Dat kan alleen als men rekening met elkaar houdt en geen drempels opwerpt voor de ander om mee te kunnen doen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 stellen we de lokale inclusie agenda op met een visie voor Inclusief Altena. We vertalen de visie en agenda door naar een programma van concrete acties en activiteiten voor 2025. 	2024-2025		<p>Er heeft in 2023 een Quicksan en o-meting plaatsgevonden die begin 2024 is gepresenteerd aan de gemeenteraad. Na het duidingsdebat heeft het college de opdracht meegekregen om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen. Naar verwachting komt deze in Q4 ter besluitvorming naar de gemeenteraad.</p>
Kansengelijkheid				
<p>Jeugdigen in Altena groeien zo gezond, kansrijk en zo gewoon mogelijk op.</p>	<p>We borgen de initiatieven en acties uit het preventief jeugdbeleid in de samenleving. De komende drie jaar ligt de focus op:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>Mentale weerbaarheid.</i> We zetten in op het bieden van kortdurende hulpverlening. In 2024 werken we aan een concreet voorstel hoe en in welke vorm we kortdurende hulpverlening bieden. <i>Opvoedondersteuning.</i> We nemen deel aan de landelijke campagne Kansrijke Start. We vormen een lokale coalitie rondom het 	2024-2026		<p>Team Voorveld is uitgebreid met de functie jeugdconsulent kortdurende ondersteuning. Die biedt op een laagdrempelige manier hulp aan jongeren en ouders. Aanvullend daarop hebben de scholen een subsidie ontvangen waarmee zij trainingen gericht op het versterken van de mentale weerbaarheid aan kinderen en jongeren kunnen bieden.</p> <p>Begin dit jaar heeft de gemeente een Kick-Off bijeenkomst georganiseerd rondom het thema Kansrijke Start. Dit is de start van het vormen van een lokale coalitie. De komende periode gaan we met de</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<p>thema Kansrijke Start. We investeren in de preventieve interventies Voorzorg en Stevig Ouderschap, trajecten die zorg biedt aan kwetsbare (toekomstige) ouders met een minder makkelijke start. We continueren de pilot Buurtgezinnen, een preventieve interventie waarin hulpgezinnen gekoppeld worden aan steungezinnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Vrijtijdsbesteding.</i> We gaan aan de slag met het creëren van ontmoetingspunten voor jongeren. 			<p>coalitie aan de slag met het opstellen van samenwerkingsafspraken rondom het thema opvoedondersteuning.</p> <p>In samenwerking met de LimonadeBrigade werken we toe naar een fysieke ontmoetingsplek en online platform voor (kwetsbare) ouders die vragen hebben rondom het thema opvoedondersteuning.</p> <p>Het jongerenwerk zet zich in op het thema vrijtijdsbesteding. Er zijn mobiele jongeren ontmoetingsplaatsen aangeschaft die in de kernen geplaatst zullen worden waar de vraag van jongeren naar een ontmoetingsplek speelt.</p>
<p>Jeugdigen in Altena krijgen de juiste en beste hulp, zo dichtbij mogelijk.</p>	<p>De komende jaren implementeren we de vastgestelde regiovisie op jeugdhulp in WBO, de landelijke Norm voor Opdrachtgeverschap Jeugd en de Hervormingsagenda Jeugd. Daarvoor gaan we het volgende doen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - We maken regionale afspraken over een gezamenlijke strategie om de visie en landelijke convenanten te implementeren - We richten een gemeenschappelijke regeling op, waarin we als regio samen de jeugdzorg zorgvuldig organiseren en professionaliseren - We onderzoeken waar de landelijke Hervormingsagenda Jeugd vraagt om nieuw of aangepast beleid in Altena, en leggen als dat nodig is beleidsvoorstellen voor. 	<p>H2-2023 / Uitgangspunten GR Q4-2023 Oprichting GR 2025</p> <p>Q1-Q3 2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 zijn we aan de slag gegaan met de Proof of Concept, waarbij iedere gemeente van de regio WBO een subsidieregeling heeft opgesteld en uitgezet. Tijdens deze Proof of Concept gaan jeugdhulpaanbieders, partijen uit de sociale basis en de gemeente in de praktijk een aantal uitgangspunten vanuit de strategie beproeven. Dit met als doel te leren hoe we in 2027 het Stevig Lokaal Team kunnen inrichten. • In Q1 2024 hebben we de raad geïnformeerd over het proces van inrichting van een gemeenschappelijke regeling. Oprichting in 2025 is niet haalbaar. Streven is om in Q1 2025 de uitgangspunten vast te stellen, en de GR op te richten per 2026. • In de tweede helft van 2024 ronden we de inventarisatie af van welk beleid in Altena

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				aangepast of gemaakt moet worden, om de landelijke Hervormingsagenda Jeugd uit te voeren. Hiervoor gebruiken we het landelijke implementatieplan en de handreiking van de VNG, die in november/december 2023 gepubliceerd zijn.
Gezond leven				
<p>Een vitale plattelandsgemeente met gezonde en gelukkige inwoners. Het programma Vitaliteit heeft vijf strategische doelen. Deze sluiten aan bij het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Sportakkoord en het Beleidskader Vitaal Leven</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gezondheid staat centraal in onze fysieke en sociale leefomgeving 2. We zetten in op het versterken van de sociale basis 3. We zetten in op preventie en gezonde leefstijl 4. We stimuleren jong en oud om meer te sporten en te bewegen 5. We staan samen voor een vitale plattelandsgemeente 	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan het Gezond en Actief Leven Akkoord, het Sportakkoord en het beleidskader Vitaal Leven binnen de programmalijnen van het programma Vitaliteit • We geven uitvoering aan projecten en initiatieven die bijdragen aan het verbeteren van de vitaliteit van onze inwoners, zoals het terugdringen van middelengebruik onder jongeren, verminderen van overgewicht, meer beweging en bewustwording van gezonde voeding, rookvrije generatie en dementievriendelijke gemeente. Zie onderstaande doelen voor specifieke toelichting. • We doen onderzoek naar het opzetten van vitaliteitscentra • We stellen een vitaliteitsvisie op voor de interne organisatie 	2023-2027		<ul style="list-style-type: none"> • In het voorjaar van 2024 zijn drie uitvoeringsplannen opgesteld voor de drie pijlers van het programma Vitaliteit: Vitaal Leven, Vitaal Platteland en Vitale Organisatie. • We geven uitvoering aan het uitvoeringsplan Vitaal leven. Hierin hebben we diverse initiatieven uitgevoerd, waaronder de organisatie van diverse bijeenkomsten gericht op dementie, sporten en bewegen en leefstijl. Ook zijn er diverse interventies uitgevoerd, bijvoorbeeld gericht op valpreventie en een kansrijke start (0-4 jarigen) en stellen we in de 2e helft van 2024 een lokaal hitteplan vast waarin de doelgroepen kwetsbare ouderen en chronisch zieken centraal staan. • In 2023 heeft onderzoek plaatsgevonden naar het opzetten van vitaliteitscentra. De doorontwikkeling van het onderzoek, gericht op het toewerken naar vitaliteitscentra, loopt door in 2024 in samenwerking met het programma Circulair Voedselsysteem en de Regiodeal Brede Welvaart. In Q3 2024 wordt een plan van aanpak opgesteld en verder uitvoering gegeven aan Groene ontmoetingsplekken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<ul style="list-style-type: none"> In Q2 is het uitvoeringsplan opgesteld voor de vitale organisatie met daarin de vitaliteitsvisie voor de interne organisatie. In 2024 wordt hieraan uitvoering gegeven.
<p>We pakken onze rol bij het terugdringen van middelengebruik door jongeren.</p>	<p>Vanuit het programma Vitaliteit gaan we aan de slag met de OKO-aanpak samen met lokale partners om de volgende speerpunten uit te werken tot acties:</p> <ul style="list-style-type: none"> - We versterken de bewustwording van ouders over de (gevolgen van) middelengebruik en helpen hen dit bespreekbaar te maken met hun kinderen (opvoedondersteuning); - We zorgen voor een betere samenwerking met en tussen scholen in de voorlichting en interventies naar ouders en leerlingen; - We organiseren meer vrijetijdsactiviteiten voor jongeren aansluitend bij hun eigen behoefte - 	<p>Start werkgroepen Q4 2023</p> <p>Opleveren plannen Q2 2024</p> <p>Uitvoering 2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> Om ouders opvoedondersteuning te bieden en samen te brengen hebben we in september een bijeenkomst georganiseerd met een aantal kerken over het versterken van de mentale weerbaarheid van jongeren en staan er nog een aantal bijeenkomsten op de planning voor de 2e helft van 2024. We treffen voorbereidingen om ouders en jongeren te informeren over diverse onderwerpen die te maken hebben met opgroeien in een kansrijke omgeving, waaronder met prestatiedruk en stress, het (pre)puberbrein en gamen en gokken. In het najaar organiseren we hiervoor een aantal bijeenkomsten. We hebben de middelbare scholen gestimuleerd om een gezamenlijk beleidskader rondom middelengebruik en vroegsignalering op te stellen. Daarbij stimuleren we zoveel mogelijk te werken met effectief bewezen interventies zoals het Helder op school-programma (onderdeel van de Gezonde School aanpak). Het resultaat van deze inspanning is dat 2 van de 4 scholen dit programma uitvoeren in het schooljaar 2024-2025. Daarnaast faciliteren we LEV-weerbaarheidstrainingen van Chris en Voorkom voor leerlingen in groep 7 en 8 van de basisscholen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<ul style="list-style-type: none"> In april is een preventiemedewerker OKO gestart. Eén van de taken van de preventiemedewerker is om samen met team Voorveld meer gezonde vrijetijdsbesteding voor jongeren te organiseren. Ook heeft Kids United diverse activiteiten georganiseerd voor jeugd met aandacht voor middelenpreventie. Aanvullend aan de begrotingsdoelstellingen hebben we op basis van het amendement 'voorkomen en terugdringen gokverslaving' onderzocht in welke mate jongeren in Altena te maken hebben met gok- en gameproblemen en hoe we dit kunnen terugdringen.
<p>We streven naar een rookvrije generatie en rookvrije zwangerschap. We willen minder overgewicht onder onze inwoners en willen dat zij meer bewegen.</p>	<p>Vanuit het programma vitaliteit borgen we de initiatieven en acties voor het verbeteren van de leefstijl van onze inwoners</p> <ul style="list-style-type: none"> We zetten in op een rookvrije sportkantine en ontmoediging van roken in bushokjes. Daarnaast zetten we in op voorlichting en campagnes, om bewustwording te creëren en bij te dragen aan de rookvrije generatie. We arrangeren projecten om gezonde voeding te promoten, zoals de uitvoering van de Gezonde School Aanpak; We geven uitvoering aan het herijkte sportakkoord; 			<ul style="list-style-type: none"> We hebben in 2023 een start gemaakt met het werken aan een rookvrije sportkantine en het ontmoedigen van roken in bushokjes. In 2024 lopen deze werkzaamheden door. We geven in 2024 uitvoering aan de Gezonde School Aanpak. In 2024 geven we uitvoering aan Sportakkoord 2.0. Hiervoor hebben we een kerngroep opgezet, waarin professionals uit het veld deelnemen. In deze kerngroep wordt ook aandacht besteed aan middelengebruik en de Rookvrije Generatie.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
<p>Wij willen een dementievriendelijke gemeente zijn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit het programma Vitaliteit is dementievriendelijke gemeente een speerpunt. Samen met netwerkpartners en de gemeenschap initiëren we projecten rondom dementie • Opstellen en uitvoering plan van aanpak dementievriendelijke gemeente 2023-2026 	<p>Plan 2023-2026 gereed Q4 2023</p> <p>Uitvoering in 2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Het meerjarenplan dementie 2024-2026 is opgesteld en de uitvoering hiervan loopt. Zo zijn we o.a. in juli voor een jaar een pilot gestart om het aanvraagproces van Wmo-voorzieningen dementievriendelijker te maken, organiseerden we in juni een avond over dementievriendelijke gemeente tijdens het Alzheimer café Altena, in september een bijeenkomst over ontmoeten en bewegen in het kader van dementie, onderzoeken we de wenselijkheid en uitvoeringsvorm van wegwijs-paden (n.a.v. art. 53 vraag) en ontwikkelden we in samenwerking met gemeente Oosterhout een animatiefilm over dementie. We werken met een kerngroep van lokale partners die samen om de plannen en activiteiten te ontwikkelen. • In april voerden we met Alzheimer Nederland en casemanagers dementie een Dementiescan voor Altena uit. De scan geeft aan op welke punten de gemeente dementievriendelijk is en op welke punten we kunnen verbeteren.

2.2 Financieel overzicht

	2024	2025	2026	2027	2028
2. Altena Samenredzaam					
<i>Budgettair neutraal</i>					
Administratieve overheveling van programma 6b	105 N	-	-	-	-
Administratieve overheveling naar programma 6b	111 V	21 V	21 V	21 V	21 V
Kwaliteitsverbetering uitvoering P-wet	10 N	78 N	3 N	-	-
Kwaliteitsverbetering uitvoering P-wet dekking	10 V	78 V	3 V	-	-
GALA-budgetten - baten	391 N	378 N	602 V	-	-
GALA budgetten - lasten	36 V	58 V	912 N	-	-
Jeugd - hogere kosten Jeugdhulp	1.024 N	1.169 N	1.147 N	1.075 N	989 N
Jeugd - bijstelling budget kosten DVO jeugdhulp	50 N	100 N	100 N	100 N	100 N
Septembercirculaire 2024 – vervallen besparing Jeugd	-	-	1.400 N	1.400 N	1.400 N
Overschot beschermd wonen	728 V	-	-	-	-
Bijstelling raming opvang Oekraïners – lasten	500 V	-	-	-	-
Bijstelling raming opvang Oekraïners – baten	204 V	-	-	-	-
Doorbelasting ambtelijke uren opvang Oekraïners	222 V	-	-	-	-
Aframing onbenut budget programma Vitaliteit	350 V	-	-	-	-
Actualisatie salarislasten 2024	286 V	-	-	-	-
Bijstelling prognose Wmo Hulp bij het huishouden	229 V	-	-	-	-
Bijstelling budget Kleinschalig collectief vervoer	86 V	-	-	-	-
Aframing welzijnscoach	80 V	-	-	-	-
Schuldhelpverlening - ervaringsdeskundige	100 V	-	-	-	-
Schuldhelpverlening - groei aantallen	75 N	-	-	-	-
Correctie indexering Oog voor elkaar	75 V	-	-	-	-
Kosten programmaplan huisvesting bijz. doelgroepen	352 N	278 N	200 N	184 N	181 N
Meicirculaire 2024 - Participatie Begeleiding	82 N	88 N	94 N	101 N	129 N
Meicirculaire 2024 - Participatie WSW	225 N	89 N	77 N	68 N	64 N
Subsidie energievergoeding verenigingen	67 N	-	-	-	-
Diverse mutaties < 50.000	35 N	20 N	21 N	22 N	23 N
Totaal 2. Altena Samenredzaam	601 V	2.044 N	3.328 N	2.929 N	2.865 N
Mutaties reserves programma 2					
Kosten programmaplan huisvesting bijz. doelgroepen dekking reserve	352 V	278 V	200 V	184 V	181 V
Subsidie energievergoeding verenigingen dekking reserve	67 V	-	-	-	-
Totaal Mutaties reserves programma 2	419 V	278 V	200 V	184 V	181 V
Eindtotaal	1.020 V	1.766 N	3.128 N	2.745 N	2.684 N

Toelichting op de mutaties

Administratieve overhevelingen tussen programma's

- Van programma 6b naar programma 2: het uit 2023 overgehevelde budget van € 105.000 bedoeld voor Vitaliteitscentra wordt overgeheveld van programma 6b Overhead naar programma 2 Alتنا Samenredzaam. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Van programma 2 naar programma 6b. Overheveling van inhuurbudget van € 90.000 naar programma 6b. Inhuurbudget wordt centraal voor de gehele organisatie geraamd op programma 6b. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Van programma 2 naar programma 6b. € 21.000 licentiekosten applicaties sociaal domein. Het structurele budget voor de licenties van zowel schuldhulpverlening (vroegsignalering) als gezond verzekerd.nl (collectieve zorgverzekering) wordt budgetneutraal overgeheveld naar programma 6b, waar de kosten voor alle licenties van de organisatie geraamd worden. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Kwaliteitsverbetering uitvoering P-wet

Er wordt geïnvesteerd in het actualiseren van de 400 formulieren en het organiseren van de overgang van de oude werkwijze 'Toetsing P-wet' naar de nieuwe werkwijze. Dekking vindt plaats uit bestaande teambudgetten en uit de realisatie van de ESF-subsidie.

GALA- budgetten baten en lasten

De inkomsten vanuit de specifieke uitkering GALA worden verwerkt in de begroting van 2024, 2025 en 2026. Tegelijkertijd wordt de lastenraming opgenomen. De baten en lasten zijn verdeeld over programma 2 Alتنا Samenredzaam en programma 3 Veelzijdig Alتنا. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal. Zie ook programma 3.

Jeugd - hogere kosten Jeugdhulp

Prognose op basis van Q2 rapportage vanuit de regio West Brabant Oost (WBO). De Q2 rapportage met daarin een prognose laat een stijging zien van de kosten. Een hoger percentage jeugdigen krijgt jeugdhulp. Dit is een snellere stijging ten opzichte van de totale populatie. De gemiddelde kosten per jeugdige stijgen en deze trend is al sinds 2021 waarneembaar (regionaal en landelijk). Mogelijke verklaring zijn de intensievere hulpvragen (multiproblematiek en toegenomen complexiteit) die om intensievere hulpverlening vraagt en om een andere samenstelling van medewerkers die duurder is.

Daarnaast zet de inflatie in 2024 zich door met als gevolg een stijging van de CAO's. We zien ook een verzwaring van de hulpvragen (meer beroep op Landelijk Transitie Arrangement en maatwerkovereenkomsten), waardoor zorg duurder uitvalt. Opvallend is de stijging van kosten voor ambulante jeugdhulp, doordat conform de regiovisie meer jeugdhulp 'dichterbij' wordt georganiseerd.

Jeugd - bijstelling budget kosten DVO jeugdhulp

Voor de kosten die we aan de gemeente Breda betalen voor uitvoering van (regionale) taken voor jeugdhulp in het kader van de dienstverleningsovereenkomst is over 2024 een prognose opgesteld. Deze prognose laat hogere kosten zien dan begroot. De reden hiervoor zijn loon- en prijsontwikkelingen. Het aandeel in deze hogere kosten is voor Alتنا € 50.000. De begroting voor

2025 laat een verdere toename van de kosten zien. Het aandeel van Altena voor 2025 en verder komt op € 100.000.

Septembercirculaire 202 - vervallen besparing Jeugd

Eerder had het kabinet Rutte IV besloten te besparen op jeugdzorg. Deze besparing (oplopend tot € 511 miljoen in 2027) was in mindering gebracht op de middelen voor jeugdzorg op de aanvullende post van het ministerie van Financiën. Het nieuwe kabinet Schoof kiest ervoor om deze besparing te laten vervallen. De genoemde besparing wordt daarom nu toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Het gaat om € 500 miljoen in 2026 en € 511 miljoen vanaf 2027. Omdat in de begroting een navenante taakstelling opgenomen was betekent het besluit de besparing terug te draaien dat deze taakstelling uit de begroting geëlimineerd moet worden. Per saldo heeft dit geen effect op het begrotingssaldo.

Overschot Beschermd Wonen

De rijksbijdrage voor de centrumgemeente is hoger dan het benodigde budget voor Beschermd Wonen. Een deel van de middelen wordt ingezet om communitybuilding in de gemeenten uit te voeren. In 2024 is via de Meicirculaire 2024 compensatie voor de loonkostenstijging ontvangen. Daarnaast is sprake van een daling van het aantal cliënten en zijn de projectgelden niet allemaal ingezet.

Bijstelling raming opvang Oekraïners baten en lasten

Altena vangt in 2024 Oekraïners op in de 286 gerealiseerde gemeentelijke opvangplekken (GOO) in de vijf gemeentelijke locaties. In de Begroting 2024 is een raming opgenomen voor lasten van € 4,2 miljoen en voor de baten van € 6,4 miljoen op basis van het normbedrag van € 61 per gerealiseerd bed per dag. Op basis van de huidige informatie worden zowel de lasten als de baten aangepast.

Doorbelasting ambtelijke uren opvang Oekraïners

De ambtelijke uren die betrekking hebben op werkzaamheden in het kader van de huisvesting van Oekraïners kunnen gedeclareerd worden bij het Ministerie. Begrotingstechnisch was hier nog geen rekening mee gehouden.

Aframing onbenut budget programma Vitaliteit

- Voor de zomer heeft het college besloten dat het project 'Groene Ontmoetingsplekken' uitgevoerd zal worden vanuit het programma Vitaliteit. Het project bevindt zich nog in de initiatieffase en de verwachting is dat de uitvoering pas in 2025 zal plaatsvinden. Hierdoor zal € 250.000 in 2024 niet benut worden. Bij de Jaarrekening 2024 volgt een voorstel om deze middelen over te hevelen naar 2025.
- De vitaliteitscentra bevinden zich nog in de onderzoeksfase en maken deel uit van de Regio Deal Brede Welvaart. Het oorspronkelijke plan was om in maart / april uitsluitel te krijgen op het project, maar dit is vertraagd naar september / oktober. Door deze vertraging is ook de planning voor 2024 uitgesteld. Dit betekent dat een bedrag van € 100.000 in 2024 niet benut zal worden. Bij de Jaarrekening 2024 volgt een voorstel om deze middelen over te hevelen naar 2025 voor verdere uitvoering, conform afspraken binnen de Regio Deal.

Actualisatie salarislasten 2024

Er is een nulmeting geweest om een startpunt te bepalen van de formatie. Uit deze nulmeting kwam formatie-uitbreidingen naar voren waar dekking voor was binnen budgetten. De budgetten zijn bijgesteld. Zie ook programma 1 (€ 25.600 onder Diverse mutaties < € 50.000) en programma 6b (€ 260.000). Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.

Bijstelling prognose Wmo Hulp bij het huishouden

De verwachting was dat de instroom naar huishoudelijke ondersteuning door het wegvallen van de inkomenstoets in 2024 zou stijgen. Deze verwachting is cijfermatig meegenomen in de Begroting 2024. In de gerealiseerde aantallen over het eerste halfjaar van 2024 blijkt dat die groei minder is dan verwacht. De prognose is daarom bijgesteld.

Bijstelling budget Kleinschalig collectief vervoer

De ritten kleinschalig collectief vervoer RWB zijn verlaagd van 39.000 naar 34.000 op basis van de realisatie over het 1e halfjaar

Aframing welzijnscoach

Vanuit GALA Welzijn op Recept is bijgedragen aan de kosten voor de aanvullende inzet van de tweede welzijnscoach. Daardoor is het oorspronkelijk hiervoor geraamde budget in 2024 niet besteed en kan het worden afgeraamd.

Schuldhelpverlening - groei aantallen

De beschikbare (aanvullende) middelen voor extra inzet van de ervaringsdeskundige vroegsignalering worden niet in 2024 ingezet. Een bedrag van € 100.000 blijft daarmee onbenut. Op basis van de gegevens over het eerste half jaar van 2024 wordt duidelijk dat het aantal cliënten is toegenomen. Hierdoor vallen de lasten € 75.000 hoger uit. Deze niet bestede middelen worden ingezet ter dekking van deze hogere lasten. De rest van het bedrag wordt ingezet als dekking voor de hogere lasten als gevolg van de groei in aantallen bij stichting Leergeld (de hogere lasten zijn opgenomen onder Diversie mutaties < € 50.000).

Schuldhelpverlening - ervaringsdeskundige

De doorontwikkeling van vroegsignalering is ingezet. Er volgt nog een verdere doorontwikkeling zodat de wijze van registratie volledig aansluit op dashboard van Divosa alvorens er wordt ingezet op de inzet van ervaringsdeskundigen vanaf 2025 vanuit het programma Bestaanszekerheid. Dit levert in 2024 een voordeel op.

Correctie indexering Oog voor elkaar

Surplus heeft de subsidietender Oog voor elkaar overgenomen van Trema op ruim € 20 onder de uurprijs die zij in de regio hanteren. Voor 2025 compenseert de gemeente deze verhoging. De verhoging is echter per abuis voor 2024 meegenomen. Dit wordt in de Tweede Bestuursrapportage 2024 hersteld door in 2024 € 75.000 af te ramen en hetzelfde bedrag te verwerken in de Begroting 2025.

Lasten programmaplan Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen

Op 23 april 2024 heeft het college het programmaplan Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen vastgesteld. Tevens is besloten uitvoering te geven aan de maatschappelijke opgave en bijbehorende inspanningen. Een onderdeel van het programmaplan is de begroting van de geplande activiteiten. De lasten samenhangend met het vastgestelde programmaplan alsmede de dekking uit de reserve Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen worden nu in de begroting verwerkt (zie ook onder Mutaties reserves).

Meicirculaire 2024 - Participatie WSW en Participatie Begeleiding

Vanuit de Meicirculaire 2024 zijn in het kader van de Participatiewet extra middelen ontvangen om gemeenten tegemoet te komen bij de financiële uitdagingen die zij ervaren rondom de infrastructuur van sociaal ontwikkelbedrijven. Daarnaast zijn de begeleidingsmiddelen van beschut werk structureel verhoogd. De baten zijn ontvangen via de uitkering uit het gemeentefonds en geraamd op programma 6a. De lasten worden geraamd op programma 2. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.

Subsidie energievergoeding verenigingen

Net als in 2023 hebben verenigingen en maatschappelijke instellingen ook in 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vergoeding te ontvangen voor de gestegen energieprijzen. Daarnaast zijn ook subsidies voor duurzaamheidsmaatregelen aangevraagd en gehonoreerd. De lasten worden gedekt door een onttrekking aan de specifieke bestemmingsreserve die hiervoor door de raad beschikbaar is gesteld (zie ook onder Mutaties reserves en programma 3).

Mutaties reserves

- Dekking lasten programmaplan Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen. De lasten die samenhangen met het programmaplan worden in de begroting verwerkt. Dekking vindt plaats uit de reserve Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Subsidie energievergoeding verenigingen dekking reserve. Net als in 2023 hebben verenigingen en maatschappelijke instellingen ook in 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vergoeding te ontvangen voor de gestegen energieprijzen. Daarnaast zijn ook subsidies voor duurzaamheidsmaatregelen aangevraagd en gehonoreerd. De lasten worden gedekt door een onttrekking aan de specifieke bestemmingsreserve die hiervoor door de raad beschikbaar is gesteld.

Programma 3. Veelzijdig Altena

3.1 Doelenbomen Veelzijdig Altena

	Doelstelling is behaald / Op koers om doelstelling te behalen.
	Bijsturing nodig om doelstelling te behalen.
	Nog geen actie ondernomen of forse bijsturing nodig om doelstelling te behalen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Kanselijkheid				
We zetten de middelen vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) in om de achterstanden op sociaal-emotioneel gebied, die in het onderwijs ontstaan zijn door corona, te verminderen.	<ul style="list-style-type: none"> We investeren in het verbeteren van de mentale belastbaarheid en weerbaarheid van kinderen en jongeren. De afgelopen periode zijn hiervoor diverse interventies ingezet die gecontinueerd en/of geïntensiveerd worden. De restmiddelen vanuit het NPO zetten we tot en met schooljaar 2024-2025 in samenspraak met onderwijs en kinderopvang daar in waar nodig. 	2022-2025		<ul style="list-style-type: none"> In 2024 heeft het onderwijs de mogelijkheid gekregen om subsidie aan te vragen voor een collectief trainingsaanbod ter bevordering van de mentale weerbaarheid en sociale vaardigheid van leerlingen. We hebben samen met het onderwijs verschillende mogelijkheden verkend om het collectieve cursusaanbod vanaf 2025 jaar anders vorm te geven, zodat we een breed preventief aanbod trainingen kunnen faciliteren in Altena. De jeugdconsulenten kortdurende ondersteuning zijn op individueel niveau inzetbaar om jeugdigen laagdrempelig te kunnen helpen. De methode MAZL die zich richt op het verminderen van ziekteverzuim is op circa de helft van de basisscholen geïmplementeerd. De evaluatiegesprekken met scholen zijn positief en er is verbetering te zien in de verzuimregistratie van scholen ten opzichte van de coronaperiode.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				De pilot MAZL PO is verlengd tot en met juni 2025. Begin 2025 beslissen we of we door willen met deze aanpak en bekijken we hoe eventuele financiering kunnen regelen.
<p>We verbinden onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp door de preventieve aanpak verder door te voeren. We werken samen op basis van relatie en vertrouwen. We werken samen rondom het kind en we innoveren en monitoren op het snijvlak tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De verbindingsfunctionarissen onderwijs en jeugdhulp hebben korte lijnen met de scholen om mee te denken over passende ondersteuning voor een kind. • We werken aan een warme overdracht tussen kinderopvang en basisschool en tussen basisschool en voortgezet onderwijs. • We experimenteren met een onderwijszorgarrangement bij sbo De Akker waarbij onderwijs- en jeugdhulpondersteuning door 1 hulpverlener in de klas wordt geboden. 	2024-2026		<ul style="list-style-type: none"> • We hebben een overdrachtsformulier ontwikkeld voor kinderen die van de kinderopvang naar het PO gaan. Uit de tussenevaluatie is naar voren gekomen dat het formulier over het algemeen goed ontvangen door de scholen. • Om te innoveren op het snijvlak onderwijs en jeugdhulp is een Pilot OZA ontwikkeld in samenwerking met SBO de Akker. Deze is in het schooljaar 2023 – 2024 gestart. De doelen bij deze pilot zijn dat de leerling meer continuïteit ervaart, de zorgvraag van de leerling vermindert en de leerkracht meer tijd kan besteden aan het onderwijs. Tijdens de eerste evaluatie met SBO De Akker is aangegeven dat de pilot als positief wordt ervaren en de zorgzwaarte in een aantal klassen is afgenomen. • Elke gemeente uit de regio WBO gaat aan de slag met de proof of concept (POC). Sterke Lokale Teams, bestaande uit professionals vanuit het brede gemeentelijk sociaal domein, de sociale basis en de gespecialiseerde jeugdhulp, zorgen voor een preventieve, effectieve en efficiënte uitvoering en coördinatie van de (jeugd)hulp. Eind 2024 is het voorbereidend werk voor de POC voltooid, zodat de POC in 2025 van start kan gaan. • Met samenwerkingsverband De Langstraat en het PO in de regio Aalburg wordt gewerkt aan passend onderwijs. Ieder half jaar vindt een gebiedsgericht overleg plaats waarin we inhoud en vormgeven aan de gebiedsgerichte benadering. Bij de

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<p>gebiedsgerichte benadering gaat geen kind het gebied uit, tenzij het niet anders kan. Scholen, gemeente en het samenwerkingsverband werken samen aan mogelijkheden om leerlingen thuisbij onderwijs te kunnen bieden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met samenwerkingsverbanden Driegang en Berseba, Munio en de gemeenten Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Vijfheerenlanden, West Betuwe en Molenlanden is gewerkt aan inclusief onderwijs in de regio. We hebben de pilot YOUZ (GGZ in de basisschool) en de pilot jeugdhulp in het OPDC geëvalueerd. We gaan de aankomende periode verder met de thema's inclusieve onderwijshuisvesting, de Hervormingsagenda Jeugd, het onderwijs-zorg continuüm en thuiszitters/verzuim.
<p>We bieden kinderen een zo goed mogelijke start op de basisschool, waarbij het onderwijs en de kinderopvang gefaciliteerd is om onderwijsachterstanden zo goed mogelijk aan te pakken. We laten de educatieve partners met elkaar samenwerken om aanbod en voorzieningen te verbinden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doelgroepeuters starten op 2,5-jarige leeftijd met voorschoolse educatie (VE) en nemen 16 uur per week deel. • We verbeteren de toeleiding en het bereik van het VE-aanbod. • We zorgen samen met de kinderopvang en de basisscholen voor een doorgaande zorg- en leerlijn, zowel in overdracht van voor- naar vroegschool, als in ontwikkeling en zorg. • We financieren de Taalklas waar leerlingen in de basisschoolleeftijd die de Nederlandse taal nog niet machtig zijn intensief taalonderwijs krijgen. • We hebben een focus op taal. Daarvoor zetten we onder andere de BibliotheekCultuurpuntAltena in met 	2022-2025		<ul style="list-style-type: none"> • Er is een uniform overdrachtsformulier opgesteld die ingevuld wordt voor alle kinderen die van kinderopvang naar onderwijs toe gaan. • We zijn bezig met de implementatie van een casuïstiek overleg van 0-5 jaar waardoor kinderen vroegtijdig in beeld zijn. • We bieden interventies aan die zich richten op het bevorderen van de taalontwikkeling (Boekstart, VoorleesExpress, Bibliotheek op school). • We stellen met de kerngroep VVE samenwerkingsafspraken op rondom het toeleiding proces van VVE indicatie naar kinderopvang.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	BoekStart, Bibliotheek op school en kinderopvang en de Voorleesexpress. <ul style="list-style-type: none"> We werken aan zicht op bereik, kwaliteit en opbrengsten. Hiervoor gebruiken we de Peutermonitor. 			
Goede, duurzame en toekomstbestendige onderwijshuisvesting waar schoolbesturen eigentijds onderwijs kunnen verzorgen in een veilige, uitdagende leeromgeving waar de leerling centraal staat. Huisvesting die een multifunctionele rol in het dorp of de wijk mogelijk maakt door samenwerking met kinderopvang en andere maatschappelijke partners die een rol kunnen spelen in de ontwikkeling van een kind.	<ul style="list-style-type: none"> We houden de gemeenteraad op de hoogte van de stand van zaken van de uitvoering van het IHP: <ul style="list-style-type: none"> MFA Almkerk Uitbreiding Het Baken Werkendam Brede school Genderen Brede school Wijk en Aalburg Brede school Veen Het IHP 2020-2024 wordt herijkt. 	Q2 2024		<ul style="list-style-type: none"> Bij de MFA Almkerk is de aanbesteding van de aannemer en installateur afgerond. Het technisch ontwerp (TO) wordt in afstemming met de gebruikers uitgewerkt naar een uitvoeringsontwerp (UO), waarna in het najaar met de bouw kan worden gestart. Voor de uitbreiding Het Baken in Werkendam en de brede school Veen zijn de architecten bezig met de afronding van de definitieve ontwerpen. Voor de brede school Genderen en de brede school Wijk en Aalburg zijn de voorbereidende werkzaamheden afgerond en kan na het definitief worden van de omgevingsvergunning gestart worden met de bouw. De Henri Dunantschool is inmiddels gesloopt. De leerlingen zijn tijdelijke gehuisvest in het Willem van Oranjecollege. De leerlingen van Het Fundament hebben met ingang van het nieuwe schooljaar hun intrek genomen in de units op het huidige schoolplein. De herijking van het IHP is in 2024 afgerond. Inmiddels is ook gestart met de businesscase voor basisschool De Halm
We verbeteren de samenwerking tussen onderwijs, gemeente en bedrijfsleven.	We werken toe naar de actie-agenda van 'Onderwijs naar Arbeidsmarkt'. Concrete acties die we nu al inzetten:			<ul style="list-style-type: none"> De actie-agenda 'Onderwijs naar arbeidsmarkt' wordt opgeleverd. De kopgroep 'van Onderwijs naar Arbeidsmarkt' is bezig met een governancestructuur waarbij er duurzaam samengewerkt kan worden tussen scholen, bedrijven en de gemeente, nu en in de

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> • We faciliteren de kopgroep 'van onderwijs naar arbeidsmarkt' met bijbehorende werkgroepen. • We ondersteunen en faciliteren een onderwijs en arbeidsmarkt evenement. • De ontwikkelingen van de maritieme campus Werkendam worden benut en een samenwerking met het I-lab Gorinchem wordt verder onderzocht • We zoeken proactief aansluiting bij regionale initiatieven in onze eigen arbeidsmarktregio West-Brabant en buurgemeenten die hierbuiten vallen (bijvoorbeeld Waalwijk en Gorinchem) 	<p>Q4</p> <p>Q3 en Q4</p> <p>Q3 en Q4</p> <p>Q4</p>		<p>toekomst. Alle partijen zijn voorstanders voor een structuur waarin de drie O's een plek hebben.</p> <ul style="list-style-type: none"> • We doen de voorbereidingen voor een derde arbeidsmarktevenement (begin 2025) waarbij de focus op de verschillende doelgroepen nog verder wordt uitgebreid. Een projectleider vanuit de gemeente ondersteunt de werkgroep. • De maritieme campus blijft zich ontwikkelen en de samenwerking met I-lab Gorinchem wordt gezocht. De behoefte vanuit het onderwijs en de verbinding met Sterk Techniek Onderwijs is in kaart gebracht. In Q4 volgt er een plan hoe de samenwerking in 2025 financieel ondersteund wordt door de gemeente met een vergoeding voor arbeidsmarkt-toeleidende activiteiten in het PO en VO. • Er is nauwe aansluiting bij de arbeidsmarktregio en de regio West-Brabant door middel van deelname in ambtelijke werkgroepen en het bestuurlijk bijwonen van overleggen. Vanuit Altena wordt deelgenomen aan de regiegroep.
Gezond leven				
<p>We koesteren het sportieve karakter van Altena, door sportverenigingen te ondersteunen en in te zetten op meer sportmogelijkheden in de buitenruimte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten de buurtsportcoaches breder in. • We geven uitvoering aan het herijkte sportakkoord waarbij we sport- en beweegaanbieders betrekken. • Opstellen en implementeren nieuwe subsidieregeling buitensportaccommodaties sport en bewegen. 			<ul style="list-style-type: none"> • Vanaf schooljaar 2024-2025 wordt de inzet van combinatiefunctionarissen in (bewegings-)onderwijstijd afgebouwd. Voor de vrijgekomen uren ligt een plan klaar waarbinnen uitvoering wordt gegeven aan maatschappelijke opdrachten uit het beleidskader Vitaal Leven en het Sportakkoord in het programma Vitaliteit. • Samen met de kerngroep sportakkoord stelden we een werkwijze op om lokale initiatieven te ondersteunen vanuit GALA-middelen. Geschikte

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				<p>plannen worden eenmalig en met oog op duurzaam resultaat, financieel ondersteund. Deze werkwijze stellen we jaarlijks in samenspraak met kerngroep bij, afhankelijk van de nog te behalen sportakkoord ambities.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is een scenariovoorstel voor het speelruimtebeleid ontwikkeld. Hierop zal bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden in Q4 2024. • De subsidieregeling sport en bewegen werd vastgesteld in 2020. De subsidieregeling buitensportaccommodaties werd vastgesteld in 2021 en is in 2023 geactualiseerd. In Q3 evalueerden we de maatschappelijke effecten van regeling sport & bewegen. Rapportage vindt in Q4 plaats.
<p>We willen investeren in het verhogen van de kwaliteit en toegankelijkheid van bestaande sportlocaties en in het verduurzamen van de gemeentelijke accommodaties.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We leveren een strategisch accommodatiebeleid voor de maatschappelijke accommodaties. • We geven uitvoering aan een nieuwe subsidieregeling compensatie energiekosten en stellen een regeling op voor verduurzaming accommodaties. 	<p>Q4 2024</p> <p>Q4 2024</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Op dit moment vindt de planvorming plaats van het strategisch accommodatiebeleid voor het maatschappelijk vastgoed. Hier worden de reeds opgestelde MJOP's, de routekaart verduurzaming en het verbeteren van de toegankelijkheid in meegenomen. Eind 2024 ronden we de inventarisatiefase af. • Eind 2023 is de "subsidieregeling verduurzaming maatschappelijke accommodaties Altena" vastgesteld en wordt nu uitgevoerd. • We investeren in het verbeteren van de toegankelijkheid voor mensen met een fysieke beperking bij zwembad Aqua Altena door in Q4 te investeren in een 'luie trap'. Hiernaast wordt een extra vloeranker geplaatst bij het buitenbad voor de al bestaande tilliften. Dit staat in 2025 op de planning.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Economie en ondernemen				
<p>We verkrijgen duidelijkheid in toekomstige ontwikkellocaties voor de vestiging van bedrijven in Altena.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We ronden de gebiedsvisie voor Werkendam Noord af waarin de definitieve locatie voor een bedrijventerrein wordt voorgelegd • We onderzoeken of andere locaties geschikt zijn voor de gewenste uitbreiding zoals opgenomen • Op basis van de bedrijventerreinagenda wordt aandacht besteed aan kleine contourcorrecties van bedrijventerreinen gericht op uitbreiding. • Ook onderzoeken we herstructureringsmogelijkheden nu er ruimte komt op het SRBT Giessen voor evt. herplaatsingen. 	<p>Q3</p> <p>Q4</p> <p>Q4</p>		<p>In de gebiedsvisie Werkendam Noord zijn drie verschillende scenario's voor een bedrijventerrein opgenomen. De scenario's zijn gewogen en er wordt naar een concept voorkeursscenario gewerkt. Begin oktober vindt hierover participatie plaats. Daarna volgt besluitvorming.</p> <p>Samen met de regio en de provincie is een herijking van de programmering van bedrijventerreinen opgestart. We verwachten dat dit de eerste helft van 2025 is afgerond.</p> <p>Conform de Bedrijvenagenda zijn enkele contourcorrecties momenteel in voorbereiding. De inventarisatie van herstructureringslocaties is opgestart.</p>
<p>Er wordt duidelijkheid verkregen over de haalbaarheid van het plan voor de insteekhaven. We willen een vervolgstap zetten in het verkrijgen van inzicht in de haalbaarheid van de derde haven. We bepalen de rol en scope van de gemeente in de maritieme campus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Go/ no go besluit op basis van de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek wat door het ROB wordt uitgevoerd. • Het onderzoek van de kwartiermaker derde haven wordt afgerond. • Mede op basis van de resultaten uit de businesscase maken we een keuze op welke wijze we als gemeente willen participeren in de maritieme campus. 	<p>Q2</p> <p>Q4</p> <p>Q4</p>		<p>Het concept van het haalbaarheidsonderzoek is gereed en besluitvorming wordt voorbereid voor het najaar van 2024. Het college heeft vooruitlopend ondersteunend een voorbereidingsbesluit genomen en voorlopig voorkeursrecht gevestigd</p> <p>Afronding van het onderzoek van de kwartiermaker wordt verwacht in het najaar. Het lobbytraject moet duidelijkheid geven op de vraag of havenontwikkeling weer op de MIRT agenda komt eind 2024</p> <p>De businesscase wordt na de zomer afgerond waarna besluitvorming kan worden voorbereid.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Natuur, landschap en water				
Kernkwaliteiten van ons waardevolle landschap beschermen.	<ul style="list-style-type: none"> We brengen kernkwaliteiten in kaart of maken ze zichtbaar. We toetsen ontwikkelingen op bescherming van de landschappelijke kernkwaliteiten en bieden hiervoor een handreiking. Binnen de Gebiedsgerichte aanpak (GGA) voor het gebiedsprogramma voor het NPLG volgen we deze beschermende lijn. 	<p>2024 en verder</p> <p>2023 en verder</p> <p>2022 (op basis van andere bronnen) en verder</p>		<ul style="list-style-type: none"> Er wordt integraal beleid opgesteld voor groen, natuur en landschap. Ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst aan de regeling kwaliteitsverbetering van het landschap Altena 2019. De inhoud van deze regeling wordt gelijktijdig met het opstellen van het landschapsbeleid getoetst. De groenblauwe opgaven water, natuur, klimaat en bodem worden ook integraal meegenomen in het gebiedsproces.
Behoud en vergroten van biodiversiteit.	<ul style="list-style-type: none"> Natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen krijgen concrete invulling in ons beleid en laten we integraal meenemen bij ruimtelijke ontwikkelingen. We geven uitvoering aan de uitvoeringsagenda klimaatadaptatie. Binnen de GGA voor het gebiedsprogramma voor het NPLG nemen we als doelen het behoud en het vergroten van biodiversiteit mee. Bij de transitie is het een kans. 	<p>2023 en verder</p> <p>vanaf 2022</p> <p>vanaf 2022</p>		<ul style="list-style-type: none"> Als actie vanuit de uitvoeringsagenda klimaatadaptatie wordt er gewerkt aan duurzaam bouwbeleid. Hierin worden de gemeentelijke kaders geschetst voor klimaatadaptatie en natuurinclusiviteit bij ruimtelijke ontwikkelingen. Op basis van de uitvoeringsagenda voeren wij projecten klimaatadaptief uit. Voor een deel van deze projecten zetten wij hierbij de aangevraagde en verleende subsidies (impulsregeling en provinciale bijdrage) in. Deze subsidieaanvragen zijn 100% gehonoreerd en wachten op uitvoering van de projecten. De groenblauwe opgaven water, natuur, klimaat en bodem worden ook integraal meegenomen in het gebiedsproces.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Gebiedsgerichte Aanpak groenblauw (NPLG), waaronder agrarische sector				
Beter inzicht verwerven in de vraagstukken en uitdagingen van onze agrarische sector.	We verwerven inzicht over de wijze waarop agrarische ondernemers in Altena tegen hun toekomst aankijken.	2024		Voor de opgavenanalyse landelijk gebied is samen met diverse gebiedspartijen in meerdere bijeenkomsten onderzocht wat de opgaven zijn rondom water, natuur, bodem, klimaat en perspectief agrarische sector. De analyse wordt eind 2024 afgerond. Daarnaast zijn diverse keukentafel gesprekken gehouden met agrarische ondernemers om beter inzicht te krijgen waar de sector tegenaan loopt.
We faciliteren de agrarische sector (onder andere ruimte voor duurzame agrarische bedrijfsontwikkeling, perspectief blijvers en stoppers, kavelruil, Altena als experimenteergebied).	<ul style="list-style-type: none"> • We halen gericht ruimtelijke belemmeringen in de eigen regelgeving weg (Omgevingsplan Altena), ook in samenwerking met andere overheden. • In het op te stellen grondbeleid nemen we ook op welke wijze de transitie van de landbouw kan worden ondersteund, bijvoorbeeld door kavelruil. 	2023-2026 2023-2026		<ul style="list-style-type: none"> • Met de causustafel faciliteren we de agrarische sector om met elkaar de juiste ontwikkelingsmogelijkheden voor de sector en/of individuele boer te realiseren. Op de casustafel zijn tot op heden ca 6 ondernemers geholpen om hun plannen concreter te maken en uit te voeren. • Voor het op te stellen grondbeleid zijn diverse oriënterende gesprekken geweest met de wethouders, rentmeester intern, P10 en federatie particulier grond bezit. Eerste verschillende vormen zijn in een notie verwerkt en deze zal nog verder uitgewerkt worden.
De belangen en kansen van Altena stevig positioneren in het gebiedsprogramma dat provincie Noord-Brabant moet indienen voor het NPLG.	<ul style="list-style-type: none"> • We participeren proactief in GGA's en gebiedsprogramma NPLG. • We versterken de samenwerking met het Waterschap. 	2024 2022 en verder		<ul style="list-style-type: none"> • De provincie heeft haar koers gewijzigd voor de gebiedsprocessen in Altena. De gemeente en haar partners geven samen met de provincie nu een aangepaste en nieuwe invulling aan het gebiedsproces. De focus ligt op de uitvoering van projecten doormiddel van een uitvoeringsagenda. Hiertoe wordt een onafhankelijke coördinator geworven. • Om de samenwerking te versterken is een werkbezoek georganiseerd met alle gebiedspartijen en de drie bestuurders van de drie overheden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Cultuur en cultuurhistorie				
De cultuurvisie is weer toekomstbestendig	<ul style="list-style-type: none"> We evalueren de cultuurvisie We actualiseren de cultuurvisie op basis van de evaluatie 	Q1 en Q2 Q3 en Q4		De cultuurvisie is geëvalueerd en is voor de zomer aangeboden aan de raad. Er wordt gewerkt aan herijking van de cultuurvisie op basis van de evaluatie en wordt integraal aangepakt met toerisme, recreatie en erfgoed. Deze wordt in Q4 ter besluitvorming aangeboden.
We maken de keuze op welke manier we het muziekonderwijs voortzetten	We evalueren het muziekonderwijs en we komen met een nieuw meerjarenplan voor muziekonderwijs in Altena.	Q2		In Q2 is de evaluatie van het muziekonderwijs gepresenteerd en heeft de gemeenteraad de werkwijze voor de komende vijf jaar vastgesteld.
Een verbeterde en meerjarige samenwerking voor het openbaar bibliotheekwerk	<p>De voltooide evaluatie van het bibliotheekwerk uit 2023 vertalen we door naar een nieuwe toekomstbestendige samenwerkingsvorm met Bibliotheek CultuurPunt Altena.</p> <p>In 2024 is er een maximaal budget van € 1.287.000 beschikbaar voor subsidieverstrekking aan Bibliotheek Cultuurpunt Altena voor de uitvoering van de wettelijke taken van het bibliotheekwerk. De diensten die zij leveren betreft Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) zijn hiervan uitgesloten.</p>	Q3		Een plan van aanpak is gemaakt. Dit wordt uitgewerkt in een nieuwe visie en aanpak voor de bibliotheek. Deze wordt in Q4 afgerond.
Het realiseren van de ambities en verzilveren van kansen uit de Erfgoedvisie Altena 2022-2027.	<ul style="list-style-type: none"> We stellen een uitvoeringsagenda op ter uitwerking van de Erfgoedvisie Altena 2022-2027. We voeren de acties uit de uitvoeringsagenda uit. Dit doen we onder meer door te stimuleren, faciliteren, samen te werken en nog meer naar buiten toe te treden. In de uitvoeringsagenda wordt ook extra aandacht besteed aan de waterlinies. 	2023 2023-2026		<ul style="list-style-type: none"> De integrale uitvoeringsagenda erfgoed wordt in de tweede helft van 2024 ter vaststelling voorgelegd aan het college. Uitvoering van acties en projecten uit de uitvoeringsagenda vindt plaats in de periode 2024-2027.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
We inventariseren en waarderen (wegen) voor het hele gemeentelijke grondgebied de cultuurhistorische waarden en vormen op basis hiervan beleidsuitgangspunten voor het vervolg.	<ul style="list-style-type: none"> We stellen een digitale kwaliteitsatlas vast. We onderzoeken of we deze kwaliteitsatlas ook voor iedereen digitaal kunnen ontsluiten. 	2023		<ul style="list-style-type: none"> De concept-kwaliteitsatlas is opgeleverd en besproken met de interne werkgroep. Afstemming met de provincie en de externe klankbordgroep volgt nog. Hierna kan de definitieve kwaliteitsatlas worden opgemaakt. De raad is met een raadsinformatiebrief geïnformeerd over de stand van zaken. Het is de bedoeling de kwaliteitskaart en de toelichting digitaal beschikbaar te maken via een link op de gemeentepagina.
We vormen samen met de kerkeigenaren een visie op de kerkelijke gebouwen binnen de gemeente Altena.	<ul style="list-style-type: none"> We stellen een kerkenvisie vast met decentralisatiegelden van het Rijk. Als dat nodig is, stellen we een uitvoeringsagenda op voor eventuele vervolgstappen. 	2024 2024 - 2025		In 2023 is de startbijeenkomst geweest van de kerkenvisie en zijn de individuele gesprekken met de kerken gestart. De input uit deze gesprekken heeft voor een belangrijk deel de koers bepaald van de kerkenvisie. Op het moment van schrijven wordt de kerkenvisie in gereedheid gebracht voor vaststelling door de raad (2e helft van 2024)
Recreatie en toerisme				
We verkrijgen inzicht in het recreatief gebruik, en de impact daarvan, in Nationaal Park de Biesbosch, de schil rondom de Biesbosch en de rest van de gemeente Altena	<ul style="list-style-type: none"> In het toeristisch seizoen wordt een nulmeting uitgevoerd. We maken een start met het analyseren van de verzamelde data. 	Q2/Q3/Q4 Q4		De meetpalen in de Biesbosch zijn geplaatst en in mei is gestart met metingen. Daarnaast worden relevante gegevens bij overheden en ondernemers verzameld. Zodra alle data beschikbaar is, wordt opbrengst van de metingen geanalyseerd. De voorbereidingen voor de 2e fase (kwalitatief onderzoek en analyse) worden opgestart.
Inwoners en bezoekers worden op een interactieve en digitale wijze geïnformeerd over de historische parels van Altena via QR-codes.	Uitvoeren van de pilot waarin we met verschillende soorten routes gaan meten welke combinatie van communicatiemiddelen het beste werkt om het cultureel erfgoed van Altena digitaal te ontsluiten.	Q2 2024		Het eerste product, een wandelroute, gericht op gezinnen met kinderen in Woudrichem is gereed. De fietsroute en vaarroute worden binnenkort verder uitgewerkt. De raad is hierover geïnformeerd in september.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Strategisch accommodatie- / vastgoedbeleid				
<p>Effectief en efficiënt beheer en/of onderhoud van ons vastgoed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We leveren een strategisch accommodatiebeleid voor de maatschappelijke accommodaties. • Uitbreiding, verduurzaming en renovatie d'Alburcht 	<p>Q4 2024</p> <p>2023-2026</p>		<ul style="list-style-type: none"> • De bestuursopdracht voorziet in een brede inventarisatie van de huidige situatie, waaronder het aanbod, het gebruik, de financiële exploitatie, vormen van eigendom en beheer, onderhoud en instandhouding en toegankelijkheid. Aan deze inventarisatie wordt duiding gegeven door middel van inzicht in de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen van de accommodaties (SWOT-analyse). De rapportage van de inventarisatie en SWOT-analyse zien we als eerste stap van het accommodatiebeleid en leggen we voor de zomer van 2025 voor. • Eind 2023 is gestart met het proces rond d'Alburcht. Inmiddels is een architect aangesteld en ligt er een ontwerp. Naar verwachting zal in het Q2 van 2025 gestart worden met de daadwerkelijke bouwactiviteiten. Het verkrijgen van de noodzakelijke capaciteitsuitbreiding voor elektriciteit kan nog wel voor vertraging zorgen.

3.2 Financieel overzicht

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
3. Veelzijdig Altena					
<i>Budgettair neutraal</i>					
Specifieke uitkering bibliotheek - baten	200 V	-	-	-	-
Specifieke uitkering bibliotheek - lasten	200 N	-	-	-	-
Specifieke uitkering IDO bibliotheek - baten	57 V	-	-	-	-
Specifieke uitkering IDO bibliotheek lasten	57 N	-	-	-	-
GALA-budgetten - baten	365 V	320 V	309 V	-	-
Subsidie energiecompensatie verenigingen	674 N	-	-	-	-
Septembercirculaire 2024	-	172 N	172 N	-	-
Actualisatie afschrijvingslasten 2024	92 N	-	-	-	-
Cofinanciering doorontwikkeling bibliotheek	50 N	-	-	-	-
Diverse mutaties < 50.000	58 N	55 N	54 N	52 N	52 N
Totaal 3. Veelzijdig Altena	509 N	93 V	83 V	52 N	52 N
Mutaties reserves programma 3					
Actualisatie dekingsreserve kapitaallasten	181 V	-	-	-	-
Subsidie energiecompensatie verenigingen dekking reserve	674 V	-	-	-	-
Totaal Mutaties reserves programma 3	855 V	-	-	-	-
Eindtotaal	346 V	93 V	83 V	52 N	52 N

Toelichting op de mutaties

Specifieke uitkering bibliotheek en specifieke uitkering IDO bibliotheek - baten en lasten

De specifieke uitkering bibliotheek is bedoeld voor het realiseren van toekomstgerichte bibliotheekvoorzieningen in gemeenten en bedraagt maximaal 80% van de kosten van een activiteit. Gemeenten moeten minimaal 20% van de kosten zelf betalen (cofinanciering). De specifieke uitkering IDO bibliotheek moet besteed worden aan realisatie of instandhouding van de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) en het promoten daarvan bij de inwoners. De baten en lasten van beide specifieke uitkeringen worden in de begroting geraamd. Dit is per saldo budgettair neutraal.

GALA-budgetten - baten

De inkomsten vanuit de specifieke uitkering GALA worden verwerkt in de begroting van 2024, 2025 en 2026. Tegelijkertijd wordt de lastenraming opgenomen. De baten en lasten zijn verdeeld over programma 2 Altena Samenredzaam en programma 3 Veelzijdig Altena. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal. Zie ook programma 2.

Subsidie energievergoeding verenigingen

Net als in 2023 hebben verenigingen en maatschappelijke instellingen ook in 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vergoeding te ontvangen voor de gestegen energieprijzen. Daarnaast zijn ook subsidies voor duurzaamheidsmaatregelen aangevraagd en gehonoreerd. De lasten worden gedekt door een onttrekking aan de specifieke bestemmingsreserve die hiervoor door de raad beschikbaar is gesteld (zie ook onder Mutaties reserves en programma 2).

Septembercirculaire 2024 – bibliotheek

In de periode 2023-2024 konden gemeenten een specifieke uitkering ontvangen voor het versterken van het lokale bibliotheekstelsel. Daarna zal een wettelijke zorgplicht voor gemeenten worden ingevoerd ten aanzien van de openbare bibliotheek. Voor het uitvoeren van deze taak zullen gemeenten een structurele bijdrage via het gemeentefonds ontvangen. In de periode tussen de specifieke uitkering en de invoering van de wettelijke zorgplicht ontvangen de gemeenten incidentele middelen uit het gemeentefonds om zich op de zorgplicht te kunnen voorbereiden. De ontvangst van deze middelen is geraamd op programma 6a. Op programma 3 worden de lasten geraamd. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.

Actualisatie afschrijvingslasten 2024

De afschrijvingslasten van investeringen zijn op basis van een herberekening voor 2024 aangepast. Op programma 5 leidt dit in 2023 tot een nadeel van € 92.000.

Cofinanciering doorontwikkeling bibliotheek

Op 18 oktober 2023 is de raad geïnformeerd over de Voortgang Toekomstvisie Bibliotheek CultuurPunt Altena. Aangegeven is dat het college, vooruitlopend op de nieuwe wettelijke zorgplicht, een specifieke uitkering voor 2024 heeft aangevraagd voor doorontwikkeling van de locaties Werkendam en Wijk en Aalburg. Zie ook hierboven. De totale kosten zijn geraamd op € 250.000, waarvan de gemeente 20% (€ 50.000) dient te cofinancieren. Binnen de bestaande budgetten is voor deze onvoorziene post geen ruimte beschikbaar.

Mutaties reserves

- Actualisatie dekkingsreserve kapitaallasten. De afschrijvingslasten van investeringen zijn op basis van een herberekening voor 2024 aangepast. De dekkingsreserve kapitaallasten wordt in dat verband eveneens aangepast.
- Subsidie energievergoeding verenigingen dekking reserve. Net als in 2023 hebben verenigingen en maatschappelijke instellingen ook in 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vergoeding te ontvangen voor de gestegen energieprijzen. Daarnaast zijn ook subsidies voor duurzaamheidsmaatregelen aangevraagd en gehonoreerd. De lasten worden gedekt door een onttrekking aan de specifieke bestemmingsreserve die hiervoor door de raad beschikbaar is gesteld. Zie ook programma 2.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Veense Put				
De ruimtelijke, juridische en feitelijke situatie op de Veense Put op rechtvaardige wijze in overeenstemming met elkaar brengen.	<ul style="list-style-type: none"> Met de eigenaren sluiten we anterieure overeenkomsten met het oog op de realisatie van de gewenste kwaliteitsverbetering en het mogelijk maken van permanente bewoning op de Veense Put. Aansluitend wordt een wijziging van het Omgevingsplan voorbereid. 	2024 en verder 2024 en verder		<ul style="list-style-type: none"> De algemene uitgangspunten zijn geformuleerd en hierover wordt met de eigenaren in gesprek gegaan. Na deze gesprekken wordt bezien in samenspraak met de mede overheden hoe de algemene uitgangspunten verwerkt kunnen worden in het Omgevingsplan.
Arbeidsmigranten				
We gaan op zorgvuldige wijze ruimte bieden aan de ontwikkeling van huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten.	Monitoren en handhaven beleidsregels arbeidsmigranten.	2024		Er zijn in 2023 en tot nu toe onder het stelsel van schaarse rechten geen vergunningen verleend voor de huisvesting van arbeidsmigranten.
Duurzaamheid				
Uitvoering Warmtevisie Altena 2021.	<ul style="list-style-type: none"> We stellen uitvoeringsplannen op voor spoor A en B van de Warmtevisie 	Q3 2023 – Q1 2024		<ul style="list-style-type: none"> Spoor A is gereed en zal in 2024 en daarna worden uitgevoerd. Omdat een challenge geen aanmeldingen van buurten heeft opgeleverd zoeken we een andere benadering voor het selecteren van een buurt voor spoor B. Voor beide sporen wordt een meerjaren ontzorgingsprogramma opgesteld dat particuliere woningeigenaren zoveel mogelijk helpt bij alles rondom het verduurzamen van de woning. In spoor B zal dit zeer intensief zijn en in spoor A minder intensief. Voor dit ontzorgingsprogramma wordt momenteel een aanbestedingstraject doorlopen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 619 1162 715">• We voeren deze plannen uit in samenwerking met onder andere de woningcorporaties. <li data-bbox="663 754 1162 850">• We zetten ons in om belemmeringen voor verduurzaming van Woudrichemse vesting en monumenten weg te nemen. <li data-bbox="663 962 1162 1058">• We doen onderzoek naar het lokaal toepassen van alternatieve warmtebronnen zoals groen gas en aquathermie. 	<p data-bbox="1184 619 1312 683">Q4 2023 en verder</p> <p data-bbox="1184 754 1312 818">Q3 2023 en verder</p> <p data-bbox="1184 962 1312 1026">Q3 2023 en verder</p>		<p data-bbox="1489 244 2036 579">Voor een specifieke doelgroep (eigenaar-bewoners van energetisch slechte woningen) stellen we een gemeentelijke subsidieregeling op o.b.v. de regeling Lokale Aanpak Isolatie. Om verduurzaming op grotere schaal mogelijk te maken en daarbij te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan bescherming van gebouwbeboude diersoorten, wordt een SMP (SoortenManagementPlan) opgesteld. De aanbesteding hiervoor is in juli jl gepubliceerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="1489 619 2036 683">• De woningcorporaties zijn nauw betrokken bij de uitvoering van onze Warmtevisie. <li data-bbox="1489 754 2036 922">• In overleg met enkele bewoners van de Vesting wordt gezocht naar het vereenvoudigen van regels en processen. Als eerste stap zijn de dubbele leges voor wijzigingen aan monumenten per 2024 afgeschaft. <li data-bbox="1489 962 2036 1098">• In de afgelopen maanden is onderzoek uitgevoerd naar het toepassen van aquathermie in Woudrichem. Technisch en financieel blijkt dit mogelijk. Aanvullend onderzoek is nodig. <li data-bbox="1489 1137 2036 1375">• Binnen het Europese project CIRCUS onderzoekt ZLTO wat de mogelijkheden zijn voor agri-PV (combinatie van zonnepanelen mét een volwaardige agrarische functie) in Altena. Ook wordt in Altena onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van groen gas uit mest. Groen gas is ook een belangrijk onderwerp in een regionale

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
				verkenning vanuit de RES-samenwerking. Altena is hier ambtelijk nauw bij betrokken.
Openbare laadinfrastructuur.	We stellen een plaatsingsplan op (Q3 2023) en zorgen voor de uitvoering.	Q3 2023 en verder		De eerder geselecteerde partij heeft een plaatsingskaart opgeleverd die is afgestemd met de gemeente. In 2023 heeft deze partij 3 laadpalen geplaatst. Momenteel zijn er ruim 90 locaties in procedure (zowel pro-actief als op aanvraag). Op sommige locaties worden op korte termijn laadpalen gerealiseerd. Naast de laadpalen die vanaf 2023 in de concessie zijn geplaatst zijn er ook laadpalen van voor 2023. Dit betreft ruim 40 laadpalen.
Altena energie-eiland.	<ul style="list-style-type: none"> • We verkennen mogelijkheden in samenwerking met Enexis en de provincie Noord-Brabant met inbreng van verschillende lokale partijen Altena Nieuwe Energie. • We stimuleren het plaatsen van zonnepanelen op bedrijven(terreinen) en zetten ons in om op bedrijventerrein de Rietdijk een Smart Energy Hub op te zetten (met ondersteuning vanuit de RES). 	2024 Q2 2023 en verder		<ul style="list-style-type: none"> • De energiesysteemstudie is afgerond en is besproken met de raad. In samenhang met het opstellen van de RES2.0 biedt de studie houvast bij het nemen van strategische beslissingen ten aanzien van het lokale energiesysteem. • Het blijkt niet eenvoudig om bedrijven te enthousiasmeren. Op bedrijventerrein de Rietdijk gaan we, in samenhang met de uitbreiding, verder met het opzetten van een Smart Energy Hub. We doen dit in samenwerking met Enexis parkmanagement.
RES 2.0	We herijken de RES 1.0 naar RES 2.0 in 2024.	Oplevering eind 2024		Er is een start gemaakt met het proces om te komen tot een RES2.0. Eind mei zijn raadsleden geïnformeerd over de bouwstenen van de RES 2.0 en de keuzes die voorliggen. Naar verwachting kan de RES 2.0 in Q1 2025 worden vastgesteld.
De openbare verlichting uitvoeren in 100% LED.	We vervangen conventionele verlichting door LED-verlichting.	2024		Eind 2023 was 85% van de straatverlichting uitgevoerd met een LED. Eind 2024 zal het percentage LED naar verwachting 97% zijn.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Gebruikmaken van (alternatieve) vormen van energieopslag.	We doen onderzoek naar (alternatieve) vormen van energieopslag. (Onderdeel van Altena Energie Eiland).	2024		Dit hangt samen met de Energiesysteemstudie. In de RES2.0 zal energieopslag een belangrijke plaats innemen, bijvoorbeeld als het gaat om het plaatsen van grootschalige grid-batterijen.
Wonen				
Kaders formuleren voor het aanbieden van woonruimte voor inwoners met een zorgvraag.	Vaststellen Woonzorgvisie.	2024		De woonzorganalyse is in 2023 afgerond. In de regio is afgesproken om in 2024 gezamenlijk te komen met een afsprakenkader. In dit afsprakenkader gaat het over de regionale opgaven en de verdeling van doelgroepen. Lokaal gaan we kijken hoe we de uitkomsten van de woonzorganalyse kunnen vertalen naar een geschikt document.
Het woonaanbod in de 21 kernen van Altena in 2030 is duurzaam, veelzijdig, kwalitatief, authentiek en passend bij de sociale cohesie van de kernen en de levensfase van de inwoners.	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="672 679 1137 703">• Uitvoeren van het Uitvoeringsplan Wonen. <li data-bbox="672 1050 1099 1074">• Opstellen dorpsstrategie Woudrichem. 	2024-2025		<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="1489 679 2029 1007">• Het Uitvoeringsplan Wonen is onderdeel van het Programmaplan Wonen en omvat veel onderdelen. Hierbij is mede voorgesorteerd op de in voorbereiding zijnde Wet versterking regie Volkshuisvesting. Een aantal geformuleerde activiteiten wordt opgepakt na goedkeuring van de wet en/of meegenomen in het op te stellen volkshuisvestingsbeleid Altena (opvolger Woonvisie), die in 2025 aan de gemeenteraad wordt aangeboden voor vaststelling. <li data-bbox="1489 1050 2018 1281">• De Kernstrategie Woudrichem (kernstrategie omdat Woudrichem stadsrechten heeft) ligt op schema. De voorbereidingen zijn in het voorjaar gestart. In het najaar van 2024 worden inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden uit Woudrichem geraadpleegd over hun ideeën en visie voor Woudrichem op de lange termijn.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen dorpsstrategie Sleeuwijk. Stimuleren bijzondere woonvormen. Realiseren van 1 of 2 projecten met flexwoningen. 	<p>2024-2025</p> <p>2024</p> <p>2024-2026</p>		<ul style="list-style-type: none"> De voorbereidingen voor de Dorpsstrategie Sleeuwijk worden gestart nadat de Kernstrategie Woudrichem loopt. De planning is nog steeds om deze voorbereiding in het najaar van 2024 te starten. Op verzoek van de raad is het beleid mantelwonen vastgesteld. Naast mantelzorgwonen biedt dit starters op de woonmarkt een extra mogelijkheid om te starten. In de tweede helft van 2024 communiceren we over de mogelijkheden van mantelwonen in Altena. Ook gaan we communiceren over de ruimte voor andere woonvormen. Voor de realisatie van een groter flexwonenproject in opdracht van de gemeente en/of Bazalt Wonen is vooralsnog geen geschikte bouwgrond beschikbaar. Los van een gemeentelijk initiatief is er in Altena ook ruimte voor een flexproject van derden. We gaan nadrukkelijker communiceren over de wens en ruimte voor dergelijke initiatieven.
Circulair voedselsysteem				
Voortgang boeken op de weg naar een circulair voedselsysteem.	<ul style="list-style-type: none"> Coördineren van het transitielab korte keten, waarin de gemeente samen met gebiedspartijen concrete experimenten, projecten en onderzoeken uitvoert. Het verder opbouwen en versterken van het ondersteuningsnetwerk voor agrarische ondernemers op basis van de pilot uit 2023. 	2024		<p>Er is een jaarplan voor 2024 opgesteld met daarin 12 projecten. De projecten zijn volop in ontwikkeling; zo wordt voortgang geboekt op weg naar een circulair voedselsysteem; een paar voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> Door het transitielab en de masterclass korte keten weten partijen elkaar te vinden en worden initiatieven verder verrijkt (o.a. 'Helden van Altena' via SPAR, 'de Buurderij').

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering plan van aanpak voor een meer biologische en lokale kantine en catering in samenwerking met MidZuid. • Actieve deelname aan de carbon farming pilot, om de samenwerking tussen bedrijven en boeren in Altena te vergroten • Inzichtelijk maken hoe we de partnersamenwerking kunnen intensiveren om te komen tot nog meer gedeeld eigenaarschap voor het realiseren van de doelen van het programma 			<ul style="list-style-type: none"> • De samenwerking met onze eigen cateringpartner wordt voortgezet en samen met andere cateraars en horecagelegenheden in Altena zijn we aan de slag met de doelen van het project (> 10 horecagelegenheden bieden in 'De Week van Ons Eten Altena' een lokaal geproduceerde of plantaardige maaltijd). • Er zijn weer nieuwe bedrijven aan de carbon farming pilot toegevoegd. • Als resultaat van een onderzoek naar het bevorderen van natuurinclusieve landbouw in Altena heeft de HAS Green Academy een toolbox voor zowel boeren, beleidsmakers als bestuurders opgeleverd. • Ook is gestart met een verkenning van het thema circulaire economie en de betekenis voor Altena.
Meer externe financiering voor het programma circulair voedselsysteem.	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan subsidieproces voor de Regiodeal West-Brabant met twee projectfiches rondom duurzaam bodembeheer en gezonde en plantaardige voeding. • Verkennen nieuwe kansen voor externe financiering van het programma circulair voedselsysteem in samenwerking met onze subsidieadviseur. 	2024		<ul style="list-style-type: none"> • Samen met onze lokale partners bereiden we de projecten voor die voortkomen uit de fiches uit de Regiodeal West-Brabant ('Vruchtbare bodem voor meer vitaliteit' en 'Plantaardig van boer tot bord'). • Samen met de subsidieadviseur worden continue kansen onderzocht voor aanvullende externe financiering.
Groeiende bewustwording bij onze inwoners over herkomst en gebruik van gezonde voeding.	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren van de Week van Ons Eten (voorheen Dutch Food Week Altena). 	Q3 2024		<ul style="list-style-type: none"> • In oktober is tijdens De Week van Ons Eten Altena op verschillende manieren aandacht gegeven aan gezonde en lokale voeding: o.a. 'Kindermenu - Weet wat je eet', 'De Groene Loper Documentaires & Dialoog', 'Dag van de bodem', 'Conferentie circulair voedselsysteem', 'Eet de maaltijd van morgen' en 'Ontmoet de Boer'.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan het communicatieplan van het programma circulair voedselsysteem. 	2024		<ul style="list-style-type: none"> Als onderdeel van de bewustwordingscampagne is in Juni 2024 een AltenaKatern verspreid onder inwoners.

4.2 Financieel overzicht

	2024	2025	2026	2027	2028
4. Duurzaam Altena					
<i>Budgettair neutraal</i>					
Bijstellen budgetten riolering	46 V	124 N	124 N	124 N	124 N
Bijstellen budgetten riolering - mutatie voorziening	46 N	124 V	124 V	124 V	124 V
Bijstelling afval – lasten	-	364 V	364 V	364 V	364 V
Bijstelling afval – baten	-	364 N	364 N	364 N	364 N
Aanpak energiearmoede naar 2025 - lasten	328 V	328 N	-	-	-
Aanpak energiearmoede naar 2025 - lasten	328 N	328 V	-	-	-
CDOKE-middelen naar 2025 - baten	880 N	880 V	-	-	-
CDOKE-middelen naar 2025 - lasten	880 V	880 N	-	-	-
Lokale aanpak isolatieprogramma naar 2025 - baten	1.417 N	1.417 V	-	-	-
Lokale aanpak isolatieprogramma naar 2025 - lasten	1.417 V	1.417 N	-	-	-
Kapitaallasten WRP 2025-2028	-	245 V	243 V	241 V	240 V
Kapitaallasten WRP 2025 - 2028 mutatie voorziening	-	245 N	243 N	241 N	240 N
Beleidsadviseur Omgeving & Vastgoed	48 N	96 N	96 N	96 N	96 N
Beleidsadviseur Omgeving & Vastgoed - dekking	48 V	96 V	96 V	96 V	96 V
Strategisch adviseur Omgeving & Vastgoed	73 N	108 N	108 N	108 N	108 N
Strategisch adviseur Omgeving & Vastgoed - dekking	73 V	108 V	108 V	108 V	108 V
Verwerking MPG Jaarrekening2023 - baten	133 V	6.615 V	2.606 N	1.725 N	1.655 N
Verwerking MPG Jaarrekening 2023 - lasten	133 N	6.615 N	2.606 V	1.725 V	1.655 V
Aframen budget E-laadpalen	250 V	-	-	-	-
Aframen SoortenManagementPlan	125 V	-	-	-	-
Beleidsverkenning Progr. Circulair voedselsysteem	50 V	-	-	-	-
Bijstelling budgetten afval	146 V	59 V	59 V	59 V	59 V
Bijstelling budgetten afval mutatie voorziening	201 N	201 N	201 N	201 N	201 N
Gebiedsvisies en -strategieën	50 N	-	-	-	-
Correctie urenverdeling team Ruimtelijk Beheer	58 V	-	-	-	-
Correctie urenverdeling team Ruimtelijk Beheer mutatie voorziening	110 N	-	-	-	-
Hogere baten bouwvergunning	400 V	-	-	-	-
Hogere kosten advisering arbeidsmigranten	50 N	40 N	-	-	-
Incidentele opbrengst anterieure overeenkomst	262 V	-	-	-	-
Tractie - afwaardering	249 N	-	-	-	-
Tractie - verkoop	187 V	-	-	-	-
Verkoop kavel Sleeuwijk	495 V	-	-	-	-
Correctie mutatie voorziening afval	56 V	104 V	103 V	124 V	123 V
Correctie mutatie voorziening riolering	52 V	484 V	600 V	957 V	1.031 V
Diverse mutaties < 50.000	78 V	36 V	26 N	41 V	4 N
Totaal 4. Duurzaam Altena	1.497 V	441 V	534 V	980 V	1.007 V

	2024	2025	2026	2027	2028
Mutaties reserves programma 4					
Aframen budget E-laadpalen dekking reserve	250 N	-	-	-	-
Meicirculaire 2024 - storting in reserve Omgevingswet	277 N	-	-	-	-
Budget groot onderhoud civiele kunstwerken dekking	291 V	-	-	-	-
Verkoop kavel Sleeuwijk	495 N	-	-	-	-
Totaal Mutaties reserves programma 4	730 N	-	-	-	-
Eindtotaal	767 V	441 V	534 V	980 V	1.007 V

Toelichting op de mutaties

Bijstellen budgetten riolering en mutatie voorziening

Er is sprake van hogere lasten voor reinigen en onderhoud van riolering. De hogere lasten worden verrekend met de egalisatievoorziening Reiniging. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Bijstelling afval

Binnen het product afval is sprake van structureel lagere lasten van € 364.000, waardoor de kostendekking 105% bedraagt. Het product afval is een gesloten systeem. Uitgangspunt is 100% kostendekking. Eventuele tekorten worden gedekt uit een gevormde voorziening, eventuele overschotten worden gestort in deze voorziening. Dotatie van het overschot 2024 in de voorziening vindt plaats bij de Jaarrekening 2024 op basis van de definitieve kosten/opbrengsten.

Budget aanpak energiearmoede naar 2025 lasten en baten

Een deel van het budget van € 700.000 wordt in 2024 niet besteed. Van dit budget was € 450.000 beschikbaar voor de uitvoering van de witgoedregeling. Hiervan konden 692 groene passen uitgegeven worden. In totaal zijn er 518 passen gebruikt. Deze 518 huishoudens hebben een nieuw, duurzaam witgoedapparaat ontvangen van één van de lokale leveranciers binnen Altena ter waarde van in totaal € 333.000. Voorgesteld wordt een bedrag van € 328.000 naar 2025 over te hevelen. Omdat het gaat om het overhevelen van zowel de lasten als de baten is deze mutatie budgettair neutraal.

Tijdelijke regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE) middelen naar 2025

Op basis van huidige inzichten blijft van de Tijdelijke regeling CDOKE in 2024 een bedrag van € 880.000 onbenut. Niet bestede middelen in het kader deze tijdelijke regeling kunnen naar het volgende jaar doorgeschoven worden. Omdat zowel de baten als de lasten worden doorgeschoven is de mutatie budgettair neutraal.

Budget lokale aanpak isolatieprogramma naar 2025

Er is een gemeentelijke subsidieregeling in de maak die naar verwachting in Q4 2024 zal worden vastgesteld. De uitbetaling op basis van deze subsidieregeling zal vanaf 2025 plaatsvinden. In verband daarmee wordt het volledige budget naar 2025 overgeheveld. Het betreft de overheveling van zowel de baten als de lasten, deze mutatie is budgettair neutraal.

Kapitaallasten Water- en Rioleringsplan 2025-2028

Het in de Eerste Bestuursrapportage 204 geraamde krediet van € 11.180.000 wordt volledig afgeraamd. De lasten zullen worden gedekt uit het exploitatiebudget en een nieuw investeringskrediet SSW (zie Investerings). De kapitaallasten vallen vrij, de onttrekking uit de voorziening vervalt. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Beleidsadviseur en strategisch adviseur Omgeving & Vastgoed

De CDOKE-middelen zijn door het Rijk beschikbaar gesteld om formatie aan te trekken voor specifiek het beleidsterrein duurzaamheid. Uit deze middelen worden een beleidsadviseur en een strategisch adviseur aangesteld. De mutatie is budgettair neutraal.

Verwerking Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) Jaarrekening 2023

Met het vaststellen van de Jaarrekening 2023 is ook het bijbehorende MPG vastgesteld. De financiële verwerking van de baten en lasten vindt nu in de Tweede Bestuursrapportage 2024 plaats. Het betreft een mutatie van zowel de baten als de lasten. De mutatie is budgettair neutraal.

Aframen budget 2024 E-laadpalen

Het budget voor laadinfrastructuur zal niet eerder dan in 2025 worden aangesproken. Omdat dit eerder al is overgeheveld mag dit niet nogmaals en wordt voorgesteld het budget in n afwachting van het bestedingsmoment toe te voegen aan de bestemmingsreserve Duurzaamheid. Omdat er een verplichting is aangegaan met een marktpartij is het budget in 2025 nodig. Dit wordt dan meegenomen in de Eerste Bestuursrapportage 2025. Zie ook onder Mutaties reserves. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Aframen SoortenManagementPlan (SMP)

Uit het budget Duurzaamheid algemeen was € 125.000 bestemd voor het SoortenManagementPlan (SMP). Omdat dit bekostigd kan worden vanuit de CDOKE-middelen € 125.000 uit Duurzaamheid algemeen vrijvallen.

Beleidsverkenning Programma circulair voedselsysteem in 2025

Het budget voor beleidsverkenning en vrije ruimte wordt niet volledig besteed in 2024. Dit budget moet overgeheveld worden naar 2025 om dan in te zetten voor verkenning beleidsontwikkeling.

Bijstelling budgetten afval en mutatie voorziening

Op basis van prognoses en ervaringscijfers zijn de budgetten voor afval bijgesteld. De effecten worden verrekend met de egalisatievoorziening Reiniging. Zie ook programma 5.

Budget voor Gebiedsvisies en -strategieën

Voor de Dorpsstrategie Almkerk is meer onderzoek en uitwerking nodig. Dit leidt tot hogere lasten.

Correctie urenverdeling team Ruimtelijk Beheer en mutatie voorziening

Er zijn ten onrechte uren van een medewerker begroot op het product afval. De uren vallen onder Overhead. Dit wordt gecorrigeerd. Hierdoor vervalt de mutatie op de voorziening. Zie ook programma Overhead.

Hogere baten bouwvergunning

Er is sprake van een meeropbrengst van € 400.000. De stijgende bouwkosten leiden tot hogere legesinkomsten, omdat de leges zijn gekoppeld aan de hoogte van de bouwkosten. Daarnaast speelt de invoering van de Wkb en de Omgevingswet een belangrijke rol. Veel vergunningaanvragen zijn eind 2023 ingediend om onder de oude wetgeving te vallen, wat zorgt voor een éénmalige piek van hogere legesinkomsten. Door de gedeeltelijke invoering van de Wkb blijven veel vergunningaanvragen technisch beoordeeld worden, wat ook bijdraagt aan hogere legesinkomsten. Door de Omgevingswet worden minder bestemmingsplannen gewijzigd, waardoor deze kosten nu als leges bij vergunningen worden berekend.

Hogere kosten advisering arbeidsmigranten

De lasten in verband met advisering op het gebied van arbeidsmigranten vallen hoger uit. Een aanzienlijk deel van het budget is besteed aan vraagstukken met betrekking tot vergunningverlening en de huisvesting van arbeidsmigranten, waarvoor externe expertise en ondersteuning zijn ingeschakeld. Ook is een maatschappelijke impactanalyse uitgevoerd. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor onder andere advies van de regioarcheoloog. Naar verwachting zullen in 2024 nog extra kosten worden gemaakt

Incidentele opbrengst anterieure overeenkomst

Met het afsluiten van twee anterieure overeenkomsten zijn extra baten gerealiseerd.

Tractie – verkoop en afwaardering

Het wagenpark van de Buitendienst is elektrisch gaan rijden, de oude tractie is verkocht. Deze oude tractie had nog een boekwaarde, deze wordt afgeraamd.

Verkoop kavel Sleeuwijk

De verkoop van een kavel in Sleeuwijk levert een opbrengst van € 495.000 op. Deze opbrengst wordt gestort in de Algemene reserve Grondexploitatie. De mutatie is budgettair neutraal.

Correctie mutatie voorziening riolering en afval

De egalisatievoorzieningen afval en riolering zijn op basis van actuele ontwikkelingen opnieuw berekend.

Mutaties reserves

- Aframen budget 2024 E-laadpalen dekking reserve. Het budget voor laadinfrastructuur zal niet eerder dan in 2025 worden aangesproken. Omdat dit eerder al is overgeheveld mag dit niet nogmaals en wordt voorgesteld het budget in n afwachting van het bestedingsmoment toe te voegen aan de bestemmingsreserve Duurzaamheid. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Meicirculaire 2024 - storting in reserve Omgevingswet. Vanuit de Meicirculaire 2024 zijn middelen ontvangen in het kader van de Omgevingswet. De baten zijn verwerkt op programma 6a. De ontvangen middelen worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Omgevingswet. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.
- Ophoging budget groot onderhoud civiele kunstwerken dekking. De aanbesteding groot onderhoud civiele kunstwerken heeft in Q3 van 2023 plaatsgevonden. Het onderhoud is in één bestek uitgevraagd, waar verplichtingen voor twee jaar aan vastzitten. Door latere aanbesteding

en vroege vorst in 2023 vindt de uitvoering voornamelijk in 2024 plaats. In het budget voor 2024 is daarmee geen rekening gehouden. Dekking vindt plaats uit de reserve Onderhoud civiele werken. Deze mutatie is per saldo budgettair neutraal. Zie ook programma 5.

- Verkoop kavel Eikenlaan Sleenwijk. Storting van de verkoopopbrengst van een kavel in Sleenwijk in de Algemene reserve Grondexploitatie.

Programma 5. Bereikbaar Altena

5.1 Doelenbomen Bereikbaar Altena

	Doelstelling is behaald / Op koers om doelstelling te behalen.
	Bijsturing nodig om doelstelling te behalen.
	Nog geen actie ondernomen of forse bijsturing nodig om doelstelling te behalen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Uitwerking Mobiliteitsvisie (projectnummering conform Mobiliteitsvisie) https://mip.lc/3nGTb				
Uitwerking Mobiliteitsvisie.	<ul style="list-style-type: none"> Kernen en woongebieden verkeersveilig inrichten met voetganger en fietser als hoofdgebruiker (project 1) Aanpak verkeersveiligheidsknelpunten tussen modaliteiten ontwikkelen en uitvoeren (project 2) Op orde maken kwaliteit hoofdnetwerk fiets (project 9) <p><i>Deze eerste drie projecten (1, 2 en 9) worden gedekt uit jaarlijkse exploitatiebudget (€ 450.000/jaar). Zoveel als mogelijk wordt meegelijft met de voorgenomen werkzaamheden in de openbare ruimte. Daar waar riool- en of weg(beheer)werkzaamheden plaatsvinden wordt bezien in hoeverre maatregelen voor verkeersveiligheid, -bereikbaarheid of -leefbaarheid moeten plaatsvinden. Een en ander gebaseerd op</i></p>	Permanent Permanent Permanent		De projecten '1 Kernen en woongebieden verkeersveilig inrichten met focus op voetganger en fietser als hoofdgebruiker' en '2 Aanpak verkeersveiligheidsknelpunten tussen modaliteiten ontwikkelen en uitvoeren', zijn projecten die de gehele looptijd van de Mobiliteitsvisie beslaan. Kleinere en grotere aanpassingen in de infrastructuur worden vanuit deze drie projecten en investeringsbudgetten opgepakt en gefinancierd. Te denken valt aan werkzaamheden aan de Sleeuwijksedijk, onderzoek naar en aanpassingen doen aan de Roef te Sleeuwijk, de Nieuwe Steeg te Dussen en een aantal maatregelen te Eethen. Daar waar ontbrekende schakels in het hoofdnetwerk fiets worden geconstateerd (Fg), worden deze opgepakt en wordt gezocht naar oplossingen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<p><i>informatie uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid en/of andere data.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken Verkeersvisie Hank (project 3) <ul style="list-style-type: none"> ○ Herinrichting Kerkstraat te Hank (3.2) ○ Sluipverkeer Buitendijk Hank/Nieuwendijk (3.3 zie ook project 16)) ○ Aanleg vrijliggend fietspad Jachtsloot Hank (3.4) ○ Vrijliggend fietspad Nathalsweg te Hank (3.5) ○ Route buitenom (tunnel Kurenpolderweg Hank uitdiepen) (3.6a) ○ Nieuwe verbinding Kurenpolderweg-Nathalsweg Hank (3.6b) ○ Fietspad Kurenpolderweg (nabij recreatiepark) Hank (3.6c) ○ Vrijliggend fietspad Kurenpolderweg (onder viaduct A27) (3.7) 	<p>Afgerond tot en met 2025</p> <p>tot en met 2025</p> <p>tot en met 2026</p> <p>tot en met 2028</p> <p>tot en met 2028</p> <p>2024-2028</p> <p>tot en met 2028</p>		<p>Project 3 opstellen <u>verkeersvisie Hank</u>: is afgerond en heeft geleid tot acht (nieuwe) deelprojecten.</p> <p>M3.2 Herinrichting Kerkstraat: is afgerond</p> <p>M3.3 Sluipverkeer Buitendijk: is opgestart (informatiebijeenkomsten hebben in maart en juni 2024 plaatsgevonden)</p> <p>M3.4 Fietspad Jachtsloot: er ligt een voorstel dat op bezwaren van een aantal omwonenden stuit; we proberen tot een optimalisatie te komen</p> <p>M3.5 Fietspad Nathalsweg: (inmiddels is een principekeuze gemaakt voor het tracé). Gesprekken inzake grondverwerving vinden plaats. Parallel daaraan worden voorbereidingen voor planologisch traject en technische uitwerking opgepakt</p> <p>M3.6a Route buitenom (Uitdiepen tunnel): is gestart met de verkenning van de mogelijkheden om de tunnel te verdiepen en een grotere doorrijhoogte te realiseren. Er worden gesprekken gevoerd met Rijkswaterstaat, ALSÉÉN en Waterschap Rivierenland</p> <p>M3.6b Nieuwe Verbinding Kurenpolderweg – Nathalsweg: dit project hangt nauw samen met 3.6a en 3.6c en wordt gelijktijdig opgepakt</p> <p>M3.6c Vrijliggend fietspad Kurenpolderweg: dit project hangt nauw samen met 3.6a en 3.6b en wordt gelijktijdig opgepakt</p> <p>M3.7 Fietspad Kurenpolderweg-west: dit project hangt nauw samen met 3.6a, 3.6b en 3.6c en wordt gelijktijdig opgepakt</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 252 1093 316">• Aanpak fietspad langs de Middenweg (project 4). <li data-bbox="663 667 1093 730">• Zorg dragen voor toekomstbestendige veren (project 5). <li data-bbox="663 1177 1093 1241">• Aanpak recreatief verkeer opstellen en uitvoeren (project 6) 	<p data-bbox="1178 252 1337 379">Start uitvoering (aanbrengen voorbelasting) najaar 2025</p> <p data-bbox="1178 659 1290 683">Permanent</p> <p data-bbox="1178 1169 1337 1193">tot en met 2026</p>		<p data-bbox="1491 252 2009 347">Aanpak Middenweg Andel-Veen; de vaststellingsprocedure voor het bestemmingsplan is inmiddels gestart.</p> <p data-bbox="1491 387 2033 619">Een eerste koopovereenkomst is een feit. De grondverwerving lijkt het kritieke pad te blijven. Indachtig de motie Fietspad Middenweg van 2 juli 2024 schuwt het college niet om daar waar noodzakelijk het instrument van Onteigening toe te passen. De verwachting/hoop is dat tweede helft 2025 de voorbelasting kan worden aangebracht.</p> <p data-bbox="1491 659 2024 818">De afgelopen jaren is intensief gewerkt aan de diverse veerverbindingen die Altena aan doen (M5). Er heeft een onderzoek naar de veerverbindingen plaatsgevonden. Over de resultaten bent u eind 2022 geïnformeerd met een <u>RIB</u>.</p> <p data-bbox="1491 826 1995 922">Voorts zijn per 1/1/2024 de twee elektrische veerponten (Altena VI en Gorinchem XII) in gebruik genomen.</p> <p data-bbox="1491 930 1944 986">Per februari 2024 is betaald overvaren voor de Bergsche Maasveren ingevoerd.</p> <p data-bbox="1491 994 2018 1121">De gemeenten Altena en Dordrecht hebben besloten om vanaf 1-1-2025 de 'exploitatie' van veerverbinding Kop van 't Land (Altena/Werkendam - Dordrecht) te laten uitvoeren door Riveer.</p> <p data-bbox="1491 1161 2024 1393">Onderwerp M6 Aanpak recreatiefverkeer opstellen en uitvoeren betreft onder andere het beperken van de overlast van recreatief verkeer (onder andere motorfietsen en wielrenners) op dijklinten en in de Biesbosch. Hieraan is onder andere op de Maasdijk ter hoogte van Andel geacteerd. Voorts vinden in de loop van 2024 aanpassingen aan de Bandijk plaats.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 252 1151 308">• Bepalen en inrichten regionale fietsnetwerk in Almkerk en Waardhuizen <li data-bbox="663 355 1151 411">• Verkennen regionale fietsverbinding vanaf de Tol naar de Merwedebrug (project 8) <li data-bbox="663 491 1151 547">• Ontwikkelen mobiliteitshubs in drie schaalniveaus (project 10) <li data-bbox="663 595 1151 715">• Ontwikkelen interregionale hub De Tol (project 11). In combinatie met ontwikkeling Werkendam Noord-Oost (13) en <i>Bus Rapid Transit</i> <li data-bbox="663 970 1151 1058">• Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena (project O12). 	<p data-bbox="1178 252 1263 276">Na 2025</p> <p data-bbox="1178 355 1339 379">tot en met 2025</p> <p data-bbox="1178 491 1339 515">tot en met 2040</p> <p data-bbox="1178 595 1263 619">tot 2031</p> <p data-bbox="1178 962 1294 986">Permanent</p>		<p data-bbox="1496 252 2036 308">Project F7 Bepalen en inrichten regionale fietsnetwerk in Almkerk en Waardhuizen is nog niet opgepakt.</p> <p data-bbox="1496 355 2036 443">Er heeft een eerste verkenning plaatsgevonden naar de aanleg van een 'doorfietspad'/snelle fietsverbinding tussen de Tol en de Merwedebrug (F8)</p> <p data-bbox="1496 491 2036 946">Voor de projecten betreffende de HUBS (O10 en O11) te Hank, Nieuwendijk, De Tol alsook Kromme Nol wordt onderzocht op welke wijze deze aantrekkelijker kunnen worden ingericht voor de actuele en potentiële gebruikers van het openbaar vervoer / overstapvoorzieningen (carpool). Daarbij kijken we onder andere naar veilige stallingsvoorzieningen voor elektrische fietsen, betere wachtruimten, watertappunten en eventueel pakketmuren. Het opwaarderen van de hub De Tol naar een interregionale hub zetten we 'on hold' gezien de (logische) koppelingen met de ontwikkeling van Bus Rapid Transport (BRT) en de ontwikkelingen van Werkendam Noordoost.</p> <p data-bbox="1496 994 2036 1388">O12 Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena. In 2022 is intensief overleg gevoerd met provincie Noord-Brabant. Onze wensen en zorgen over het concept-programma van eisen zijn uitvoerig besproken. Zie daartoe de door ons aan GS gestuurde <u>brief</u>. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar vervoer-/bereikbaarheidsarmoede. Daarbij wordt nadrukkelijk niet alleen naar de beschikbaarheid van openbaar vervoer (aantal lijnen/bushaltes en dergelijke) gekeken. Immers naast beschikbaarheid blijken ook betaalbaarheid, begrijpbaarheid, betrouwbaarheid en beleving een grote rol te spelen.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 252 1151 347">• Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer (project 13). <li data-bbox="663 454 1151 518">• Aanpak file knelpunt N267 (Kromme Nol) (project 14). <li data-bbox="663 928 1151 992">• Aangehaakt blijven bij reconstructie A27 (project 15). 	<p data-bbox="1178 252 1339 276">tot en met 2030</p> <p data-bbox="1178 454 1339 478">tot en met 2026</p> <p data-bbox="1178 928 1339 952">tot en met 2031</p>		<p data-bbox="1491 252 2036 411">Ten aanzien van A13 Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer wordt gewerkt aan de tweede ontsluiting. Voorts vinden gesprekken plaats met Rijkswaterstaat over de aansluitingen op hun wegennet.</p> <p data-bbox="1491 454 2036 885">Over Kromme Nol is in april 2024 een raadsinformatiebrief gestuurd waarin wordt aangegeven dat gemeente en provincie samen werken aan een samenwerkingsovereenkomst om vervolgens de rotonde en het er ten westen gelegen kruispunt te verbeteren. Verwachting is dat uitvoering start eind 2025/begin 2026. Naar verwachting zal een grotere bijdrage van de gemeente worden gevraagd dan de beschikbare circa € 230.000. Het tijdens de begrotingsbehandeling geopperde idee om de voormalige afrit vanuit het zuiden (op het tracé van het huidige fietspad) te gebruiken is niet haalbaar zo blijkt ook na overleg met de provincie Noord-Brabant</p> <p data-bbox="1491 928 2036 1056">Aangaande project A15 Slimme Aanpak A27 daadwerkelijk realiseren, kan worden gesteld dat zowel bestuurlijk als ambtelijk overleg blijft plaatsvinden om op de vier sporen:</p> <p data-bbox="1491 1104 2036 1369"> Spoor 1 Optimale beschikbaarheid HWN - Project A27 / Aannemer - Kwaliteitssprong Openbaar Vervoer 2030 (BGU) - Openbaar Vervoer tijdens de ombouw Spoor 2 Mobiliteitsmanagement - Bewoners & Logistiek - Smart Mobility Spoor 3 Verkeersmanagement & Monitoring </p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 421 1081 480">• Aanpak sluijverkeer nabij kernen A27 (project 16). <li data-bbox="663 1302 1144 1361">• Aanpak landbouwverkeer (in samenwerking binnen Regio West-Brabant) (18) 	<p data-bbox="1178 421 1238 443">-2026</p> <p data-bbox="1178 1302 1283 1324">2024-2025</p>		<p data-bbox="1491 248 2036 379">- Monitoring Spoor 4 Lokale inframaatregelen - Randvoorwaardelijke mobiliteitstransitie (structureel) - Minder hinder (tijdelijk)</p> <p data-bbox="1491 421 2036 715">Na een enthousiaste en voortvarende start begin 2020 waar samen met bewoners van de vier kwadranten rondom A27 is gezocht naar oplossingsmogelijkheden voor de problemen ten gevolge van sluijverkeer (project A16), is verder doorpakken -met uitzondering voor het noord-oostelijk kwadrant- waar wel een aantal maatregelen is gerealiseerd in overleg met de bewoners- uitgebleven. Dat was met name een gevolg van onvoldoende menskracht.</p> <p data-bbox="1491 756 2036 1257">Inmiddels is voor dit onderwerp externe ondersteuning aangetrokken. In maart/april 2024 is met betrokkenen uit alle vier de kwadranten gesproken. Rond de zomervakantie 2024 is per kwadrant een tweede avond georganiseerd waar een overzicht van maatregelen (mede gebaseerd op de opgehaalde informatie) is gepresenteerd. Momenteel worden de maatregelen waar nodig aangepast/bijgesteld en technisch nader uitgewerkt waarna de besluitvorming, inspraak en vervolgens de uitvoering kan starten. Naar verwachting worden begin 2024 de eerste maatregelen in de vier kwadranten gerealiseerd. Deze werkzaamheden lopen door in 2025 en wellicht zelfs in 2026 e n2027. Dit omdat ook wordt gezocht naar mogelijkheden om werk met werk te maken.</p> <p data-bbox="1491 1299 1984 1390">Binnen de regionale samenwerking West-Brabant (RWB) is met de wegbeheerders en de (landbouw)sector een kwaliteitsnetwerk</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="663 759 1151 855">• Op orde maken kwaliteit hoofdnetwerk auto met aandacht voor slimme voertuigen (project 19) <li data-bbox="663 963 1120 991">• Opstellen laadstrategie auto (project 20). <li data-bbox="663 999 1106 1026">• Opstellen laadstrategie fiets (project 21) 	<p data-bbox="1178 759 1290 786">Permanent</p> <p data-bbox="1178 963 1274 991">Afgerond</p> <p data-bbox="1178 999 1274 1026">Afgerond</p>		<p data-bbox="1491 248 2027 376">landbouwverkeer (project A18) opgesteld. Dit is een streefbeeld waarmee inzichtelijk wordt gemaakt welke wegen bij voorkeur gebruikt worden voor (land)bouwverkeer.</p> <p data-bbox="1491 384 2027 719">Vanuit het oogpunt van Duurzaam Veilig en daarop gebaseerd beleid wordt op diverse (provinciale) wegen landbouwverkeer geweerd. Gevolg is dat zij gebruik maken van alternatieve routes, dwars door woonkernen, wat leidt tot overlast bij bewoners en de overige verkeersdeelnemers omdat de wegen hier vaak niet op zijn ingericht. Ook bestuurders van landbouwvoertuigen vinden deze routes ongewenst maar hebben in praktijk geen alternatieven waardoor zij genoodzaakt zijn deze routes te nemen.</p> <p data-bbox="1491 759 2027 919">Project A19 Op orde maken kwaliteit hoofdnetwerk auto met aandacht voor slimme voertuigen wordt nog niet actief opgepakt. We volgen vanaf de zijlijn de ontwikkelingen die hier spelen en haken waar nodig aan.</p> <p data-bbox="1491 963 2027 1362">Projecten G20 en G21 gaan over verduurzamen van vervoer. Enerzijds de laadstrategie voor auto's (G20) en anderzijds laadpunten voor de elektrische fiets (G21). In 2024 staat de realisatie van ongeveer 100 laadpalen in de planning. Kanttekening bij het plaatsen van laadpalen in de openbare ruimte is dat ongeveer een kwart van de voorgenomen locaties op bezwaar vanuit de directe omgeving stuit. Omdat een laadpaal gecombineerd wordt met een laadplek die uitsluitend voor elektrische voertuigen is, maken nogal wat mensen zich zorgen om het toenemen van de parkeerdruk.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> Gedrag beïnvloeden met slimme marketing, educatie en gedragscampagnes (project 22). <p><i>De plannings zijn afhankelijk van de voortgang van de procedures als planologische procedure, grondverwerving en dergelijke.</i></p>	Permanent		<p>Project G22 was als laatste project opgenomen in de mobiliteitsvisie. Dit betreffen de zogenaamde mensgerichte maatregelen: gedrag beïnvloeden met slimme marketing, educatie en gedragscampagnes. Omdat bekend is dat de vaak forse investeringen in infrastructuur niet altijd tot het gewenste resultaat leiden is het van groot belang om ruim voldoende aandacht te schenken aan de 'mensgerichte maatregelen'. In 2023 is de keuze hebben we het 'oude stramien' nog gehanteerd. Eind 2024 komen we tot een herijking van de wijze waarop we omgaan met mensgerichte maatregelen. Wij informeren u hierover zodra er een concreet voorstel ligt.</p>
Ontsluiting kern Werkendam (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)				
Ontsluiting kern Werkendam.	<ul style="list-style-type: none"> We onderzoeken de opties tot verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer en nemen hierin een besluit (project 13). 	tot en met 2030		Zie bij Uitwerking Mobiliteitsvisie.
A27 en onderliggend wegennet (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)				
De A27 en het onderliggend wegennet.	<ul style="list-style-type: none"> Aangehaakt blijven bij reconstructie A27 (project 15). Aanpak sluisverkeer nabij kernen A27 op basis van het in 2023 uit te voeren onderzoek (project 16) 	tot en met 2031		Zie bij Uitwerking Mobiliteitsvisie.
		tot en met 2026		Zie bij Uitwerking Mobiliteitsvisie.
Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)				
Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen.	<ul style="list-style-type: none"> Aanpak mobiliteitshubs in 3 schaalniveaus (project 10). Ontwikkelen interregionale hub De Tol (project 11). In combinatie met ontwikkeling 	tot 2040		<p>Voor de projecten betreffende de HUBS (O10 en O11) te Hank, Nieuwendijk, De Tol als ook Kromme Nol wordt onderzocht op welke wijze deze aantrekkelijker kunnen worden ingericht voor de actuele en potentiële gebruikers van het openbaar vervoer /</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<p>Werkendam Noord-Oost en <i>Bus Rapid Transit</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena (project 12). 	Permanent		<p>overstapvoorzieningen (carpool). Daarbij kijken we onder andere naar veilige stallingsvoorzieningen voor elektrische fietsen, betere wachtruimten, watertappunt en eventueel pakketmuren. Het opwaarderen van de hub De Tol naar een interregionale hub zetten we 'on hold' gezien de (logische) koppelingen met de ontwikkeling van Bus Rapid Transport (BRT) en de ontwikkelingen van Werkendam Noordoost.</p> <p>O12 Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena. In 2022 is intensief overleg gevoerd met provincie Noord-Brabant. Onze wensen en zorgen over het concept programma van eisen zijn uitvoerig besproken. Zie daartoe de door ons aan GS gestuurde brief. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar vervoer-/bereikbaarheidsarmoede. Daarbij wordt nadrukkelijk niet alleen naar de beschikbaarheid van openbaar vervoer (aantal lijnen/bushaltes en dergelijke) gekeken. Immers naast beschikbaarheid blijken ook betaalbaarheid, begrijpbaarheid, betrouwbaarheid en beleving een grote rol te spelen.</p>
Beheer van wegen, water, groen, riool en verlichting				
Opstellen Programma Water en Riolering	<ul style="list-style-type: none"> • We stellen een Programma Water en Riolering op. 	2022-2024		Het Programma Water en Riolering wordt hernoemd naar Water- en Rioleringsplan (WRP). Naast het reguliere beheer en onderhoud aan het riool- en watersysteem wordt in de komende planperiode ingezet op het verkrijgen meer inzicht in het riool- en watersysteem. Het WRP wordt in 2024 aan de raad aangeboden.
Planmatig beheer en onderhoud van het watersysteem.	<ul style="list-style-type: none"> • Aanbesteding onderhoud watergangen. 	2024		<ul style="list-style-type: none"> • Er is een raamovereenkomst voor het onderhoud van onze watergangen opgesteld en is in Q1 van

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	<ul style="list-style-type: none"> We komen tot besluitvorming over de overdracht van stedelijk water met het Waterschap. 			<p>2024 aanbesteed. De eerste voorbereidingen voor een doorvertaling naar een bestek worden op dit moment getroffen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tijdens het bestuurlijk overleg tussen Waterschap Rivierenland en gemeente Altena staat de mogelijke overdracht van stedelijk water geagendeerd. Hier wordt bepaald hoe dit proces verder vorm krijgt.
<p>Doorontwikkeling tot een robuuste en toekomstbestendige Buitendienst .</p>	<ul style="list-style-type: none"> Pilotproject beeld- en kerngericht werken. Uitvoeren ontwikkelplan Buitendienst gericht op efficiency, kwaliteit en dienstverlening. 	<p>2022-2026</p>		<ul style="list-style-type: none"> Na enige vertraging is er een pilotproject beeld- en kerngericht werken gestart waarin we gaan verkennen en ontdekken hoe we beeld- en kerngericht werken vanuit de Buitendienst vorm en inhoud kunnen geven. Hierbij zijn ook onze gebiedsregisseurs betrokken. Bedoeling is op onderdelen te werken van buiten naar binnen. Eind 2023 is er een ontwikkelplan voor de Buitendienst gemaakt. Momenteel wordt daar uitvoering aan gegeven en zijn onder meer certificeringen op orde gebracht, is er duidelijkheid gecreëerd in taak- en rolverdeling en is er gestart met een training beeldgericht werken. Ook de herijking van de samenwerkingsafspraken met MidZuid maakt onderdeel uit van dit ontwikkeltraject. In nauwe samenwerking met Ruimtelijk Beheer (als interne opdrachtgever) wordt gewerkt aan een capaciteitsberekening gebaseerd op een logische en evenwichtige verdeling van het werkpakket over de eigen dienst, MidZuid en externe partijen.

5.2 Financieel overzicht

	2024	2025	2026	2027	2028
5. Bereikbaar Altena					
Actualisatie afschrijvingslasten 2024	287 V	-	-	-	-
Aframing JOR-24-14 v Buurenstr / Hoog Meeuwen	398 V	-	-	-	-
Bijstelling budgetten afval	55 V	168 V	143 V	143 V	143 V
Incidentele aframing elektra Openbare verlichting	140 V	-	-	-	-
Budget groot onderhoud civiele kunstwerken	291 N	-	-	-	-
Opknappen brug Karbogerd	70 N	-	-	-	-
Opnemen budget aanleg glasvezel baten	490 V	400 V	400 V	400 V	-
Opnemen budget aanleg glasvezel lasten	425 N	425 N	425 N	425 N	-
Opnemen budget degeneratievergoedingen lasten	50 N	50 N	50 N	50 N	50 N
Tractie - afwaardering	159 N	-	-	-	-
Tractie - verkoop	119 V	-	-	-	-
Diverse mutaties < 50.000	29 V	5 N	11 N	12 N	12 N
Totaal 5. Bereikbaar Altena	523 V	63 V	56 V	56 V	81 V
Eindtotaal	523 V	63 V	56 V	56 V	81 V

Toelichting op de mutaties

Actualisatie afschrijvingslasten 2024

De afschrijvingslasten van investeringen zijn op basis van een herberekening voor 2024 aangepast. Op programma 5 leidt dit in 2023 tot een voordeel van € 287.000.

Aframing JOR-24-14 v Buurenstraat / Hoog Meeuwen

De investering Van Buurenstraat / Hoog Meeuwen uit het Jaarplan Openbare Ruimte 2024 was opgenomen als exploitatiebudget, maar betreft een investeringsbudget. Het exploitatiebudget wordt afgeramd. Dekking van deze investering wordt gevormd door het krediet voor het Wegenbeheerplan 2024.

Bijstelling budgetten afval

Op basis van prognoses en ervaringscijfers zijn de budgetten voor afval bijgesteld. Zie ook programma 4.

Aframing budget Openbare verlichting

Uit 2022 en 2023 is twee keer € 70.000 naar 2024 overgeheveld voor nog te ontvangen eindafrekeningen elektra openbare verlichting. In 2024 zijn beide eindafrekeningen ontvangen, die per saldo niet tot hogere lasten leidt. Het bedrag van € 140.000 kan daarom vrijvallen.

Budget groot onderhoud civiele kunstwerken

De aanbesteding groot onderhoud civiele kunstwerken heeft in Q3 van 2023 plaatsgevonden. Het onderhoud is in één bestek uitgevraagd, waar verplichtingen voor twee jaar aan vastzitten. Door latere aanbesteding en vroege vorst in 2023 vindt de uitvoering voornamelijk in 2024 plaats. In het budget voor 2024 is daarmee geen rekening gehouden. Dekking vindt plaats uit de reserve Onderhoud civiele werken (zie programma 4). Deze mutatie is per saldo budgettair neutraal.

Opknappen brug Karbogerd

Tijdens uitvoeren van onderhoud bij brug Elleboog in Rijswijk en brug Karbogerd in Giessen bleken beide bruggen in veel slechtere staat -de wapening aan onderzijde van de brug is meer aangetast- dan uit eerdere inspectie bleek. Bij brug Elleboog is inmiddels al een as last beperking ingesteld. Uit aanvullende onderzoek blijkt dat brug Elleboog niet meer in de oude staat te herstellen is naar verkeersklasse 30. Bij brug Karbogerd is dat nog wel mogelijk. Voorgesteld wordt daarom brug Elleboog geheel te vervangen (en direct op te waarderen voor een gebruiksbelasting van minimaal 45 ton) (zie ook Investerings) en brug Karbogerd op te knappen. De kosten hiervoor bedragen € 70.000.

Aanleg glasvezel

Voor een grootschalig project van KPN worden de baten (leges) en lasten (inhuur derden) in de begroting opgenomen.

Opnemen budget degeneratievergoedingen lasten

Voorgaande jaren werd voor de lasten degeneratievergoeding niets begroot, terwijl er wel kosten gemaakt worden. Er wordt een lastenraming opgenomen.

Tractie – verkoop en afwaardering

Het wagenpark van de Buitendienst is elektrisch gaan rijden, de oude tractie is verkocht. Deze oude tractie had nog een boekwaarde, deze wordt afgeraamd.

Programma 6. Financiën

6.1 Doelenbomen Financiën

	Doelstelling is behaald / Op koers om doelstelling te behalen.
	Bijsturing nodig om doelstelling te behalen.
	Nog geen actie ondernomen of forse bijsturing nodig om doelstelling te behalen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
HRM				
HRM-: Vergroten aantrekkelijkheid als werkgever	<ul style="list-style-type: none"> • Invulling en uitvoering geven aan employer branding. • KPI's vaststellen om naamsbekendheid en zichtbaarheid te meten. • Samenwerking op het gebied van talentmanagement en leren & ontwikkelen in de regio en het mobiliteitscentrum. • Vitaliteitsbeleid vaststellen en uitvoeren om invulling en richting te geven aan de vitale organisatie als onderdeel van het programma vitaal Altena. 	<p>Afgerond</p> <p>2026</p> <p>2024-2025</p> <p>2024-2025</p>		<p>In de tweede helft van 2024 wordt door een drietal werkgroepen invulling geven aan het vitaliteitsbeleid. In de regio delen we tijdens bijeenkomsten onze ervaringen op het gebied van talentmanagement door te sparren met directies en HR-adviseurs over onze invulling en ervaringen. We willen hiermee toonaangevend en innovatief zijn. Zo willen we ook bekend staan in de arbeidsmarkt.</p> <p>Eind 2024 wordt een "nieuwe werkenbij site" gebouwd, hier wordt een koppeling gemaakt met vruchtbare grond voor groei.</p>
HRM-R: HR	<ul style="list-style-type: none"> • We gaan inzetten op netwerken, op het delen van kennis en op een voorbeeld zijn voor anderen door innovatief en vernieuwend te zijn. • We moeten ons meer bewust zijn om zaken die wij vanzelfsprekend vinden, te verspreiden en te delen in de regio. We zijn 	2022-2026		<p>Eind 2024 vindt in het kader van netwerken en kennis delen een bijeenkomst plaats met portefeuillehouders HR uit de regio West-Brabant. Naast het delen van kennis zal een eerste verkenning worden gedaan naar trends en ontwikkelingen die op ons afkomen zodat we als regio hierop kunnen voorsorteren.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
	actief met PR door de gemeente te vertegenwoordigen en te presenteren. <ul style="list-style-type: none"> • We participeren actief in werkgroepen in de regio geïnitieerd door gemeenten of provincie. • We onderzoeken en versterken de samenwerking met regio West-Brabant en het mobiliteitscentrum. 			
HRM-T: investeren in talenten van onze medewerkers.	<ul style="list-style-type: none"> • We gaan inzetten op het herkennen, erkennen en inzetten van talenten van medewerkers op plekken waar de talenten tot hun recht komen en kunnen groeien. Door formeel en informeel leren en ontwikkelen gaan we talenten verder laten groeien. Om de talenten vast te stellen gaan we een standaardsystematiek inzetten. • We gaan inzetten op het gebruik van het beschikbare opleidingsbudget, gebruik van de systematiek en talenten leidend laten zijn in stappen in plaats van ervaring. 	Afgerond 2024-2025		In de tweede helft van 2024 worden gedachten gevormd over "talenten leidend laten zijn in (loopbaan)stappen in plaats van ervaring". Dit vraagt een andere mindset en horizontale integratie. Het doel van horizontale integratie is om ervoor te zorgen dat de verschillende HR-thema's, zoals werving, selectie, training, beloning, prestatie management, en loopbaanontwikkeling, elkaar versterken en op een consistente manier bijdragen aan de strategische doelstellingen van de organisatie.
HRM - Vitale gemeente: hand in hand gaan van vitaal Altena en vitale gemeente.	We zijn als gemeentelijke organisatie een voorbeeld voor de inwoners: <i>practice what you preach</i> . We gaan in co-creatie met vitale samenleving en arbodienst een meerjarenprogramma vormgeven om te komen tot een vitale gemeente.	doorlopend		Eind 2024 wordt dakpansgewijs invulling en uitvoering gegeven aan het vitaliteitsbeleid door werkgroepen die een operationele invulling geven aan drie geprioriteerde thema's; mentale gezondheid, fysieke gezondheid en sociale gezondheid.
Huisvesting, dienstverlening en vastgoed				
De gemeentelijke organisatie werkt op één locatie in 2028	Besluitvorming raad over voorlopig en definitief ontwerp uitbouw locatie Almkerk.	Q1 voorlopig ontwerp / Q4 definitief ontwerp		In september 2024 is het voorlopig ontwerp aan de raad aangeboden. Na akkoord en het beschikbaar stellen van het benodigde investeringskrediet kan er verder gewerkt worden aan het definitief ontwerp en de selectie van bouwteam partners.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Altena in control				
<p>Realistische begrotingsramingen: begroting en realisatie sluiten beter op elkaar aan dan in voorgaand jaar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We verbeteren de begrotingsdiscipline verder door meer te investeren in goed budgethouderschap, door realistischer te (durven) ramen en voor de investeringen met ingang van de Begroting 2024 een paragraaf op te stellen met een realistische uitvoeringsplanning. • De informatievoorziening in de P&C-producten ontwikkelen we verder door, door meer te focussen op bestuurlijk relevante doelen / prestaties die voor de raad politiek interessant zijn. 	2024		<p>Alle (deel)budgethouders worden in 2024 bijgeschoold in het goed uitvoeren van hun rol als budgethouder. Dit verloopt conform planning.</p> <p>Om de begrotingsdiscipline te vergroten wordt verder geïnvesteerd in sturing en beheersing. In het eerste en tweede kwartaal van 2024 zijn de Jaarrekening 2023, de Eerste Bestuursrapportage 2024 en de Kadernota 2025 opgesteld, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor de begrotingsramingen en de onderbouwingen daarvoor. Bij de Kadernota 2025 is een keuzepakket ombuigingen toegevoegd.</p> <p>Vanuit de Jaarrekening 2023 vindt analyse plaats van de onderuitputting, met als doel zoveel mogelijk lucht uit de begrotingsramingen te halen. De uitkomst van deze analyse wordt betrokken bij de opstelling van de Begroting 2025.</p>
Informatiemanagement				
<p>Informatieveiligheid en privacy is op orde.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ENSIA audits laten uitvoeren en uitkomst delen met de raad d.m.v. een RIB. • ARDA modules aanbieden (voor organisatie en raadsleden) (bewustwordingsmodules om medewerkers en raadsleden op de juiste manier te leren omgaan met informatieveiligheid en privacy). • Verwerkingsregister op orde. 	2022-2026		<ul style="list-style-type: none"> • De ENSIA audit 2024 (over kalenderjaar 2023) is met afgerond met een positieve accountantsverklaring. • De ambtelijke organisatie maakt intensief gebruik van de ARDA E-learning omgeving. Positieve feedback is dat deze modules ook toegevoegde waarde hebben juist ook in de privé situatie. Het gebruik van deze bewustwordingsmodules door raadsleden vraagt extra aandacht. Over de vorm wordt nog nagedacht. • Keuze van geautomatiseerde oplossing is gemaakt en wordt vanaf Q4 gevuld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning	Status	Toelichting
Gemeentelijke belastingen				
Kostendeekkende tarieven voor gemeentelijke diensten en producten, met uitzondering van de grafrechten.	Het heffen en innen van de gemeentelijke belastingen en leges conform de beleidsuitgangspunten zoals opgenomen in de paragraaf lokale heffingen voor 2024.	2024		De tarieven voor gemeentelijke diensten en producten voor het jaar 2024 zijn op basis van de in de Kadernota 2024 en Begroting 2024 opgenomen uitgangspunten vastgesteld.

6.2 Financieel overzicht

6a. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

	2024	2025	2026	2027	2028
6a. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien					
Meicirculaire 2024	2.111 V	459 V	47 V	211 N	2.549 V
Septembercirculaire 2024	1.371 V	2.470 V	4.017 V	4.073 V	4.289 V
Bijstellen stelpost LPO	-	570 V	555 N	2.315 N	6.265 N
Raming afrekening oude jaren gemeentefonds	150 V	100 V	50 V	50 V	50 V
Opbrengst OZB	188 V	521 V	826 V	1.216 V	1.633 V
Rente schatkistbankieren	300 V	100 V	100 V	100 V	100 V
Actualisatie rentelasten 2024	372 N	-	-	-	-
Actualisatie rentelasten grondexploitaties 2024	67 N	-	-	-	-
Vrijval premie aanvulling WW	87 V	-	-	-	-
Diverse mutaties < 50.000	38 V	28 V	4 V	4 V	3 V
Totaal 6a. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	3.861 V	4.323 V	4.559 V	2.976 V	2.414 V
Eindtotaal	3.861 V	4.323 V	4.559 V	2.976 V	2.414 V

Toelichting op de mutaties

Meicirculaire 2024 en Septembercirculaire 2024

De Meicirculaire 2024 laat een positieve ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds zien. Dit is het gevolg van een aanpassing van de maatstaven op basis waarvan de algemene uitkering over de gemeenten verdeeld wordt. Verder wordt vanaf 2025 rekening gehouden met een stelpost voor ruimte onder plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF). Gemeenten kunnen in de ramingen in hun begroting en meerjarenraming rekening houden met de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF). Dit wordt door de provincie toegestaan. Omdat de hoogte van de ruimte onzeker is hebben wij deze tot op heden niet in de begroting geraamd. Vanaf de Begroting 2025 nemen wij deze raming (€ 1.400.000) nu op. Dit is ook het advies van de provincie zoals opgenomen in hun begrotingscirculaire voor 2025.

Bijstellen stelpost loon- en prijsontwikkeling

Op basis van de Meicirculaire 2024 is de stelpost voor de loon- en prijsontwikkeling herberekend. Deze stelpost is bedoeld voor onder andere het opvangen van Cao- ontwikkelingen en indexatie van prijsgevoelige budgetten aan de uitgavenkant.

Raming afrekening oude jaren gemeentefonds

Elke jaar vinden afrekeningen plaats van de algemene uitkering van oude jaren. Op basis van de afrekeningen in voorgaande jaren wordt vanaf 2024 in de begroting vooraf rekening gehouden met de afrekening. Hiermee ramen we 'scherper aan de wind', maar ook realistischer.

Opbrengst OZB

In 2024 komt op basis van de juniraming van SVHW meer OZB binnen dan geraamd. De waarde van de woningen blijkt iets lager dan geraamd en de waarde van de niet-woningen blijkt hoger dan geraamd. Daarnaast wordt de raming voor 2025 aangepast op basis van de door SVHW geraamde nieuwe waardes en volumegroei plus de inflatiecorrecties conform tarievenbeleid (zie Kadernota 2025). De opbrengst OZB voor 2026 en verder inclusief inflatie (Meicirculaire 2024 pBBP) geraamd.

Rente schatkistbankieren

Over de tegoeden die de gemeente Altena op basis van het schatkistbankieren aanhoudt bij de Rijkschatkist wordt rente vergoed. Op basis van de liquiditeitsprognose 2024 is een raming gemaakt van de verwachte renteopbrengst voor 2024. Op basis van de realisatie 2023 en 2024 wordt ook meerjarig een renteopbrengst in de ramingen opgenomen.

Actualisatie rentelasten en rentelasten grondexploitatie

De ontwikkelingen op de kapitaalmarkten leiden ertoe dat de rentelasten toenemen. De gemeente wordt geconfronteerd met hogere rentepercentages bij het aantrekken van nieuwe leningen en bij herfinanciering van bestaande leningen. Vanwege het investeringsprogramma voor de komende jaren neemt de behoefte aan financiering en onze leningenportefeuille in omvang toe.

Vrijval premie aanvulling WW

Tot en met 2023 is 0,1% van het brutosalaris op een tussenrekening op balans gezet voor aanvulling WW. Er is in het verleden echter nooit een beroep hierop op gedaan en met de nieuwe Cao is dit vervallen. Het op de balans gereserveerde bedrag kan daarom vrijvallen.

6b. Overhead

	2024	2025	2026	2027	2028
6b. Overhead					
Actualisatie voorziening verlofsparen	665 N	-	-	-	-
Actualisatie salarislasten 2024	261 N	-	-	-	-
Uitkering saldo fee flex West-Brabant 2023	132 V	-	-	-	-
Aframing onbenut budget programma Vitaliteit	155 V	-	-	-	-
Administratieve overheveling naar Programma 2	105 V	-	-	-	-
Administratieve overheveling van Programma 2	111 N	21 N	21 N	21 N	21 N
Actualisatie afschrijvingslasten 2024	70 V	-	-	-	-
Correctie urenverdeling team Ruimtelijk Beheer	58 N	-	-	-	-
Niet besteed budget Programma bestaanszekerheid	50 V	-	-	-	-
Hogere kosten applicaties grote leveranciers	220 N	-	-	-	-
Hogere kosten applicaties overige leveranciers	67 N	-	-	-	-
Hogere kosten onderhoud applicaties	75 N	-	-	-	-
Latere afbouw kosten Citrix	150 N	-	-	-	-
Bijstellen budget informatiebeveiliging	60 V	-	-	-	-
Digitalisering dossiers sociaal domein	75 N	-	-	-	-
Kapitaallasten investering meubilair raadszaal	87 N	6 V	6 V	6 V	6 V
Diverse mutaties < 50.000	136 N	3 V	4 V	2 V	13 N
Totaal 6b. Overhead	1.333 N	11 N	11 N	12 N	28 N
Mutaties reserves Overhead					
Digitalisering dossiers sociaal domein dekking reserve	75 V	-	-	-	-
Totaal Mutaties reserves Overhead	75 V	-	-	-	-
Eindtotaal	1.258 N	11 N	11 N	12 N	28 N

Toelichting op de mutaties

Actualisatie voorziening verlofsparen

Op basis van de actualisatie van spaarverlofuren en bovenwettelijke uren per 1 augustus 2024 vindt een storting in de voorziening verlofsparen plaats.

Actualisatie salarislasten 2024

Er is een nulmeting geweest om een startpunt te bepalen van de formatie. Vanaf dit punt zullen alle mutaties op de formatie het Proces mutaties personele capaciteit moeten volgen. Uit deze inventarisatie kwamen formatie-uitbreidingen waar dekking voor was binnen budgetten. Deze budgetten zijn bijgesteld.

Uitkering saldo fee Flex West-Brabant

In maart 2024 is de afrekening ontvangen van de Regio West-Brabant. Onderdeel daarvan is het resultaat en de afname (en betaling) van de fee voor het gebruik van Flex West-Brabant. De intensiteit van het gebruik van het systeem is bepalend voor de teruggave van de gemaakte kosten.

Over 2023 krijgt de gemeente Altena een bedrag terug van € 125.000. Op basis van resultaten van voorgaande jaren wordt in de Begroting 2025 vanaf 2025 een raming opgenomen voor terugontvangst van de fee Flex West-Brabant. Hiermee ramen we 'scherper aan de wind', maar ook realistischer.

Aframing onbenut budget programma Vitaliteit

- Voor de zomer is het vitaliteitsbeleid vastgesteld. In Q3 wordt gestart met projectteams die thema's uit het vitaliteitsbeleid verder oppakken. De komende periode wordt uitvoering gegeven aan het vormen van projectteams en planvorming per thema. Omdat de projectteams nog ingericht worden is nu niet in te schatten wat de projectteams nodig zullen hebben. Het budget wordt in 2024 daarom niet volledig besteed. Daarnaast zijn in Q2 van 2024 de uitvoeringsplannen van het programma vitaliteit opgesteld. Veel activiteiten worden in Q3 en Q4 2024 opgestart en daar waar mogelijk uitgevoerd. Een deel van activiteiten zal in 2025 plaatsvinden. Bij de Jaarrekening 2024 volgt een voorstel om een bedrag van € 155.000 over te hevelen naar 2025.
- Dit betekent dat er in 2024 minder budget benut wordt. Bij de Jaarrekening 2024 volgt een voorstel om een deel daarvan over te hevelen naar 2025.

Administratieve overhevelingen tussen programma's

- Van programma 6b naar programma 2: het uit 2023 overgehevelde budget van € 105.000 bedoeld voor Vitaliteitscentra wordt overgeheveld van programma 6b Overhead naar programma 2 Altena Samenredzaam. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Van programma 2 naar programma 6b. Overheveling van inhuurbudget van € 90.000 naar programma 6b. Inhuurbudget wordt centraal voor de gehele organisatie geraamd op programma 6b. Deze mutatie is budgettair neutraal.
- Van programma 2 naar programma 6b. € 21.000 licentiekosten applicaties sociaal domein. Het structurele budget voor de licenties van zowel schuldhulpverlening (vroegsignalering) als gezond verzekerd.nl (collectieve zorgverzekering) wordt budgetneutraal overgeheveld naar programma 6b, waar de kosten voor alle licenties van de organisatie geraamd worden. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Actualisatie afschrijvingslasten 2024

De afschrijvingslasten van investeringen zijn op basis van een herberekening voor 2024 aangepast. Op programma 5 leidt dit in 2023 tot een voordeel van € 70.000.

Correctie urenverdeling team Ruimtelijk Beheer

Er zijn ten onrechte uren van een medewerker begroot op het product afval. De uren vallen onder Overhead. Dit wordt gecorrigeerd. Hierdoor vervalt de mutatie op de voorziening, zie ook programma 4.

Niet besteed budget Programma bestaanszekerheid

Door het later dan voorzien vaststellen van het programmaplan zal het budget voor het programma Bestaanszekerheid in 2024 niet volledig besteed worden. Bij de Jaarrekening 2024 volgt een voorstel om een bedrag van € 50.000 over te hevelen naar 2025.

Hogere kosten applicaties grote leveranciers en overige leveranciers

Er is sprake van een forse algemene prijsindexatie. Voor 2024 wordt vanuit de belangrijkste leveranciers een lastenverzwaring voorzien van in totaal € 220.000. Tevens is sprake van een forse prijsindexatie op software-onderhoud door alle leveranciers. Deze indexatie is gestart in 2023 met gemiddeld afgerond 11%. Eind 2023 heeft de VNG een maximaal plafond afgesproken en vastgesteld op 5,3% voor 2024. Voor het onderhoud van de gemeentelijke applicaties betekent dit € 67.000 hogere lasten.

Hogere kosten onderhoud applicaties

Met de toename van de formatie is het nodig het volume aan licenties alsmede een aantal applicaties uit te breiden. Dit zorgt voor hogere lasten van € 75.000.

Latere afbouw Citrix licenties

In de begroting is € 150.000 opgenomen als besparing vanwege de afbouw van Citrix-licenties. Vanwege de langere oplostijd voor technische randvoorwaarden en de langere doorlooptijd voor de inrichting van de Microsoft 365-omgeving wordt de besparing in 2024 niet gehaald. Inmiddels is het project volledig operationeel. De planning is nu dat uiterlijk eind 2024 alle teams de Citrix-omgeving hebben verlaten.

Bijstellen budget informatiebeveiliging

Security Information and Event Management (SIEM) helpt Altena bij het detecteren, analyseren en reageren op beveiligingsbedreigingen door enorme hoeveelheden gegevens uit verschillende bronnen binnen hun IT-infrastructuur te verzamelen en te analyseren. Een Security Operations Center (SOC) is een gecentraliseerd team van beveiligingsspecialisten die verantwoordelijk zijn voor het continu monitoren, analyseren en reageren op beveiligingsincidenten voor Altena. Altena heeft in 2023 bewust een 'brons' abonnement SIEM/SOC afgesloten om ervaring op te doen. Hierdoor zijn de werkelijk kosten € 60.000 lager dan geraamd. Momenteel loopt het onderzoek naar uitbreiding usecases SIEM/SOC. Wij verwachten geen invoering meer in 2024. Daarmee valt een bedrag van € 60.000 vrij.

Digitalisering dossiers sociaal domein

Vanaf de start van Altena is er gewerkt met een vervangingsbesluit voor totale gemeentelijke archiefbewerking met uitzondering van het sociaal domein. Hierdoor is het analoge client dossier binnen het sociaal leidend. Vanwege andere prioriteiten binnen het sociaal domein is de digitalisering uitgesteld. Het totale bestand aan fysieke dossiers omvat afgerond 250 strekkende meter (m³) en bestaat uit volgende onderdelen: Participatiedossiers incl. schuldhulpverlening, WMO dossiers en Jeugd. Binnen alle onderdelen wordt feitelijk digitaal gewerkt omdat er voor alle hoofd- en deelprocessen met geautomatiseerde toepassingen wordt gewerkt. Het vervangingsbesluit bepaalt echter dat de fysieke dossiers leidend zijn. Het is evident dat dit een ongewenste situatie is en ook risico's met zich mee brengt. Daarnaast is de huisvesting in Wijk en Aalburg een keer eindig en op locatie Almkerk is geen rekening gehouden met fysieke opslag van (client)dossiers. Voor een kostenraming heeft er een marktconsultatie plaatsgevonden én een plan van aanpak samengesteld. Opdrachtverstrekking en aanvang in 2024 is haalbaar met afronding in Q1/2025. Dekking van de lasten uit de reserve. Zie ook onder Mutaties reserves. Deze mutatie is budgettair neutraal.

Kapitaallasten meubilair raadszaal

Als gevolg van de vernieuwing van meubilair e.d. van de raadszaal wordt de boekwaarde van het huidige meubilair afgeboekt.

6c. Vennootschapsbelasting

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
6c. Vennootschapsbelasting					
Geen mutaties	-	-	-	-	-
Totaal 6c. Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Mutaties reserves 6c. Vennootschapsbelasting					
Mutaties reserves Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Totaal Mutaties reserves 6c. Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Totaal 6c. Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-

Investerings

Op een aantal programma's vinden in 2024 wijzigingen in investeringsbudgetten plaats. In onderstaande tabel zijn deze investeringsbudgetten opgenomen. Deze gewijzigde investeringsbudgetten dienen door de raad gevoteerd te worden. Daarnaast is de investeringsplanning 2024-2028 tegen het licht gehouden, op basis waarvan in de planning een fasering heeft plaatsgevonden. De gevolgen voor de kapitaallasten die samenhangen met de in de tabel genoemde investeringsbudgetten zijn vanaf 2025 in de Begroting 2025 verwerkt.

Investering (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
<i>Nieuwe kredieten</i>					
Nieuw krediet inrichting raadzaal	167 N	-	-	-	-
<i>Aanvullende kredieten</i>					
Aanvullend krediet vervanging riolering Meidoornlaan Sleeuwijk	227 N	-	-	-	-
Aanvullend krediet Wegen beheerplan 2025	-	170 N	-	-	-
Aanvullend krediet scenario-onderzoek uitbreiding De Werf	55 N	-	-	-	-
<i>Aframen en overhevelen kredieten</i>					
Vervallen krediet Programma Water en Riolering 2025-2028	1.180 V	-	-	-	-
Vervallen krediet Maatr. wateroverlast Korenst.Roerd.st. Hank	699 V	-	-	-	-
Vervallen krediet armaturen openbare verlichting 2023	200 V	-	-	-	-
Aframen krediet Weginrichting Kromme Nol	55 V	-	-	-	-
Overhevelen krediet SPV Perzikstraat naar Giessen	50 V	-	-	-	-
Uitsplitsen SPV algemeen naar specifieke projecten	150 N	370 N	350 V	120 V	-
Fasering investeringsprojecten	21.720 V	756 V	8.406 N	1.051 N	286 V
Mutatie omvang investeringsbudgetten	23.306 V	216 V	8.056 N	931 N	286 V

Toelichting

Nieuw krediet inrichting raadzaal. Het college heeft op 2 juli 2024 besloten vooruitlopend op de aanbouw van een nieuwe multifunctionele raadsaal de inrichting van de huidige raadzaal aan te passen andere de inrichting en verlichting. Dit is nodig om de raadsaal te kunnen blijven gebruiken in de jaren tot het gereedkomen van de nieuwe raadsaal. De nieuwe inrichting is zo veel mogelijk bruikbaar in de nieuwe situatie. Het investeringsbudget wordt in de Tweede Bestuursrapportage 2024 verwerkt.

Aanvullend krediet Wegen beheerplan 2025. Het Project Ruimte voor Ruimte gaat woningen bouwen aan de Doeverensestraat. De weg moet open voor het aansluiten van het nieuwe riool, waarbij

meteen de weg hersteld zal worden. Dit leidt tot meerkosten voor wegbeheer, die niet in de jaarplanning zijn opgenomen.

Aanvullend krediet vervanging riolering Meidoornlaan omgeving Sleeuwijk. In verband met een doorvoer scopewijziging en de aanleg van een extra hemelwaterriool vallen de kosten van het project hoger uit. De dekking van de meerkosten komt uit het afgeraamde krediet Maatregelen wateroverlast Korenst.Roerd.st. Hank.

Aanvullend krediet voor scenario-onderzoek uitbreiding De Werf. Het amendement van 4 juli 2023 draagt het college op een scenario onderzoek uit te voeren voor De Werf in Woudrichem. Het scenario-onderzoek is in de voorbereiding verbreed met in de nabije omgeving liggende gemeentelijke gebouwen Eben Haezer (basisschool) en 't Rondeel (sociaal cultureel centrum) en wordt in de tweede helft van 2024 uitgevoerd (Raadsinformatiebrief d.d. 17 juli 2024). De kosten van de benodigde deelonderzoeken naar verduurzaming en renovatie, het stedenbouwkundig onderzoek en de inzet van een projectleider leiden tot een overschrijding van het krediet met € 55.000.

Vervallen krediet Programma Water en Riolering 2025-2028. In de Eerste Bestuursrapportage 2024 was een krediet van € 1.180.000 opgenomen voor de eerste activiteiten in het kader van het Water- en Rioleringsplan (WRP) 2025-2028. De lasten zullen gedekt worden uit het exploitatiebudget en een nieuw investeringsbudget SSW. Het krediet van € 1.180.000 wordt nu afgeraamd.

Vervallen krediet Maatregelen wateroverlast Korenst.Roerd.st. Hank. Voor dit project is sprake van een dubbel opgenomen krediet. In het JOR24 is een nieuw totaalkrediet geregeld voor dezelfde werkzaamheden. Het bestaande krediet kan daarmee afgeraamd worden. Een gedeelte van deze aframing wordt ingezet voor het krediet Vervanging riolering Meidoornlaan en omgeving Sleeuwijk.

Vervallen krediet armaturen openbare verlichting 2023. Een deel van het krediet armaturen openbare verlichting uit 2024 kan vrijvallen. Het laatste deel van het 'verledden' van conventionele verlichtingsarmaturen wordt uitgevoerd in 2025. De kosten komen ten lasten van het investeringsbudget 'OV masten beheerplan 2025'. In 2025 is voldoende krediet aanwezig om de lasten van de uit te voeren werkzaamheden te dekken.

Aframen krediet Weginrichting Kromme Nol. Voor dit project is sprake van meerdere investeringsbudgetten. Een daarvan is niet benodigd en wordt afgeraamd.

Overhevelen krediet SPV Perzikstraat naar Giessen en uitsplitsen SPV algemeen naar specifieke projecten. Teveel vanuit SPV algemeen geboekt, nu naar specifiek project krediet. Vanuit SPV algemeen krediet naar specifiek project krediet. Per saldo over de jaren heen budgettair neutraal.

Fasering investeringsprojecten

Naar aanleiding van de motie Tanisnorm is met de raad afgesproken een aantal verbeteringen door te voeren om de investeringen qua planning (fasering), raming en beperking van risico's beter in de meerjarenbegroting te verwerken. In de afgelopen maanden is een proces doorlopen waarin het totale investeringsprogramma 2024-2028 (oude en nieuwe investeringen) inclusief de investeringen uit het IHP Onderwijs opnieuw tegen het licht is gehouden. De actualisatie van de investeringsplanning voor de periode 2024-2028 is gebaseerd op een zorgvuldige evaluatie van alle projecten, waarbij rekening is gehouden met de fasering, uitvoerbaarheid en de politieke ambities en besluiten die ten grondslag liggen aan de planning. Dit leidt voor het jaar 2024 tot een neerwaartse bijstelling van de investeringsbudgetten met meer dan € 21 miljoen. De mutaties in de kapitaallasten die de fasering van de investeringen met zich brengt zijn in de cijfers verwerkt. Deze herijking is een eerste stap richting het structureel realistisch opstellen van de investeringsplanning. In 2025 wordt dit proces verder geoptimaliseerd, mede in relatie tot de beschikbare capaciteit. Het herijken van plannings- en budgetten wordt daarmee een voortdurend onderwerp van sturing. Zie verder ook de paragraaf Investerings van de Begroting 2025.

Onderstaand is het totaaloverzicht weergegeven van de investeringen waar een mutatie in de fasering heeft plaatsgevonden.

	Omschrijving (bedragen in €)	2024	2025	2026	2027	2028
7040138	ICT Apparatuur 2023	150 V	150 N	-	-	-
7040139	ICT hardware overig 2023	160 V	-	-	-	-
7040176	Gemeentehuis Almkerk uitbreiding Inrichting IT	-	-	160 N	-	-
7210207	Rotonde Polstraat	231 V	100 N	131 N	-	-
7210208	Rotonde Hoge Maasdijk / N322	66 V	66 N	-	-	-
7210214	Herinr. omg. Nieuwb. R'boogsch Nieuwendijk	307 V	-	-	-	-
7210215	Armaturen openbare verlichting 2023	200 N	-	-	-	-
7210216	Armaturen openbare verlichting 2024	200 V	-	-	-	-
7210234	Ontsluitingsweg Werkendam	1.060 V	4.025 V	4.600 V	250 V	500 N
7210237	Parkeervoorz. bussen Prinsentuincol.	14 V	-	-	-	-
7210242	Fietspad Jachtsloot Hank	133 V	-	-	-	-
7210244	Fietspad langs Nathalsweg	204 V	200 V	200 N	180 N	-
7210257	Vrijliggend fietspad Middenweg	1.055 V	750 V	1.000 N	755 N	50 N
7210259	Kruising Duijlweg Midgraaf	6 V	-	-	-	-
7210261	Civiele kunstwerken beheerplan 2025	-	600 V	600 N	-	-
7210262	Wegen beheerplan 2025	513 N	513 V	-	-	-
7210269	Verkeersveiligheid Bandijk	550 V	550 N	-	-	-
7210270	Verkeersveiligheid Hoge Maasdijk	145 V	-	-	-	-
7210271	Weginrichting Kromme Nol	2 V	-	-	-	-
7210275	Voorbereid ontsluitingsweg Werkendam	80 V	-	-	-	-
7210276	Uitvoer strateg. plan verkeersveiligheid	-	-	-	70 N	450 V
7210277	Kruising Midgraaf - Duijlweg	20 V	330 V	-	-	-
7210280	Straatmeubilair 2024 beheerplan	15 V	-	-	-	-
7210283	Mobiliteitsvisie fiets	99 V	50 N	49 N	-	-
7210284	Mobiliteitsvisie openbaar vervoer, hubs	336 V	80 N	200 N	-	-
7210287	Kruisp Dijkgraaf den Dekkerweg Werkendam	392 V	-	-	-	-
7210293	M3.6a Uitdiepen viaduct A27-Kurenpolder	100 V	860 V	355 V	810 N	350 N
7210294	M3.6b Nieuwe verbindingweg Kurenpolder	-	-	335 N	535 V	620 V
7210295	M3.6c Aanleg vrijliggend fietspad Ku	25 N	-	-	45 V	65 V
7210296	M3.7 Aanleg vrijliggend fietspad Kur	-	-	-	35 V	100 V
7210297	A15a Realiseren Slimme Aanpak A27	1 V	-	-	-	100 V
7210298	A16 Aanpak sluipverkeer nabij kernen	95 N	370 N	75 V	100 V	100 V
7210311	M1 M2a F9 Gemeentebrede Verkeersveiligheid	6 N	-	-	-	450 V
7210313	M2c Aanpassen kruising Midgraaf - Duijlweg	30 V	-	-	-	-
7210314	M3.3 Aanleg sluipverkeer werende maatreg.	79 V	14 N	65 N	-	-
7210315	M3.4 Vrijliggend fietspad Jachtsloot	180 V	180 N	-	-	-
7210318	JOR-24-07 Provincialeweg Noord	1.124 V	1.124 N	-	-	-
7210322	JOR-24-13 Kromme Nol - Maasdijk	171 V	171 N	-	-	-
7210323	JOR-24-07 Provincialeweg Noord	295 V	150 N	145 N	-	-
7210326	SPV Perzikstraat	-	25 N	-	-	-
7210329	Aanpassen infrastructuur Eethen	60 V	60 N	-	-	-

	Omschrijving (bedragen in €)	2024	2025	2026	2027	2028
7210330	Realiseren maatregelen kern W&A	85 V	100 N	400 N	148 N	-
7210332	SPV Rijswijk Almgweg	-	175 V	100 N	-	-
7210333	SPV Giessen Parallelbinnen	-	175 V	100 N	-	-
7230015	Aanlegsteiger Beheerplan buitenruimte 24	-	-	65 V	-	-
7240012	Insteekhaven Werkendam - Aanleg	14 V	14 N	-	-	-
7420170	Brede school Almkerk	2.993 V	-	2.993 N	-	-
7420195	Uitbreiding Het Bakken	983 V	244 N	739 N	-	-
7420196	Tijdelijke huisvesting Het Fundament	52 N	52 V	-	-	-
7420197	Nieuwbouw Het Fundament	1.764 V	450 N	1.314 N	-	-
7420198	Verduurzaming scholen	385 V	385 N	-	-	-
7420199	Uitbreiding Oranje Nassau	2.996 V	-	2.996 N	-	-
7420201	Vorbereiding De Halm	-	-	-	-	18 V
7420204	Vorbereiding Uitbreiding H. Dunant	120 N	120 V	-	-	-
7420206	Uitbreiding H. Dunant	1.991 V	9 V	1.920 N	-	-
7420213	Verbouwing d'Alburcht Hal-Turnhal	752 V	752 N	-	-	-
7420216	IHP Onderwijs: De Hoeksteen	-	-	-	1.286 V	-
7420217	IHP Onderwijs: De Hoeks kinderopvang	-	-	-	1.286 N	-
7520099	Toplaag atletiekaccommodatie Altena	361 V	-	-	-	-
7520101	Overige invest. atletiekaccommodatie Altena	279 N	-	-	-	-
7520112	Verplaatsen paardenclub voor atletiekbaan	82 N	-	-	-	-
7520118	Kantplanken kunstgrasvelden	400 V	400 N	-	-	-
7520119	Investeringen vervanging sportvelden	664 V	664 N	-	-	-
7570039	Groen bomen Beheerplan buitenruimte 2023	25 N	-	-	-	-
7570042	Spelen beheerplan buitenruimte 2022	24 V	-	-	-	-
7570043	Spelen beheerplan buitenruimte 2023	126 V	-	-	-	-
7570044	Spelen beheerplan buitenruimte 2024	136 V	136 N	-	-	-
7570055	Ecologische verbindingzones	215 V	54 N	54 N	54 N	54 N
7570056	JOR-23-01 Borchgravestraat	25 V	-	-	-	-
7720092	Diverse rioolwerkzaamheden J van Arkelstraat	11 V	-	-	-	-
7720216	Invest. GRP, Waternota Waterplan 2024	250 N	250 V	-	-	-
7720220	Verb. riolering Kerkstraat Hank	7 V	-	-	-	-
7720222	Verv. Riolering Meidoornln en omg. Sleeuwijk	227 V	-	-	-	-
7720229	JOR-23-01 Borchgravestraat	663 V	-	-	-	663 N
7720242	JOR-24-01 Graaf van Hornestraat	264 V	264 N	-	-	-
7720245	JOR-24-10 Roerdompstraat en Zwaanstraat	600 V	600 N	-	-	-
7730034	Herijking milieustation Werkendam	71 V	71 N	-	-	-
7750042	Investering asbestemmingen	79 V	79 N	-	-	-
7750044	Uitbreiding begraafcapaciteit Rijswijk	265 V	-	-	-	-
7750045	Grond uitbr. begraafcapaciteit Woudrichem	107 N	-	-	-	-
7750046	Uitbreiding begraafcapaciteit Woudrichem	107 V	-	-	-	-
	Totaal	21.720 V	756 V	8.406 N	1.051 N	286 V

Samenvattend overzicht

In de Tweede Bestuursrapportage 2024 wordt gerapporteerd over de financiële afwijkingen van de Begroting 2024. In onderstaande tabel worden per programma de effecten op het begrotingsaldo weergegeven.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
1. Inwoner en Bestuur	221 V	150 V	168 V	183 V	191 V
2. Altena Samenredzaam	601 V	2.044 N	3.328 N	2.929 N	2.865 N
3. Veelzijdig Altena	509 N	93 V	83 V	52 N	52 N
4. Duurzaam Altena	1.497 V	441 V	534 V	980 V	1.007 V
5. Bereikbaar Altena	523 V	63 V	56 V	56 V	81 V
6. Financiën	2.528 V	4.312 V	4.548 V	2.964 V	2.386 V
Totaal mutaties baten / lasten	4.861 V	3.015 V	2.062 V	1.202 V	749 V
Mutaties reserves programma 1	-	-	-	-	-
Mutaties reserves programma 2	419 V	278 V	200 V	184 V	181 V
Mutaties reserves programma 3	855 V	-	-	-	-
Mutaties reserves programma 4	-	-	-	-	-
Mutaties reserves programma 5	-	-	-	-	-
Mutaties reserves programma 6	-	-	-	-	-
Totaal mutaties reserves	613 V	255 V	184 V	169 V	165 V
Totaal mutaties Tweede Bestuursrapportage 2024	5.475 V	3.270 V	2.246 V	1.371 V	914 V

De financiële ontwikkelingen in de Tweede Bestuursrapportage 2024 leiden ertoe dat het verwachte saldo van de Begroting 2024 op dit moment uitkomt op € 3.228.000 voordelig.

(bedragen x € 1.000)	2024
Saldo Begroting 2024	425 V
Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2024	2.671 N
Mutaties Tweede Bestuursrapportage 2024	5.475 V
Saldo Begroting 2024 na Tweede Bestuursrapportage 2024	3.228 V

Bijlage 1. Overzicht mutaties lasten en baten per programma

Conform de Financiële verordening stelt de raad het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma vast. Begrotingswijzigingen die ertoe leiden dat deze totalen hoger of lager worden moeten door de raad goedgekeurd worden, ook al zijn deze wijzigingen per saldo budgettair neutraal. Onderstaande tabel bevat een overzicht van de mutaties in de baten en lasten en het effect daarvan op de begroting. Met deze tabel worden de mutaties in de baten en lasten per programma expliciet gemaakt en vormen zij zo onderdeel van de besluitvorming.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting na Eerste Bestuurs-rapportage 2024	Mutaties lasten	Mutaties baten	Saldo mutaties	Begroting na Tweede Bestuurs-rapportage 2024
Programma:					
1. Inwoner en Bestuur	10.878 N	215 N	436 V	221 V	10.658 N
2. Altena Samenredzaam	48.290 N	74 V	526 V	601 V	47.689 N
3. Veelzijdig Altena	17.371 N	1.147 N	639 V	509 N	17.880 N
4. Duurzaam Altena	6.878 N	2.564 V	1.067 N	1.497 V	5.381 N
5. Bereikbaar Altena	12.870 N	63 N	586 V	523 V	12.347 N
Totaal programma's	96.288 N	1.213 V	1.121 V	2.334 V	93.955 N
Financiering en algemene dekkingsmiddelen:					
Lokale heffingen	10.842 V	33 V	188 V	221 V	11.063 V
Algemene uitkeringen	100.712 V	-	3.686 V	3.686 V	104.398 V
Dividend	67 V	-	-	-	67 V
Saldo Financieringsfunctie	283 V	409 N	275 V	134 N	149 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	50 N	-	87 V	87 V	37 V
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	111.853 V	376 N	4.236 V	3.861 V	115.714 V
Overhead	25.154 N	1.445 N	112 V	1.333 N	26.487 N
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Geraamd totaal van baten en lasten	9.589 N	608 N	5.469 V	4.861 V	4.728 N
Toevoeging / onttrekking aan reserves:					
Mutaties reserves programma 1	393 V	-	5 N	5 N	388 V
Mutaties reserves programma 2	707 V	-	419 V	419 V	1.126 V
Mutaties reserves programma 3	3.447 V	37 N	892 V	855 V	4.302 V
Mutaties reserves programma 4	1.331 V	772 N	41 V	730 N	601 V
Mutaties reserves programma 5	866 V	-	-	-	866 V
Totaal programma's	6.745 V	808 N	1.346 V	538 V	7.283 V
Mutaties reserves fin. en alg.dek.mid	14 N	-	-	-	14 N
Mutaties reserves overhead	611 V	-	75 V	75 V	686 V
Mutaties reserves vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	597 V	-	75 V	75 V	672 V
Geraamd resultaat	2.247 N	1.416 N	6.890 V	5.475 V	3.228 V

Bijlage 2. Overzicht aanbevelingen

	Afgewikkeld of ingebed in processen
	Opgepakt/gepland en nog niet afgerond
	Nog niet opgepakt

Rapporten Rekenkamercommissie

'Uw wachtwoord is Welkom' - Onderzoek naar informatieveiligheid

Raadsvergadering	13 oktober 2020
Opmerkingen	-

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
1	Zorg voor een veilige dienstverlening van de gemeente.		Dit heeft voortdurend aandacht.
2	Zorg dat de tactische en operationele uitwerkingen van het beleid spoedig tot stand komen. Optimaliseer de inrichting van de informatieveiligheids- (en privacy-)organisatie door de functiescheiding overal waar conform de richtlijnen in te voeren en door de FG voldoende onafhankelijke positie en daarmee functionele doorzettingsmacht te geven.	Naar onze mening gaat het hier om landelijke adviezen voor wat betreft de inrichting. Wij stellen vast dat de organisatie tevreden is over de inrichting en ondersteuning vanuit de informatiebeveiligingsfunctie en borging van privacy. Met de huidige invulling wordt gezorgd voor een betere verbinding met de organisatie en is de continuïteit van deze functies zo geborgd.	Afgewikkeld
3	Draag zorg voor voldoende 'awareness' en expertise bij het management en de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de informatiehuishouding. Versterk het bewustzijn van medewerkers ten aanzien van informatiebeveiliging: <ul style="list-style-type: none"> • Leer medewerkers hoe zij phishing e-mails kunnen herkennen en laat hen weten hoe te handelen in geval van twijfel. 	Op dit punt is inmiddels een trainingsprogramma opgezet: ARDA. In het programma zitten tests, oefeningen die een duidelijke verbetering laten zien. Gemeente Altena kent een incidentenprocedure, voor zowel IB- als	Afgewikkeld; programma loopt 3 jaar door.

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
	<ul style="list-style-type: none"> Controleer hoeveel medewerkers melding hebben gemaakt van afwijkend e-mailgedrag. Ga na of de virusscanner de e-mails heeft gedetecteerd. Maak medewerkers bewust van inlooptechnieken door kwaadwillenden, door bewustwordings- en gedragsveranderingsprogramma's. Maak daarnaast medewerkers bewust van hoe om te gaan met waardevolle informatie. Zorg dat medewerkers gebruik maken van zeer sterke wachtwoorden en gebruik maken van een zogenaamde wachtwoordkluis. Beoordeel met tests in welke mate het awareness programma effectief is geweest. 	<p>Privacyincidenten, die aantoonbaar steeds meer wordt gebruikt. Is ook uitgezet voor gemeenteraad en burgerleden. Deelname hier is nog niet optimaal.</p>	
4	<p>Pak systematisch en gericht de diverse technische kwetsbaarheden aan die uit de tests naar voren zijn gekomen en monitor dit door middel van een kwartaalrapportage in de stuurgroep.</p> <p>Beoordeel uiterlijk na een jaar aan de hand van een nieuwe set van tests of de kwetsbaarheden naar behoren zijn aangepakt.</p>	<p>Recente pentests zijn positief. Maken deel uit van de jaarlijkse PDCA-cyclus Informatiebeveiliging.</p>	Afgewikkeld
5	<p>Verbeter de toegangsbeveiliging tot het kantoor en tot vertrouwelijke informatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vergroot de onderlinge bekendheid en verminder de anonimiteit van medewerkers door een ieder op Altenaplein zijn of haar foto te laten plaatsen en door in het digitale profiel in Outlook een foto te laten hangen. Laat een bezoekersregister bijhouden en laat bezoekers een bezoekerspas dragen. Voer toegangspassen in met daarop de naam en zo mogelijk foto van de medewerker en stel verplicht dat de toegangspas binnen het gemeentekantoor zichtbaar wordt gedragen. Bewaar vertrouwelijke informatie op afgesloten plaatsen en zie er ook op toe dat dit gebeurt. 	<p>De uitgevoerde risico-inventarisatie en de nul-meting, alsmede dit onderzoek hebben gewezen op een kwetsbaarheid qua toegangsbeheersing. Wij beraden ons over de te nemen maatregelen en op welke wijze het risico verminderd kan gaan worden. Wel is daarbij van belang dat er een goede afweging wordt gemaakt tussen een maximale dienstverlening en een zo goed mogelijke beveiliging van het gebouw. Daarbij moeten we ook efficiëntie-afwegingen maken die in het kader van de verbouwingen in het verlengde van de toekomstige huisvestingsvraagstukken kunnen worden meegenomen. Aanpassingen die op korte termijn niet uitstelbaar zijn zullen in 2024 worden opgepakt.</p>	<p>De mate waarin de doorgevoerde maatregelen tot het gewenste effect leiden is een permanent proces van monitoring, bewustwording en aanvullende maatregelen. Dit is geborgd en wordt besproken in de maandelijkse stuurgroep Informatiebeveiliging. De bouwkundige aanpassingen worden meegenomen in de nieuwbouw. Een integraal plan is hiervoor opgesteld en wordt vertaald naar een p.v.e..</p>

Onderzoek naar de doelen uit het Bestuursakkoord gemeente Altena

Raadsvergadering	20 april 2021
Opmerkingen	In de bestuurlijke reactie zijn de aanbevelingen geclusterd. De status van de opvolging hierna volgt deze clustering

Nr.	Conclusie	Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
A	9		Acties liggen grotendeels op schema	Constatering	Afgewikkeld
B	5		Doelenbomen bieden kansen voor sturing op maatschappelijke effecten	Constatering	Geen verdere actie
C	3		Inhoudelijke doelstellingen Bestuursakkoord zijn goed doorvertaald naar het Collegeprogramma	Constatering	Geen verdere actie
D		8	Volgende periode midterm-review	Dit zal in 2024 plaatsvinden en wordt inmiddels in gang gezet	Toezegging. Voor hier afgewikkeld
E	2	4	Overweeg een groter aantal begrotingsprogramma's	Het college is van mening dat een groter aantal programma's de sturingsmogelijkheden niet vergroot; via de auditcommissie is in 2023 herbevestigd dat de huidige begrotingsprogramma's kunnen worden gehandhaafd.	Geen verdere actie
F	1, 10, 11	1, 2, 3, 5, 6, 7	Investeer in meer concrete doelstellingen in een bestuursakkoord en de vertaling daarvan in concrete en herkenbare doelstellingen in een collegeprogramma	Op dit punt is in de Begroting 2024 een nieuwe stap gezet; dit blijft een doorlopend aandachtspunt	Afgewikkeld
G	6		Overgrote deel van de begroting is stand beleid; over de voortgang van de 'gewone' bedrijfsvoering wordt weinig gerapporteerd.	De paragraaf bedrijfsvoering voldoet aan de wettelijke criteria; afzonderlijke rapportage op organisatieontwikkeling en dienstverlening; toevoeging paragraaf investeringen	Afgewikkeld

Nr.	Conclusie	Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
H	7, 8		Kosten van het Collegeprogramma zijn weinig transparant; er is geen totaalbeeld van de behaalde resultaten en daarmee gemoeid zijnde kosten	Op het totaalbeeld van behaalde resultaten voldoet de begrotingscyclus; in een midterm-review zal ook een totaalbeeld worden geschetst	Geen verdere actie
I	4		Let op samenhang tussen de diverse sturingsdocumenten, met name de consistentie in terminologie	Dit is een aandachtspunt. Wij zijn van mening dat de doelen voldoende herkenbaar zijn.	Geen verdere actie
J	12		Rechtmatige of doelmatige inzet van middelen 2019 is nog niet te bepalen vanwege het feit dat de begroting beleidsarm was en de jaarrekening slechts technisch van aard.	Betreft 2019. Over dat jaar is wel een goedkeurende controleverklaring ontvangen betreffende de rechtmatigheid,	Afgewikkeld

Burgerinitiatieven “Iconische initiatieven beginnen in de klei”

Raadsvergadering	1 februari 2022
Opmerkingen	-

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
1	<p>De gemeenteraad heeft in diverse documenten een visie op burgerinitiatieven vastgesteld. Met een Klein Slim Groepje werkt een delegatie vanuit de raad, het college en de ambtelijke organisatie samen om de visie en uitgangspunten te actualiseren en concretiseren, waarbij een kanteling beoogd is vanuit 'traditioneel' werken met burgerinitiatieven, naar 'Uitnodigend besturen'.</p> <p>Trek de nieuw beoogde manier van werken en denken op korte termijn breder dan het KSG'tje, en laat dit een regelmatig terugkerend thema zijn. Zorg eventueel voor een ontmoetingsplaats of manier waarop training en reflectie onderdeel vormen van het werk van raadsleden, college en ambtenaren. Maak dit ook onderdeel van het inwerkprogramma van de nieuwe raad en college.</p>	Het college onderschrijft de aanbeveling. Uw rapport zal aan de raad worden gepresenteerd tijdens de themabijeenkomst "uitnodigend bestuur in Altena". Op 7 november 2023 is op dit punt een amendement aangenomen waardoor e.e.a. een plaats in de begroting heeft gekregen.	Geen verdere actie
2	De gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie bieden diverse laagdrempelige manieren	Een belangrijk aandachtspunt uit uw	Dit heeft aandacht. Op het

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
	<p>voor inwoners om in contact te komen en ideeën in te brengen. Op het gebied van online vindbaarheid van mogelijkheden en inspirerende voorbeelden zijn nog wel verbeteringen mogelijk.</p> <p>Geef prioriteit aan de communicatie over burgerinitiatieven, bijvoorbeeld de vindbaarheid op de gemeentelijke website en de ontwikkelingen in het kader van het platform Aandeslag.nl, en zorg voor een gebruiksvriendelijke overzichtskaart van initiatieven. Bekijk of de formatie aan gebiedsregisseurs passend is voor de huidige ambitie, ook gelet op de nieuwe begroting.</p>	<p>rapport is de wijze waarop wij communiceren met en richting onze inwoners. Deze aanbeveling nemen wij ter harte en zullen dit planmatig vorm geven met als doel inwoners op een zodanige manier informeren, op een dusdanige manier dat we hen ook de gelegenheid bieden om eigenaarschap te delen.</p>	<p>platform aan de slag is een initiatieven knop toegevoegd. Hierdoor kunnen inwoners zelf initiatieven op het platform plaatsen en kunnen inwoners op elkaars initiatieven reageren.</p> <p>https://aandeslag.gemeentealtena.nl/nl-NL/initiatives.</p> <p>Daarbij is ook middels het aangenomen amendement "Uitnodigend Bestuur" een extra impuls aan de ambitie gegeven.</p>
3	<p>De vele leuke initiatieven van inwoners in de gemeente, laten zien dat de maatschappelijke betrokkenheid en creativiteit van inwoners erg groot is.</p> <p>Etaleer (het succes van) deze initiatieven vaker en prominenter, dergelijke betrokkenheid is niet in iedere gemeente zo gemeengoed.</p> <p>Deel ze in de gemeenteraad, neem ze op in planning- en controle documenten, website en lokale media (wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt, hoe staat het met...?) Bovendien kan dit etaleren een bron van inspiratie zijn voor andere inwoners met ideeën.</p>	<p>Gelijk aanbeveling twee zien wij ook hier het grote belang van de communicatie. Naast het bouwen van kerninformatie op de site van de gemeente loopt dit ook via onze sociale media kanalen. Uw aanbeveling vraagt alertheid vanuit het college en de organisatie om successen te delen. Het is goed hierover meer sturingsinformatie te leveren. Wij zullen voorstellen in de doelenboom een aantal kerngetallen op te nemen zoals het aantal geregistreerde inwoners op aan de slag en het aantal deelnemers van het inwonerspanel.</p>	<p>Doorlopend aandacht; geen nadere actie; inwonersinitiatief trekt aan.</p> <p>Plaatsen in lokale krant voor inwoners die niet de digitale weg van de sociale media zoeken.</p>

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
4	<p>Wanneer initiatieven aansluiten bij de gemeente brede behoefte en gericht zijn op de eigen kern, gepaard gaan met veel enthousiasme van betrokkenen, en de politieke timing klopt, gaat het faciliteren van/ medewerking verlenen van de gemeente hieraan, constructief. Wanneer deze factoren niet helemaal op gaan, lopen de processen en het verwachtingenmanagement aan de voorkant, stroever.</p> <p>Maak mogelijke weerstand en alternatieven tijdig zichtbaar en bespreekbaar, niet alleen mondeling maar ook in beleidsdocumenten. Communiceer open over (on)mogelijkheden en de verwachting van de tijdspanne. Bied ook goede 'nazorg' wanneer ideeën (nog) niet tot uitvoering kunnen komen, en blijf op die manier aan duurzame en goede relaties werken.</p>	<p>De aanbeveling sluit aan bij de visie op de ontwikkeling van de organisatie, de in het college vastgestelde nota "bestuurlijke vernieuwing in actie" en het proces te komen tot een uitnodigende bestuurspraktijk. In de ogen van het college zal de aanbeveling worden opgenomen en de diverse trainingen in de organisatie en het thematisch in gesprek blijven met de raad (zie ook aanbeveling één)</p>	<p>Dit punt heeft onze doorlopende aandacht. We reflecteren op het proces en passen aan daar waar het beter kan. Heldere communicatie en verwachtingen uitspreken zijn in onze werkwijze verweven. Tevens staat dit in verband met de vastgestelde serviceformule "samenwerking" uit het ontwikkelplan.</p>
5	<p>Voor het expliciet en duurzaam ruimte bieden aan burgerinitiatieven, helpt het als de organisatie ruimte heeft om hierop in te spelen, en deze ruimte op voorhand wordt geboden.</p> <p>Zorg dat beleid en regelgeving ruimte biedt aan inwoners om eigen initiatieven te ontplooiën. Laat in college- en raadvorstellen concreet opnemen op welke wijze het voorstel bijdraagt aan uitnodigend bestuur.</p>	<p>De aanbeveling is in lijn met de uitgangspunten van het uitnodigend besturen in de notitie "bestuurlijke vernieuwing in actie". Samen met de raad is het van belang om de uitgangspunten die we hebben opgewerkt ook een praktische vertaling te geven. Het centrale uitgangspunt is niet voor niets: De gemeente is een partner om in en met de eigen leefomgeving - primair in de kern, waar nodig gemeente breed - een mooie en leefbare gemeenschap vorm te geven. Het is goed om op basis van een voorzet vanuit het KSG een concretiseringslag te maken in college- en raadvorstellen. De raad zal, in onze ogen, in haar 'uitnodigende bestuurspraktijk' kaders stellen die de ruimte voor</p>	<p>In de raadvorstellen is een koptekst bestuurlijke vernieuwing/inwonersparticipatie Collega's worden uitgedaagd om hierover na te denken. We stimuleren inwoners actief om mee te denken over beleidsvorming maar ook over de implementatie. Mooi voorbeeld in deze is het inzetten van een inwonersbudget naar aanleiding van de MAG</p>

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
		inwonersinitiatieven op voorhand faciliteert.	

Onderuitputting: willen we te veel?

Raadsvergadering	23 mei 2023
Opmerkingen	-

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
1	<p>Neem er als raad notie van dat onderuitputting niet altijd te voorkomen is. Het handelen van de gemeente in politiek-bestuurlijke processen met andere actoren, is complex. Bijvoorbeeld Corona had afgelopen jaren een belangrijke bijdrage aan Corona, zo ook krapte op de markt bij advies- en ingenieursbureaus.</p> <p>Een deel van onderuitputting is echter niet aanvaardbaar, als de beoogde resultaten niet gehaald zijn, de onderuitputting te voorkomen was en als de middelen anders aanwendbaar zouden zijn geweest. De focus van de raad moet op die gevallen gericht zijn.</p>	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college
2	<p>Handel in dat kader niet alleen vanuit de inhoud en de ambities (de 'kansen'), maar vraag het college meer te plannen vanuit de mogelijkheden vanuit de capaciteit, vanuit burgerparticipatie, juridische procedures etc. Bevraag daar het college ook op.</p>	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college
3	<p>Stel als gemeente – mede gelet op de periode waarover de meerjarenraming een negatief begrotingsaldo laat zien (vanaf 2024)- hetzij de ambities bij, hetzij prioriteiten en accepteer temporisatie van ambities. Dus maak keuzen: houd niet alle ballen tegelijk in de lucht en doe liever drie dingen goed dan tien half of niet. Laat het college een fundamentele discussie voorbereiden over uit te voeren taken voor de komende jaren die verder gaat dan een bestuursperiode op basis van de visie op de gemeente.</p>	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college
4	<p>Wees als raad zelf alert op het voorkomen van onderuitputting als gevolg van het 'overvragen' van het college (en met name de organisatie). Temper derhalve ook zelf als raad de ambities qua nieuwe voorstellen en wensen en focus op de uitvoering.</p>	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college
5	<p>Wissel jaarlijks tijdens een bijeenkomst/workshop met de raad (of eventueel met alleen de Auditcommissie) van gedachten over de door de raad gewenste</p>	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
	verbeterslagen in de P&C-cyclus en de door de raad gemiste informatie in (onder andere) de programmabegroting, tussenrapportages en jaarverslag. Heb specifiek aandacht voor de mate waarin de P&C-documenten SMART zijn geformuleerd en inzicht bieden in de begrotingsdiscipline.		
6	Controleer als raad actief op basis van de door het college op te stellen verantwoordingsdocumenten (zie aanbevelingen aan het college) of het college actief zijn invloed aanwendt om direct beïnvloedbare onderuitputting te voorkomen. Bevraag het college actief (via het bestaande instrumentarium van de raad) bij onduidelijkheden. Neem geen genoegen met (onverklaard) doorschuiven en (onverklaarde) vertragingen; laat bijsturen en controleer.	Aanbeveling aan de raad	Geen nadere actie college
7	Handel niet alleen vanuit de inhoud en de ambities (de 'kansen'), maar plan meer vanuit de mogelijkheden vanuit de capaciteit, vanuit burgerparticipatie, juridische procedures etc. Het meer verbinden van capaciteit aan de inhoud en ambities is cruciaal. Dat vraagt om een wijziging in denken en in cultuur. Elementen daarvoor kunnen zijn: <ul style="list-style-type: none"> • het gewicht (status) en aandacht van beleidsontwikkeling naar beleidsuitvoering. • aandacht voor hoeveelheid beleidsplannen versus uitvoering(splannen). 	Hier is inmiddels steeds meer aandacht voor.	Verdient doorlopende aandacht; hier geen nadere actie
8	Doe aan 'actief verwachtingenmanagement'. Communiceer tijdig als uitvoeringsprestaties niet gehaald gaan worden, wat zou kunnen leiden tot onderuitputting. Doe dit waar nodig, niet alleen binnen de P&C-cyclus, maar ook daarbuiten.	Hier is inmiddels ruime aandacht voor. Reguliere plaats in Bestuursrapportages; in voorkomende gevallen actief via Raads-informatiebrieven	Afgewikkeld
9	Stel als gemeente -mede gelet op de bezuinigingen- hetzij ambities bij, hetzij stel prioriteiten en accepteer temporisatie van ambities. Dit betreft zowel het aantal en de invulling van structurele taken, als het aantal en de invulling van (incidentele) projecten. Dit vraagt enerzijds een discussie op het niveau van de gemeente over prioriteiten en taken (takendiscussie), waarbij het college een politieke discussie door de raad voorbereidt en ondersteunt. Anderzijds vraagt dit dat de organisatie ook op lagere niveaus doordrongen raakt van het moeten maken van keuzen. Concentreer de tijd en energie op wat je aankan: 'meer doen door met minder bezig te zijn'.	In het begrotingsproces 2025 is veel aandacht geweest om te komen tot realistisch ramen. Dit heeft geleid tot goed onderbouwde investeringsplanning. Op het totaal heeft een afslag plaatsgevonden van 20% voor onvoorziene ontwikkelingen. In het proces ombuigingen zullen daarnaast ook de ambities worden heroverwogen en voorgelegd aan de raad. Dit in het proces kadernota 2026	Afgewikkeld in proces begroting 2026

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
10	<p>Maak als college in de P&C-documenten inzichtelijk waar de onderuitputting ligt (op programmaniveau maar ook op taakveldniveau). Categoriseer de oorzaken naar beïnvloedbaarheid en geef aan in welke mate de beoogde doelen (naar middelen, - voortgang van - activiteiten en risico's) bereikt worden of zijn. De raad moet meer helderheid krijgen over die gevallen waarbij er sprake is van (dreigende):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omvangrijke, structurele onderuitputting; • Het niet behalen van resultaten; • Oorzaken die direct beïnvloedbaar zijn door de gemeente (overwegend interne oorzaken); • Onderuitputting waarbij de begrote middelen voor andere doelen aangewend kunnen worden. 	Dit (Analyse rekeningresultaat met meer jaren analys) is een vast onderdeel bij de jaarlijkse begrotingscyclus.	Doorlopend punt
11	Organiseer in het traject naar de Decemberwijziging als organisatie een 'goed gesprek' tussen de inhoudelijke medewerkers en financieel adviseurs over de vraag of het overhevelen van middelen echt nodig is, of dat 'oud voor nieuw' aan de orde kan zijn. Durf als ambtelijke organisatie voorstellen op tafel te leggen om budgetten te schrappen of deze te benutten voor nieuw beleid.	In het proces 1 ^e Berap 2024 toegepast en zal jaarlijks zo worden toegepast. Het resultaat in 2024 was dat meeste aanmeldingen 1 ^e Berap zijn opgevangen door andere meevallers. Daarnaast meevallers beoordeelt op structurele karakter en zo mogelijk ook structureel verwerkt.	Doorlopend punt
12	Verbeter, in afstemming met in eerste instantie de auditcommissie, het P&C-instrumentarium en pas daaruit voortvloeiend de financiële verordening aan op het aspect van overheveling.	Dit maakt reeds onderdeel uit van het gesprek met de auditcommissie	Heeft voldoende doorlopende aandacht. Verordening wordt eind 2023 aangepast.
13	Zorg als ambtelijke organisatie voor meer sturing, integrale afweging en inzicht in de opgaven door te werken met teamplannen. Teams moeten nadrukkelijker integraal gaan werken met elkaar. Neem daarom daarin ook een paragraaf op die gaat over samenwerking en organiseer aan het begin van het jaar een werksessie met van elkaar afhankelijke teams om de afstemming te doen plaatsvinden.	Vanaf 2023 bestaan er teamplannen. Deze worden de komende jaren verder specifiek gemaakt	Afgewikkeld
14	Het is noodzakelijk om te blijven zoeken naar de balans tussen optimisme/gedrevenheid en uitvoeringsrealiteit. Wees als organisatie daarom scherp in het niet 'klakkeloos' opnemen van nieuwe ambities in de P&C-documenten, maar voer eerst voor nieuwe opgaven/taken een ex ante uitvoerbaarheidstoets uit, waarmee het wenselijke en haalbare met elkaar worden geconfronteerd. Werk in die zin meer projectmatig, door via het opstellen van een vorm van businesscase	Dit bedden we ook in binnen het ambtelijk-bestuurlijke gesprek	Afgewikkeld

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
	aan de voorkant meer inzicht te krijgen over benodigde capaciteit, tijd en financiële middelen. Laat dit op concernniveau (tenminste in management-overleggen) toetsen, zodat een integrale afweging ten opzichte van het concernplan en op factoren als langdurig ziekteverzuim en vacatures kan plaatsvinden.		
15	Bezie als college of de spelregels voor het autoriseren van budgetten op taakveldniveau volstaat. Geef de organisatie meer vrijheidsgraden om binnen de programma's te schuiven tussen de taakvelden/budgetten (om onderuitputting op de ene functie in te zetten voor het bereiken van maatschappelijke effecten in een andere functie).	Dit heeft interne aandacht en maakt onderdeel uit van het proces binnen het leidinggevend kader. De mandaatregeling is inmiddels aangepast en geeft op onderdelen de bedoelde ruimte.	Afgerond

Energie op armoedebelid – Onderzoek naar het gebruik van de energietoeslag in de gemeente Altena

Raadsvergadering	20 juni 2023
Opmerkingen	-

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
1	Voorzie de raad van informatie waarmee zij de discussie kan voeren en kan sturen Bezie als college samen met de auditcommissie de mogelijkheden de raad te voorzien van prestatie-indicatoren ('cijfers') met betrekking tot Armoede en maak afspraken wat aanvullend op de P&C-cyclus te rapporteren (bijvoorbeeld een 'maandrapportage'), om de raad tijdig in de controlerende (en kaderstellende) rol te ondersteunen.	De aanbevelingen uit het conceptrapport sluiten aan bij de beleidsvoornemens in de Agenda Armoedepreventie- en bestrijding 2022-2025. We zullen ze als zodanig opnemen in de bij de Agenda behorende jaarplannen. Uw aanbevelingen zullen we zo goed mogelijk qua inhoud en planning laten aansluiten. Op deze wijze streven we een samenhangende uitvoering van het minimabeleid na. Hiermee verwachten we de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de	De aanbevelingen zullen worden meegenomen in het Programma Bestaanszekerheid, waarvoor het programmaplan eind 2024 wordt vastgesteld door het college.
2	Maak het makkelijk om financieel inzicht te krijgen Samenhangend met de eerste aanbeveling. Maak een overzicht van welke data er in beeld moet zijn/ komen en registreer die data. Aantallen gebruikers waren duidelijk in beeld, de financiën die daarmee samenhangen kunnen beter in beeld gebracht worden. Maak hiervoor mogelijkheden in de registratie.		
3	Benut de uitkomsten van de Regeling energietoeslag		

Aanbeveling	Omschrijving	Reactie college	Status
	<p>Bij de uitvoering van deze regeling is veel goed gegaan. Er is snel geschakeld, er is een duidelijke goed uitvoerbare regeling opgezet, de communicatie is duidelijk, er is ingezet om aanvragers te helpen zowel in de gemeente als bij intermediairs, er zijn veel mensen in beeld gekomen die mogelijk ook voor andere toeslagen proactief benaderd kunnen worden. Benut dit bij de uitvoering van andere regelingen.</p>	<p>regelingen voor minimahuishoudens te bevorderen.</p>	
4	<p>Voer een aantal (kleine) wijzigingen in de regeling door</p> <p>Ook voor 2023 staat een Energietoeslag op de rit, waarschijnlijk rond de zomer. Er is een aantal aanpassingen mogelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak duidelijk(er) welke toeslagen (zorgtoeslag, huursubsidie e.d.) wel/ niet meetellen voor toekenning van de regeling; • Onderzoek de mogelijkheid om een rijbewijs als identiteitsbewijs te accepteren; • Onderzoek wat mogelijk is om gegevens van andere instanties te kunnen gebruiken om nog meer mensen rechtstreeks te benaderen 		<p>Aanbeveling is meegenomen in de uitwerking van de nieuwe beleidsregels voor 2023. Uiteraard is daarbij rekening gehouden met juridische kaders.</p>
5	<p>Experimenteer in het bereiken van mensen</p> <p>Er zijn veel mensen bereikt, houd dit vast en blijf gebruik maken van de kanalen. Om toch nog meer mensen te bereiken zal er geëxperimenteerd kunnen worden op verschillende manieren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bied -zie dit als een pilot- folders/ informatie op de website in diverse talen aan (ook al is dit tegen het gemeentelijk beleid), op nog meer plaatsen dan gebruikelijk en/of huis aan huis. Kijk of op basis daarvan een groter bereik ontstaat en overweeg op basis daarvan het beleid bij te stellen zodat het aanbieden van informatie in diverse talen gebruikelijk is. • Ga op zoek naar mensen. Eigenlijk is de enige manier om dit 'huis aan huis' te doen. Probeer hier een aantal zaken in uit. Werk met vrijwilligers, scholieren, buurthuizen, instanties om zo veel mogelijk mensen aan te spreken. Dit is ook interessant voor andere onderwerpen dan alleen de energietoeslag. • Zorg ervoor dat mensen ook persoonlijk worden aangesproken, dit werkt vaak het best. Bereik mensen via intermediairs, individueel en ook via bijeenkomsten zoals bijvoorbeeld ouderbijeenkomsten op scholen. Spreek mensen aan en/of deel flyers uit bij winkels. • Bekendheid van gemeente, regelingen en instanties vraagt om doorlopende aandacht. Het blijft een doorlopende zaak. Ga daarom door met het herhalen van de boodschap. 		<p>Zie status punten 1-3. Het sluit aan bij het programma Bestaanszekerheid.</p>

Onderzoeken 213a

Zicht op mandaat

Vergadering auditcommissie	11 oktober 2022
Opmerkingen	Via een RIB is de gemeenteraad geïnformeerd

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
1	Breng de behoefte van het bestuur aan meer betrokkenheid en informatie organisatiebreed in beeld en ga daarover met elkaar in gesprek	<p>Portefeuillehouders/ teammanagers</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Portefeuillehouder en teammanager bespreken tijdens het portefeuillehoudersoverleg de huidige betrokkenheid en informatievoorziening m.b.t. de uitoefening van gemandateerde bevoegdheden. Bij tekortschieten worden nadere afspraken ter verbetering gemaakt. 2. Terugkoppeling van de bevindingen binnen MTA door teammanagers vindt plaats om ervaringen te delen en de algemene lijn te bewaken. 	Afgerond
2	Inventariseer welke informele ondermandaten er zijn en in hoeverre zij kunnen worden geformaliseerd	<p>Team JZ en teammanagers</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Formuleren van een e-mail voor de uitvraag informele mandaten naar de teammanagers (JZ); 2. Format ondermandaat ter beschikking stellen aan de teammanagers en waar wenselijk en mogelijk de informele mandaten formaliseren (JZ en teammanagers). 	Afgerond (punt 1 wordt meegenomen bij uitrol project ondermandaat)
3	Vergroot de bekendheid van de regelingen en de algemene kennis over mandaat. Neem de budgethoudersregeling daarin mee.	<p>Team JZ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Huidige handleiding mandaat, volmacht en machtiging begrijpelijker maken. In de handleiding ook de budgethoudersregeling meenemen (JZ); 2. Het onderwerp mandaat is onderdeel van de basistraining 	Afgerond (met uitzondering van punt 1, wordt 2024 in combinatie met aanbeveling 5, punten 2-4 en aanbeveling 7).

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
		<p>“Algemene wet bestuursrecht” (JZ);</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Het onderwerp mandaat meenemen in het juridisch vakberaad (JZ); 4. In concept is gereed een voorstel tot aanpassing van de mandaatregeling van het college aan de gemeentesecretaris, alsmede een wijziging van de ondermandaten, verleend door de gemeentesecretaris aan directeuren en teammanagers, met name op het gebied van personeelszaken. Daarbij worden de twee ondermandaatbesluiten van gemeentesecretaris aan de directeuren en teammanagers ook samengevoegd tot één besluit. De directeuren worden voorts bevoegd tot het verlenen van ondermandaat aan programmamanagers. <p>Zie voor verdere actiepunten bij aanbeveling 11.</p>	
4	Waarborg dat nieuwe medewerkers over mandaat en de regelingen worden geïnformeerd	<p>Team JZ in overleg met Team P&O</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Binnen het onboarding programma informatie opnemen m.b.t. de mandaten. 2. Zie actiepunt 2 bij aanbeveling 3. 	Gereed
5	Ruim onduidelijkheden rond de toepassing van de mandaatregelingen en de budgethoudersregeling uit de weg	<p>Team JZ/Team financiën</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De (on)mogelijkheden om in mandaat af te wijken van beleid, is meegenomen in het voorstel tot aanpassing van het mandaatbesluit van het college aan de gemeentesecretaris; 2. Team Financiën stelt een factsheet op over de budgethoudersregeling; 3. De verhouding tussen de mandaatregelingen en de budgethoudersregeling meenemen in de handleiding met verwijzing naar de 	Gereed. In 2025 zal de budgethoudersregeling opnieuw worden geëvalueerd en waar nodig bijgesteld

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
		factsheet over de budgethoudersregeling (JZ); 1. Route begroting meenemen in de handleiding (JZ).	
6	Investeer in de (door)ontwikkeling van de politiek-bestuurlijke sensitiviteit van teammanagers en medewerkers en neem het college daarin mee	Team P en O 1. Aandacht schenken aan dit onderwerp in het opleidingsaanbod. Teammanagers 2. Aandacht schenken aan dit onderwerp in Altenagesprekken, waaronder de doorontwikkeling van competenties van medewerkers ook op terrein van politieke sensitiviteit. Zie ook de actiepunten 1 en 2 bij aanbeveling 1 ter zake het meenemen van de portefeuillehouder hierin. N.B. de aandacht voor de (door)ontwikkeling van de politiek-bestuurlijke sensitiviteit van teammanagers en medewerkers vloeit ook voort uit het Meerjarenplan Organisatieontwikkeling.	Afgerond
7	Zorg voor meer uniformiteit bij de ondertekening en de verdere inhoud van stukken	Team JZ 1. In de handleiding verwijzen naar wijze van ondertekening die uit de mandaatregelingen volgt en model beschikbaar stellen (JZ)	Gereed
8	Benader de afweging om al dan niet ondermandaat te verlenen meer vanuit een kwalitatieve inhoudelijke analyse	Secretaris 1. Passend bij de in de koersdocumenten geformuleerde ambitie wordt het Ondermandaatbesluit van de gemeentesecretaris aan teammanagers en directeuren aangepast met als doel: verdere professionalisering van de organisatie door teammanagers integraal verantwoordelijk te laten zijn voor meer p. en o.-bevoegdheden Team P en O en Team JZ in samenwerking met MTA en teams 2. Onder aansturing van projectleider en projectteam	Gereed. Borging is continu proces

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
		<p>gesprek binnen organisatie voeren t.b.v. analyse of en hoe ondermandaat door teammanagers aan medewerkers op een positieve wijze kan bijdragen aan de slagvaardigheid, flexibiliteit en wendbaarheid van de organisatie, waarbij aspecten worden betrokken als:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vertrouwen teammanager; - visie medewerker (zie aanbeveling 9); - voldoende toerusting teammanager en medewerker; - meenemen bestuurder. Doel: eind 2023 besluitvorming door teammanagers inzake ondermandaat aan medewerkers. <p>Teammanagers</p> <p>3. Als wenselijkheid, wil en randvoorwaarden duidelijk zijn verlenen van ondermandaat door teammanagers in overleg met JZ.</p>	
9	Weeg bij de keuze om al dan niet ondermandaat te verlenen ook de visie van de betrokken medewerker(s) mee	<p>P en O in samenwerking met MTA en teams</p> <p>Zie actiepunten 1 en 2 bij aanbeveling 1 en actiepunten 2 en 3 bij aanbeveling 8.</p>	Continu proces
10	Maak in het overleg met de portefeuillehouder een duidelijk onderscheid tussen mandaatzaken en andere onderwerpen	<p>Teammanagers</p> <p>1. Dit is een actiepunt voor de teammanagers. Bespreekbaar maken in het portefeuillehoudersoverleg. Zie verder actiepunt 1 bij aanbeveling 1.</p>	Afgerond
11	Aanvaard dat er met mandaten ook iets mis kan gaan en ga daar constructief mee om	<p>Teammanagers</p> <p>1. Aan de orde stellen in het MTA. 2. Vast agendapunt in portefeuillehoudersoverleg ter zake het bespreken van het functioneren van de uitvoerende organisatie inzake het gebruik van gemandateerde bevoegdheden.</p>	Afgerond

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
12	Neem de tijd om de basis verder op orde te brengen	<p>MTA</p> <ol style="list-style-type: none"> Met de voorgenomen wijziging van de ondermandaatbesluiten door de secretaris aan de teammanagers, wordt dit deels al ingezet, met name op het gebied van personeelsbevoegdheden. Op basis van ervaringen in het verleden zijn nu nieuwe beoordelingen gemaakt van waar een bevoegdheid moet liggen (vanuit de gedachte – laag wat kan, hoog wat moet) Zie verder actiepunten 2 en 3 bij aanbeveling 8. 	Afgerond
13	Focus vooral op soft controls waar het gaat om de beheersing van mandaten	<p>P en O in samenwerking met MTA en teams</p> <p>Duidelijke afspraken, elkaar stimuleren en transparantie in de communicatie tussen teammanager en medewerker alsmede tussen teammanager/medewerkers en portefeuillehouder inzake de toepassing van mandaten bevordert een goede beheersing van de uitvoering. Zie daartoe actiepunten 1 en 2 bij aanbeveling 1, alsmede actiepunten 1 en 2 bij aanbeveling 6.</p>	Continu proces
14	Benader het bevoegdhedenvraagstuk in ieder geval de eerstkomende tijd meer vanuit een kwalitatieve inhoudelijke analyse	<p>P en O in samenwerking met MTA en teams</p> <p>Zie actiepunt 2 bij aanbeveling 8.</p>	Continu proces
15	Ga na of de in de Organisatiefilosofie uitgestippelde koers bijstelling behoeft	<p>De aanbevelingen passen bij het Meerjarenplan</p> <p>Organisatieontwikkeling uit 2021, voortvloeiend uit de Organisatiefilosofie van 2017, waarin samenvattend is gesteld dat er in de organisatie ontwikkeling nodig is op de volgende onderwerpen: het verder op orde brengen van de basis, cultuur, leiderschap en rolinvulling, kwaliteit en kwantiteit van de ambtelijke capaciteit, sturing en prioritering, methoden van samenwerken en de ontwikkeling van medewerkers. Aspecten zoals het laag leggen van verantwoordelijkheden en ontwikkelen van politiek-bestuurlijke sensitiviteit zijn daarin reeds</p>	Afgerond

Aanbeveling	Omschrijving	Actie	Status
		benoemd.. Voornoemde actiepunten kunnen dan ook worden opgepakt.	